

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

**Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΟΝ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟ. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ
ISIS**

Κοκτσίδου Β. Κασσιανή

Επιβλέπων Καθηγητής: κ. Λιαρόπουλος Ανδρέας

Πειραιάς, 2021

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Κοκτσίδου Κασσιανή βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρος μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Η δηλούσα,

Κοκτσίδου Β. Κασσιανή

The intellectual work fulfilled and submitted based on the delivered master thesis is exclusive property of mine personally. Appropriate credit has been given in this diploma thesis regarding any information and material included in it that have been derived from other sources. I am also fully aware that any misrepresentation in connection with this declaration may at any time result in immediate revocation of the degree title.

Signed,

Koktsidou V. Kassiani

Αφιερώνεται στην γιαγιά μου

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που βοήθησαν στην εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών. Πιο συγκεκριμένα, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή κο Ανδρέα Λιαρόπουλο για την πολύτιμη βοήθειά του, τις παραγωγικές υποδείξεις του και το πολύ καλό κλίμα συνεργασίας που διαμόρφωσε συμβάλλοντας στην ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας. Θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου για την στήριξη καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΟΝ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟ. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ISIS

Κοκτσίδου Β. Κασσιανή

Σημαντικοί όροι: Κυβερνοχώρος, τρομοκρατία, Ισλαμικό Κράτος, διαδίκτυο, κοινωνικά δίκτυα, στρατολόγηση, προπαγάνδα

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποσκοπεί αφενός στην παρουσίαση της εξέλιξης του φαινομένου της τρομοκρατίας και αφετέρου εξηγεί την νέα διάσταση που παρουσιάζει η έννοια της τρομοκρατίας μέσα στα πλαίσια του κυβερνοχώρου. Η απειλή του τρομοκρατικού φαινομένου που υπήρχε πριν μερικές δεκαετίες, αναβαθμίστηκε σημαντικά μέσα από την εξέλιξη του ρόλου των τρομοκρατών να αξιοποιούν με έξυπνες μεθόδους το διαδίκτυο και να διαχειρίζονται με στρατηγική τις αδυναμίες που παρουσιάζει το διαδικτυακό σύνολο. Για τις ανάγκες της υλοποίησης της παρούσας βιβλιογραφικής μελέτης, πραγματοποιήθηκε εκτεταμένη έρευνα και σε βάθος αναζήτηση επιστημονικών δημοσιεύσεων. Η έρευνα εστιάζει στην τρομοκρατική οργάνωση Ισλαμικό Κράτος, με έμφαση στην εξέλιξη και τη προσαρμογή τους στα νέα τεχνολογικά δεδομένα, τους τρόπους αξιοποίησης τόσο του διαδικτύου όσο και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης που στοχεύουν στην στρατολόγηση των πιθανών θυμάτων τους ή την επίτευξη της προπαγάνδας. Συνεπώς, η αναβάθμιση του ρόλου των τρομοκρατών αποτελεί μια νέα πρόκληση για τις σύγχρονες δημοκρατίες του 21^{ου} αιώνα και κατ' επέκταση για την παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	8
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	9
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	
1.1 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΕΩΣ ΤΗΝ 11 ^Η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.....	14
1.2 ΠΕΡΙ ΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.....	20
1.3 ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ.....	22
1.4 ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 11 ^Η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΟΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	
2.1 Ο ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟΣ.....	27
2.2 ΤΑ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΝ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟ.....	31
2.3 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΟΝ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟ.....	32
2.4 ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΟΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.....	34
2.5 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΟΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.....	36
2.6 HACKING-HACKIVISM-CYBERCRIME.....	40
2.7 Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΕΣ.....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ISIS	
3.1 ΙΣΛΑΜΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ.....	46
3.2 CYBER CALIPHATE.....	49
3.3 ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΣΤΟ CYBER CALIPHATE.....	52
3.4 UNITED CYBER CALIPHATE.....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ	
4.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ ΣΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ.....	55
4.2 ISIS ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ.....	57

4.3 ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ DABIQ.....	66
4.4 ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ RUMIYAH.....	67
4.5 ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ ΙΣΛΑΜΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ.....	68
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	71
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	80

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Σύγκριση των κυβερνοτρομοκρατικών περιπτώσεων Al-Qaeda-ISIS.....52

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΣΧΗΜΑ 1. Συχνότητα τρομοκρατικών επιθέσεων εναντίον θρησκευτικών στόχων στις ΗΠΑ. Διάστημα 1970-2017	24
ΣΧΗΜΑ 2. Τα κίνητρα των τρομοκρατών.....	39
ΕΙΚΟΝΑ 1. & ΕΙΚΟΝΑ 2. Αναστολή της λειτουργίας των κεντρικών σελίδων κοινωνικής δικτύωσης της κεντρικής στρατιωτικής διοίκησης ΗΠΑ.....	62

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

AQI	Al-Qaeda του Ιράκ
CCA	Caliphate Cyber Army
FBI	Ομοσπονδιακό Γραφείο Ερευνών
FLN	Εθνικό Μέτωπο Απελευθέρωσης της Αλγερίας
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ICA	Islamic Cyber Army
IK	Ισλαμικό Κράτος
IRA	Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός
ISD	Institute for strategic Dialogue
ISHD	Islamic State Hacking Division
ISI	Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ
MME	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
NATO	Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου
OHE	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
SCA	Sons Caliphate Army
TSA	Υπηρεσία Ασφάλειας Μεταφορών
VPN	Virtual Private Network
UCC	United Cyber Caliphate

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις σύγχρονες δημοκρατίες, η τρομοκρατία έχει πλέον τεθεί σε πρώτη μοίρα σπουδαιότητας με τις κυβερνήσεις να θέτουν σε υψηλή προτεραιότητα την εξασφάλιση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας των κρατών και των πολιτών. Η διαμόρφωση του φαινομένου της τρομοκρατίας πέρασε από πολλά κύματα, ξεκίνησε από την αρχαιότητα με βαθιές ιστορικές, πολιτικές και κοινωνικές ρίζες ενώ εξυπηρέτησε διαφορετικές σκοπιμότητες ανά την κοινωνία και τους αιώνες. Το πολυδιάστατο και πολυεπίπεδο αυτό φαινόμενο παρουσίασε μεγάλη δυσκολία στον προσδιορισμό εν όψει ενός καθολικά αποδεκτού ορισμού που να καθορίζει την ακριβή έννοια του όρου.

Με την πάροδο του χρόνου, η ανακάλυψη νέων τεχνολογικών δεδομένων, αν και ώθησε το μεγαλύτερο ποσοστό των πολιτών να γίνουν ενεργοί χρήστες, έδωσε νέες δυνατότητες και διευκόλυνε τις καθημερινές τους ανάγκες. Η καθημερινή εξάρτηση από το διαδίκτυο, σήμερα, έχει γίνει αναπόσπαστο κομμάτι των πολιτών και των κυβερνήσεων, πλην όμως, δεν έχει λειτουργήσει απαραίτητα θετικά και μας έχει βάλει σε δεύτερες σκέψεις ότι οι αρνητικές διαστάσεις της ψηφιακής εποχής είναι εδώ και μας απειλούν καθημερινά.

Ωστόσο, πίσω από την λέξη τρομοκρατία, η έννοια της ασφάλειας βρίσκεται συνεχώς υπό αναθεώρηση. Μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η απειλή της διεθνούς ασφάλειας βρέθηκε στο επίκεντρο της προσοχής των κυβερνήσεων, με το έργο της διατήρησης της ασφάλειας να καθίστανται ιδιαίτερα δύσκολο καθώς οι νέες τεχνολογίες δεν είναι ικανές να αντιμετωπίσουν πλήρως τις σύγχρονες τακτικές και μεθόδους των σύγχρονων τρομοκρατών. Από την άλλη πλευρά, οι κυβερνήσεις προσπαθούν να διατηρήσουν τις ισορροπίες, αλλά οι μηχανισμοί προστασίας των πολιτών λειτουργούν αντιστρόφως ανάλογα με την ελευθερία του εκάστοτε πολίτη, παραβιάζοντας με αυτόν τον τρόπο τα θεμελιώδη δικαιώματα σε αντάλλαγμα της προστασίας τους.

Η πρόοδος της τεχνολογίας επηρέασε σημαντικά τον τρόπο δράσης των σύγχρονων τρομοκρατών, επί παραδείγματι, η τρομοκρατική οργάνωση του Ισλαμικού Κράτους που θα μας απασχολήσει παρακάτω, με την ευρεία αξιοποίηση του διαδικτύου, την χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, των διαδικτυακών περιοδικών, των ιστοσελίδων, που προωθούν την διάδοση της προπαγάνδας και έχουν ως στόχο την στρατολόγηση των θυμάτων τους ή την προσέλκυση του ευρύτερου κοινού. Ο κυβερνοχώρος, ένα πεδίο άναρχο που εμπνέει την επικράτηση συνθηκών τρομοκρατίας, είναι ένα περιβάλλον που δεν διαθέτει μηχανισμούς επιτήρησης και ελέγχου και δεν αναγνωρίζει σύνορα ή αποστάσεις. Η τρομοκρατική οργάνωση

Ισλαμικό Κράτος χρησιμοποιεί στρατηγικά το διαδίκτυο με σκοπό να διασπείρει τον φόβο και τον τρόμο στην κοινωνία. Γι' αυτό το λόγο, η μετάλλαξη που έχει παρουσιάσει η τρομοκρατία μέσα στα όρια του κυβερνοχώρου, αναθεώρησε όλο το σκηνικό της τρομοκρατίας που γνωρίζαμε μέχρι στιγμής, και κατέστη σαφές πως η κυβερνοτρομοκρατία δεν αποτελεί ένα σενάριο επιστημονικής φαντασίας αλλά μία από τις μεγαλύτερες απειλές που δεν αναγνωρίζει σύνορα και που μπορεί να αντιμετωπίσει σήμερα η ανθρωπότητα.

Ο στόχος της προκείμενης έρευνας είναι να γίνει μια εκτενής παρουσίαση των πολυσύνθετων και πολύπλευρων διαστάσεων της τρομοκρατίας και να καλύψει καίρια ερωτήματα που απασχολούν την κοινωνία μας αλλά και την ακαδημαϊκή κοινότητα. Η παρουσίαση θα διεκπεραιωθεί μέσα από μια κοινωνιολογική σκοπιά με τα κύρια υποκείμενα να είναι τα κράτη και ο άνθρωπος. Τέλος, η συζήτηση θα καλύψει βασικές συνιστώσες με ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα που εξηγούν το φαινόμενο της κυβερνοτρομοκρατίας.

Πιο συγκεκριμένα, το εκάστοτε κεφάλαιο της εργασίας καλύπτει βασικές θεματικές έως τη διαμόρφωση και ολοκληρωμένη άποψη του αναγνώστη για το ποια είναι η σχέση της τρομοκρατίας με τον κυβερνοχώρο, ποιοι είναι οι βασικοί δρώντες κι αν η κυβερνοτρομοκρατία ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Το πρώτο κεφάλαιο, πραγματεύεται τί είναι τρομοκρατία. Ξεκινά με μια ενδελεχή παρουσίαση για την κατανόηση της εξέλιξης του φαινομένου με αναφορά στα τέσσερα κύματα της τρομοκρατίας και την παράθεση των πιο σημαντικών ορισμών. Επίσης, γίνεται επεξήγηση της θρησκευτικής τρομοκρατίας υπό το πρίσμα της ριζοσπαστικοποίησης ενώ το κεφάλαιο κλείνει με συζήτηση για το ζήτημα ασφάλειας μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται το κύριο μέρος της εργασίας με την σημαντική αναφορά στον κυβερνοχώρο, τα κύρια χαρακτηριστικά και τους ορισμούς που προσδιορίζουν το φαινόμενο. Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στη σχέση της τρομοκρατίας με τον κυβερνοχώρο, τα κύρια χαρακτηριστικά για την κατανόηση του φαινομένου της κυβερνοτρομοκρατίας καθώς και σημαντικοί ορισμοί. Ακόμη, προσδιορίζεται ο ρόλος των τρομοκρατών στον κυβερνοχώρο ενώ τέλος, δίνονται απαραίτητες διευκρινήσεις από όρους που μπορούν να ταυτιστούν με το φαινόμενο της κυβερνοτρομοκρατίας.

Στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας, σχολιάζεται η περίπτωση του Ισλαμικού Κράτους. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση των σημαντικών ιστορικών γεγονότων έως την τελική ονομασία του. Επιπλέον, αναφορά γίνεται στο διαδικτυακό Χαλιφάτο, τις αδυναμίες που παρουσιάζει και την ομάδα United Cyber Caliphate .

Στο τέταρτο κεφάλαιο, η μελέτη περίπτωσης απασχολεί τον ρόλο που έχουν τα κοινωνικά δίκτυα στην τρομοκρατία και πως η τρομοκρατική οργάνωση Ισλαμικό Κράτος αξιοποιεί όλες τις μεθόδους, λ.χ. ιστοσελίδες, διαδικτυακά περιοδικά, για την επίτευξη της προπαγάνδας, της στρατολόγησης και της ριζοσπαστικοποίησης των θυμάτων τους.

Κλείνοντας την παρούσα διπλωματική εργασία, και έχοντας λάβει υπόψιν όλες τις παραμέτρους για την ολοκληρωμένη άποψη περί κυβερνοτρομοκρατίας, η μελέτη καταλήγει με την παράθεση συμπερασμάτων σχετικά με τον προβληματισμό εάν η κυβερνοτρομοκρατία ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

1.1 Η εξέλιξη της τρομοκρατίας από την Αρχαιότητα έως την 11^η

Σεπτεμβρίου

Η έννοια της τρομοκρατίας δεν αποτελεί ένα σύγχρονο φαινόμενο. Η διατύπωση της έχει εξελιχθεί σταδιακά μέσα στο χρόνο, έχει έντονα καταγραφεί στον ρου της ιστορίας με πρωταγωνιστές κυρίως κράτη και προσωπικότητες. Το εγχείρημα της διαμόρφωσης ενός γενικά αποδεκτού ορισμού κατέστη αρκετά δύσκολο, καθώς τα εμπόδια για την δημιουργία ενός μοναδικού ορισμού ήταν ποικίλα. Το φαινόμενο της τρομοκρατίας έχει μελετηθεί από πολλούς επιστημονικούς κλάδους, ανάμεσα στους σημαντικότερους είναι η πολιτική επιστήμη, οι διεθνείς σχέσεις, η νομική επιστήμη και η κοινωνιολογία. Ο εκάστοτε επιστημονικός κλάδος αντιλαμβάνεται και μεταφράζει τον όρο με διαφορετική οπτική γωνία. Η σφραγίδα της τρομοκρατίας ενέχει μια αντίφαση ανάμεσα στα όρια του ακαδημαϊκού κόσμου και του αναγνωστικού κοινού. Η υποκειμενικότητα της χρήσης της έννοιας της τρομοκρατίας αναιρεί τη σπουδαιότητα της σημασίας της με ιδιαίτερα ασαφή χαρακτηριστικά που προκαλεί η επιρροή των ΜΜΕ και του διαδικτύου. Μια κοινή αποδοχή είναι η προσέγγιση της έννοιας ως φαινόμενο που επισκιάζει μια αρνητική χροιά σε μεμονωμένα γεγονότα που έχουν διαδραματιστεί παγκοσμίως.

Στο ιστορικό γίνεσθαι, η σύγχρονη έννοια της τρομοκρατίας έχει τις ρίζες της στην Γαλλική Επανάσταση (1789) και το Κράτος του Τρόμου (1793-1794), με την εμφάνιση των δολοφονικών επιθέσεων των Ιακωβίνων υπό τον Ροβεσπιέρο.¹ Τα σύγχρονα χαρακτηριστικά της τρομοκρατίας τοποθετήθηκαν από πολύ νωρίς στον Αρχαίο κόσμο με ιδιαίτερο γνώρισμα την εκκίνηση της έκρηξης βίας και των πολιτικών δολοφονιών. Αν και η λέξη τρομοκρατία δεν είχε ακόμα κάνει την εμφάνιση της, η τυραννοκτονία αποτέλεσε τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Η τυραννοκτονία στην Αρχαία Ελλάδα με τον καιρό απέκτησε αρνητική σημασία. Στην αφετηρία της έννοιας, ο ηγεμόνας ανέρχονταν στην εξουσία με τη βία αλλά χαρακτηρίζονταν με ενάρετες προθέσεις. Μετέπειτα, και με την παρουσία της Αθηναϊκής

---

¹ Heywood, Andrew: *Διεθνείς σχέσεις και πολιτική στην παγκόσμια εποχή*. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2013, σελ.476

Δημοκρατίας, η έννοια της τυραννοκτονίας αποτέλεσε εξ ολοκλήρου μια κοινή παραδοχή της παράβασης των κανόνων. Το 514 π.Χ., οι τυραννοκτόνοι Αρμόδιος και Αριστογείτων, συζητήθηκαν έντονα από τους Έλληνες ιστορικούς, τον Θουκυδίδη και τον Αριστοτέλη. Οι δύο τυραννοκτόνοι δολοφόνησαν τον Ίππαρχο, αδερφό του τυράννου Ιππία. Παρ' όλα αυτά, τον 8^ο αιώνα π.Χ. στην αρχαία Ρώμη, διαδραματίστηκαν μία σειρά από δολοφονίες σε βασιλιάδες αλλά οι πολίτες της Ρώμης φαινόταν ότι δεν εξυμνούσαν τις πολιτικές δολοφονίες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της τυραννοκτονίας στην Ρώμη αποτέλεσε η δολοφονία του Ιούλιου Καίσαρα υπό την οργάνωση της συννομωσίας Ελευθερωτές, όπως τους αποκαλούσαν. Το φαινόμενο της σύγχρονης τρομοκρατίας προσιδιάζει με την τρομοκρατική ομάδα της Αρχαιότητας, οι Σικάρι. Όπως περιγράφει ο Ιώσηπος, η δραστηριοποίηση των Σικάριων τοποθετείται το 50 π.Χ. με τις δολοφονικές επιθέσεις εναντίον των Εβραίων και την στοχοποίηση με τις απαγωγές των Σαδδουκαίων. Στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, οι Σικάρι δε δίστασαν να στραφούν εναντίον των Ρωμαίων όπου πυροδότησαν μια εξέγερση με γνώμονα τον πανικό και τον τρόμο.

Η τυραννοκτονία σε συνδυασμό με τον τρόπο κυριεύσαν την Ευρώπη κατά τον Ύστερο Μεσαίωνα με βαρύνουσες εξελίξεις ανάμεσα στην Εκκλησία και το Κράτος. Στη Γαλλία του 15^{ου} αιώνα, η τυραννοκτονία είχε πρωταγωνιστικό ρόλο στην βασιλική οικογένεια με μία σειρά από δολοφονίες. Η αντίθεση ανάμεσα στον Λουδοβίκο της Ορλεάνης και τον Δούκα της Βουργουνδίας έγινε αντικείμενο δικαστικής ανάκρισης ύστερα από τη δολοφονία του Λουδοβίκου κατ' εντολή του Δούκα. Οι εξελίξεις φαίνεται να έχουν την ίδια κατάληξη με τον Δούκα να δολοφονείται το 1419. Οι ρίζες της τυραννοκτονίας βρίσκονται στο Μεσαιωνικό Ισλάμ με την χαρακτηριστική περίπτωση τυραννοκτονίας του διαδόχου του Μωάμεθ, Ουθμάν.

Κατά τους πρώιμους νεωτερικούς χρόνους, η τυραννοκτονία συνεχίστηκε στα Ευρωπαϊκά εδάφη με την εποχή της Αναγέννησης στα Ιταλικά εδάφη να γίνεται συχνή επιδρομή από τυράννους και δολοφονίες. Ο κατάλογος των τυραννοκτονιών συνεχίζει στην αγγλική ιστορία με τον Αγγλικό Εμφύλιο πόλεμο που ξέσπασε το 1642 και συμπεριλαμβάνει την εκτέλεση του μονάρχη Κάρολου Α' με την απόδοση της κατηγορίας ως τυράννου. Η ροπή προς την τυραννοκτονία επιστεγάζει μια πληθώρα γεγονότων για την ανατροπή της ηγεσίας των τυράννων και την μετατροπή από μια ταραχώδη περίοδο στην αποκατάσταση της τάξης. Σταθμός στην μετάβαση από την εποχή της τυραννοκτονίας σε τρομοκρατία αποτέλεσε η δολοφονία του Jean-Paul Marat μια ενέργεια από την Charlotte de Corday. Το κίνητρο πίσω από αυτήν τη αποτρόπαια πράξη της ήταν οι εικασίες για τις καταστροφικές προθέσεις του Μαρρά εναντίον της Γαλλίας.

Η σύγχρονη έννοια της τρομοκρατίας συναντάται για πρώτη φορά στη Γαλλική Επανάσταση (1789), με σημείο αναφοράς την εκστρατεία τρόμου των Ιακωβίνων υπό την ηγεσία του Ροβεσπιέρου. Ο Γάλλος Μαξιμιλιανός Ροβεσπιέρος άφησε το στίγμα του τρομοκράτη διασπείροντας τον τρόμο στην ευρύτερη περιοχή της Γαλλίας με τις εκτελέσεις ανθρώπων να λαμβάνουν χώρα καθημερινά. Η κλιμακούμενη βία και οι εκτελέσεις συνεχίζονταν με τον ίδιο ρυθμό μέχρι την σύλληψη και την εκτέλεση του. Την εποχή εκείνη η λέξη τρομοκρατία βάσει της ερμηνείας του λεξικού της Γαλλικής Ακαδημίας ορίστηκε ως «σύστημα, καθεστώς του τρόμου» για να δηλώσει το κλίμα τρόμου που είχαν προκαλέσει οι Ιακωβίνοι.²

Στη συνέχεια, περίπου το 1878 έως 1908, γεννιέται η σύγχρονη τρομοκρατία στη Ρωσία.³ Οι πρώτοι Ρώσοι δεν χαρακτηρίστηκαν τρομοκράτες αλλά αναρχικοί, προέρχονταν από μεσαία στρώματα με έφεση στη μάθηση. Η έντονα βαμμένη με αίμα Ρωσία πέρασε από ένα κύμα βίας διαδηλώσεων, απεργιών, γεωργικών και στρατιωτικών ξεσηκωμών. Οι συνθήκες από περιγραφές τρομοκρατίας και δολοφονιών ολοκληρώθηκαν με την εμφάνιση τρομοκρατικών οργανώσεων. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις της εποχής, Οργάνωση Γη και Ελευθερία, η Λαϊκή Θέληση και Οργάνωση Μάχης είχαν ως εγχείρημα τον σχεδιασμό δολοφονιών με αποκορύφωμα την δολοφονία του Αλέξανδρου Β' το 1881 υπό την επαναστατική ομάδα Λαϊκή Θέληση. Το σκηνικό χάους συνεχίστηκε την περίοδο 1905-07 με πρωταγωνιστές αναρχοτρομοκράτες να εξαπολύουν επιθέσεις στο όνομα της αναρχίας. Την ίδια περίοδο, το 1878, στην ανάδυση της γαλλογερμανικής attentat, η αναρχία φάνηκε να έχει διεισδύσει σε ευρωπαϊκό έδαφος με την Ιταλία και την Γερμανία αντίστοιχα να αναπτύσσουν έντονη αναρχική δράση.

Η σύγχρονη τρομοκρατία παρουσιάστηκε επί αμερικανικού εδάφους στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έγιναν συνώνυμο της τρομοκρατικής βίας μέσα από τα ξεσπάσματα εργατικής αναταραχής εν όψει της θετικά ταχύτατα εξελισσόμενης εκβιομηχάνισης. Ένας από τους μεγαλύτερους θεωρητικούς της τρομοκρατίας, ο Johann Most, στάθηκε η αφορμή για να εμπνεύσει την εξάπλωση του αναρχισμού στις ΗΠΑ. Ωστόσο, στο εσωτερικό της Αμερικανικής ηπείρου εκδηλώθηκε ένα νέο κύμα αμερικανικής τρομοκρατίας. Η αμερικάνικη ρατσιστική τρομοκρατία είχε ως

---

² Καρδαρά, Αγγελική: (2017) 'Το φαινόμενο της τρομοκρατίας : καταβολές και ορισμός', Ημερομηνία ανάκτησης: 3/2/2021 διαθέσιμο σε: <https://www.postmodern.gr/fenomeno-tis-tromokratias-katavoles-ke-orismos/>

³ Chaliand, Gerald and Blin, Arnaud: *The history of terrorism from antiquity to Al Qaeda*. University of California Press, California, 2007, σελ. 111

κεντρικό άξονα τη δουλοκτητική ιδεολογία που υποβάθμιζε ακόμα περισσότερο τη ζωή των μαύρων. Την περίοδο εκείνη, απειλή αποτέλεσε και το εκλογικό δικαίωμα των μαύρων. Η τρομοκρατική οργάνωση Κου Κλουξ Κλαν υπερασπίστηκε τη λευκή φυλή, στράφηκε στη βίαιη δράση και στοχοποίησε τους μαύρους. Συνεπώς, η νέα θεωρία είναι αυτή του πρώτου κύματος της παγκόσμιας τρομοκρατίας στην ιστορία, αυτής του Αναρχικού κύματος, όπως την παρέθεσε ο Rapoport, ο οποίος συνοψίζει και διακρίνει την εξέλιξη της σύγχρονης τρομοκρατίας σε τέσσερα κύματα α) Αναρχικό, β) Αντι-αποικιακό, γ) Νέα επαναστατική Αριστερά και δ) Θρησκευτικό. Το <<Αναρχικό κύμα>> τοποθετείται το 1880-1925 και είναι γνωστό στους αναλυτές που έχουν εξετάσει το φαινόμενο της τρομοκρατίας από την αρχή ως <<Ο χρυσός αιώνας των δολοφονιών>> ως απόρροια των δολοφονιών των ηγετών της εποχής.⁴

Το διάστημα ανάμεσα στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1914-1918) και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1939-1945), η τρομοκρατία μεταφέρθηκε στα κράτη εντεινοντας την βία και τον τρόπο. Τα θύματα ανέρχονταν πάνω από 50.000 με την εκτίμηση μάλιστα ότι δεν αποκλείεται να ξεπερνούσαν τις 200.000.⁵ Ο κρατικός τρόμος συνεχίστηκε σε ευρωπαϊκό έδαφος, με την Γερμανία να εγκαινιάζει έναν νέο κύκλο τρόμου, τη γενοκτονία. Από το 1920 και για 40 περίπου χρόνια, η τρομοκρατία έχει αλλάξει χαρακτήρα και περιγράφει ένα υπόβαθρο βίας που πυροδότησε το δεύτερο κύμα της τρομοκρατίας, το <<Αντι-αποικιακό κύμα>>. Σε όλα τα κύματα της τρομοκρατίας συναντούμε εθνικιστικά κινήματα όπως και τρομοκρατικές οργανώσεις οι οποίες αναδύθηκαν κατά κύριο λόγο μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Την εποχή εκείνη ξεπρόβαλλαν για πρώτη φορά η τρομοκρατική οργάνωση IRA (Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός) που έδινε αγώνες για μία ανεξάρτητη Ιρλανδία, η FLN (Εθνικό Μέτωπο Απελευθέρωσης της Αλγερίας) η οποία και αυτή με τη σειρά της μαχόταν για την απελευθέρωση της Αλγερίας κατά της Γαλλίας και άλλες αντίστοιχες. Η IRA οργάνωσε μια εκστρατεία ανταρτοπόλεμου στη Βόρεια Ιρλανδία με θύματα άντρες της Βασιλικής Χωροφυλακής του Ώλστερ⁶, διασπάστηκε σε Προσωρινό IRA και Επίσημο IRA με το πεδίο της ένοπλης δράσης να αναλαμβάνει η οργάνωση Προσωρινό IRA με στόχο την ένωση της Βόρειας Ιρλανδίας με το υπόλοιπο του νησιού. Η οργάνωση FLN ακολούθησε διαφορετική στρατηγική από άλλες και εφάρμοσε την πρακτική των αντιποίνων ενώ στη συνέχεια προχώρησε σε τρομοκρατικές ενέργειες πυροδοτώντας την βίαιη αντίδραση των Γάλλων.

---

⁴ Rapoport, C. David (2002), *The four waves of modern terrorism*, σελ. 46-73 διαθέσιμο σε :

<https://international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf>

⁵ Λω, Ντ. Ρανταλ :*Τρομοκρατία μια παγκόσμια ιστορία*. Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτη, Ηράκλειο 2017, σελ.209

⁶ Λω: *Τρομοκρατία*. σελ. 296

Το τρίτο κύμα της τρομοκρατίας, η <<Νέα Επαναστατική Αριστερά>> εμφανίστηκε το 1960 μέχρι τα τέλη του 20^{ου} αιώνα με σημείο εκκίνησης τον πόλεμο του Βιετνάμ (1955-1975) και μετέπειτα τον Ψυχρό Πόλεμο (1947-1991). Για πρώτη φορά η γέννηση της διεθνούς τρομοκρατίας τοποθετήθηκε μετά το 1967, με το Παλαιστινιακό μέτωπο να εξαπολύει επιθέσεις πέραν της Μέσης Ανατολής που μέχρι στιγμής είχαν πραγματοποιηθεί τρομοκρατικές επιθέσεις στον πόλεμο των Έξι ημερών εναντίον των Ισραηλινών. Δύο χρόνια αργότερα, και ενώ το πρώτο κύμα της τρομοκρατίας παρουσίαζε τον ρόλο τη γυναίκας ως αγγελιαφόρου ή κατασκόπου, στο τρίτο κύμα φαίνεται ο ρόλος της να αναβαθμίζεται. Η τρομοκράτισσα Leila Khaled, διαμόρφωσε μια παγκόσμιας εμβέλειας αεροπειρατεία στην πτήση TWA και αναδείχθηκε σε σύμβολο της παλαιστινιακής αντίστασης. Παλαιστίνιοι αντάρτες πραγματοποιούσαν αεροπειρατείες όπως αυτής της πτήσης 330 της Swissair σκοτώνοντας όλους τους επιβάτες. Το 1970, η μέρα που χαρακτηρίστηκε ως η <<Κυριακή των αεροπειρατειών>>, στόχος ήταν η συγχρονισμένη ανατίναξη αεροπλάνων στην Ευρώπη. Οι αεροπειρατείες όπως και οι ομηρίες έγιναν ένα κεντρικό ζήτημα της εποχής, που προσέκλυε έντονα την προσοχή των πολιτών και έδειχναν ότι η πλέον υπήρξε ζήτημα ασφάλειας των κρατών που φαινόταν να είναι παραδομένα στο έλεος των τρομοκρατών. Στην παγκόσμια τρομοκρατική ιστορία δε θα μπορούσε να παραληφθεί η τρομοκρατική επίθεση του Μαύρου Σεπτέμβρη, μιας παλαιστινιακής τρομοκρατικής οργάνωσης η οποία τοποθετείται το 1972 στους θερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του Μόναχο με μέλη της Ισραηλινής επιτροπής να αποτελούν θύματα της επίθεσης. Η διεθνοποίηση της Παλαιστινιακής δράσης είχε καταστήσει σαφές το αίτημά της για τη δημιουργία του Παλαιστινιακού κράτους.

Την ίδια εποχή, τα κείμενα του Μαριγκέλλα με το πιο γνωστό το <<Εγχειρίδιο του αντάρτη για τον επαναστατικό πόλεμο>> άσκησαν σημαντική επιρροή στην σύγχρονη ιστορία της τρομοκρατίας με την θέση του <<σπέρνε το χάος και περίμενε ώσπου να πέσει η κυβέρνηση>>. ⁷ Το νέο αυτό κύμα συγκέντρωσε πληθώρα τρομοκρατικών οργάνωσεων. Η Weather Underground σημείωσε μια εκστρατεία τρομοκρατίας με βομβιστικές επιθέσεις στις ΗΠΑ ενώ έντονα φαινόμενα τρομοκρατίας στην Ευρώπη εμφανίστηκαν από τις δύο βιαιότερες οργανώσεις, τον Κόκκινο Στρατό και την Ιταλική Ερυθρές Ταξιαρχίες. Ο Κόκκινος Στρατός χάραξε μια πορεία χάους και βίας με συνεχείς πολιτικές δολοφονίες και βομβιστικές ενέργειες ενώ οι Ερυθρές Ταξιαρχίες, το 1979 αναδείχθηκαν ως η πιο γνωστή τρομοκρατική ομάδα της ηπείρου με την δολοφονία του πρωθυπουργού Aldo Moro.

---

⁷ Λω : *Τρομοκρατία*, σελ. 326-7

Στην παρακμή του τρίτου κύματος, από τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα και συγκεκριμένα από το 1979 έως σήμερα εμφανίστηκε το τέταρτο κατά σειρά κύμα τρομοκρατίας με έντονη θρησκευτική ταυτότητα, το <<Θρησκευτικό κύμα>>. Το <<Θρησκευτικό κύμα>> περιλαμβάνει ιστορικά παραδείγματα με την απότομη μεταβολή της τακτικής της τρομοκρατίας στον σύγχρονο κόσμο. Στην καρδιά του τέταρτου κύματος είναι το Ισλάμ στο όνομα του οποίου έχουν διεξαχθεί οι πιο σημαντικές διεθνείς τρομοκρατικές επιθέσεις.

Σελίδες ορόσημο στην παγκόσμια τρομοκρατία αποτελούν γεγονότα όπως το 1968, με την εκκίνηση τρομοκρατικών οργανώσεων των Λατινοαμερικάνων και των Παλαιστίνιων, το 1979 όπου αναδύονται τρομοκρατικές οργανώσεις όπως είναι η Hezbollah ενώ σταθμός για την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου ήταν τα γεγονότα της Ιρανικής Επανάστασης (1978-79) και της Σοβιετικής επέμβασης στο Αφγανιστάν (1979-1989). Εν συνεχεία, δε θα μπορούσε να παραληφθούν οι βομβιστικές επιθέσεις στη Βηρυτό το 1983 και η πρώτη επίθεση στο παγκόσμιο κέντρο εμπορίου.

Τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 αποτέλεσαν ένα ξεχωριστό κεφάλαιο στην ιστορία της παγκόσμιας τρομοκρατίας. Το 2001 θεωρείται ως το τελευταίο στάδιο της κλασσικής τρομοκρατίας, με το τρομοκρατικό χτύπημα των Δίδυμων Πύργων και με την Al-Qaeda να αναλαμβάνει την ευθύνη της επίθεσης. Τα σημαντικά γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου έχουν στιγματίσει την παγκόσμια ιστορία αναδιατυπώνοντας την έννοια της τρομοκρατίας και τοποθετώντας την στο επίκεντρο της επιστημονικής προσοχής. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις που πραγματοποιήθηκαν στις ΗΠΑ αποτελούν την πιο καταστροφική επίθεση στην ιστορία. Το σχέδιο για την τρομοκρατική επίθεση δεν ήταν ιδέα του Osama Bin Laden. Το σχέδιο συλλήφθηκε από τον Khalid Sheikh Mohammed σε μια προσπάθεια ταυτόχρονης ανατίναξης αεροπλάνων που θα πετούσαν πάνω από τον Ειρηνικό ωκεανό. Η επίθεση θα μπορούσε να είχε ανατραπεί αν οι Υπηρεσίες Εθνικής Ασφάλειας λάμβαναν υπόψιν την κινητικότητα της οργάνωσης. Παράλληλα, η κυβέρνηση Bush δεδομένου ότι δεν είχε θέσει σε προτεραιότητα ζητήματα ασφάλειας δεν υπολόγιζαν κατά τα δεδομένα ότι μια τρομοκρατική οργάνωση θα μπορούσε να αποφέρει μια τέτοια καταστροφική συνέπεια στο Αμερικανικό έδαφος. Η επιχείρηση είχε ως αποτέλεσμα την κατάρρευση των Δίδυμων Πύργων του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου και το Πεντάγωνο. Πηγές αναφέρουν ότι ενδεχόμενος στόχος των τρομοκρατών να ήταν το Καπιτώλιο ή ο Λευκός Οίκος.

Οι τρομοκρατικές επιθέσεις συνεχίστηκαν μετά την 11^η Σεπτεμβρίου με την στοχοποίηση κυρίως σε Ευρωπαϊκό έδαφος από τρομοκράτες και παρακλάδια των

τρομοκρατικών οργανώσεων οι οποίες ως επί το πλείστον εμπνέονταν από τον Osama Bin Laden και την ιδεολογία που ανέπτυξε. Συνεπώς, μέσα από την αναδρομή προκύπτει ότι η τρομοκρατία ανά τους αιώνες αποτέλεσε ένα ιστορικό εργαλείο των κρατών, των υποκρατικών ομάδων καθώς και μεμονωμένων ατόμων.

1.2 Περί ορισμού της τρομοκρατίας

Η προσέγγιση του ορισμού της τρομοκρατίας παραμένει ένα ανοιχτό ζήτημα της ύπαρξης ενός διεθνούς αποδεκτού ορισμού. Το αντικείμενο ανάλυσης της τρομοκρατίας αμφισβητήθηκε και επεξεργάστηκε από τον επιστημονικό κλάδο και τους διεθνείς οργανισμούς να έχουν πλησιάσει τον κεντρικό αποδεκτό ορισμό της τρομοκρατίας προκαλώντας μια έντονη σύγχυση και προβληματισμό για το τι τελικά είναι αυτό που ορίζουμε ως τρομοκρατία, γιατί συμβαίνει και ποιο είναι το μέγεθος της απειλής. Τα τελευταία χρόνια, η ύπαρξη ενός αποδεκτού ορισμού έγινε επιτακτική ανάγκη καθώς οι τρομοκρατικές επιθέσεις έγιναν μέρος της καθημερινότητας μας. Με την πάροδο των ετών, το εξελισσόμενο φαινόμενο της τρομοκρατίας απέκτησε πολλές διαφορετικές ερμηνείες, ευρύτατα ασαφείς με βαθιά αντιφατική έννοια. Παρά το γεγονός ότι ο ορισμός ενέχει μία αντιφατική έννοια δεν έχει επικρατήσει ένας κοινός αποδεκτός ορισμός που να καθορίζει το ακριβές περιεχόμενο της τρομοκρατίας αλλά η κύρια παράμετρος που καθορίζει τον ορισμό ακολουθεί την υποκειμενική ταυτότητα της χρήσης της.

Τι είναι όμως η τρομοκρατία; Όπως είδαμε και στο κεφάλαιο 1.1, η έννοια του τρόμου δεν είναι καινούργια. Οι περισσότεροι από εμάς στο άκουσμα της λέξης σκεφτόμαστε ένοπλους άντρες να πυροβολούν φωνάζοντας στο όνομα της πίστης <<Allahu Akbar>>. ⁸ Στην πραγματικότητα όμως, η αποτύπωση της τρομοκρατίας και τα τελικά αποτελέσματα που αποφέρει αποδίδονται σε ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα τα οποία βασίζονται στην παγκόσμια βάση δεδομένων για την τρομοκρατία (Global Terrorism Database) ⁹ με περιστατικά τρομοκρατίας από το 1970 και ύστερα. Για την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου, ο επιστημονικός κλάδος έχει κατατάξει τα είδη της τρομοκρατίας, μερικά από τα οποία είναι η διεθνής τρομοκρατία, η θρησκευτική τρομοκρατία, ο Ισλαμικός Εξτρεμισμός, η κυβερνοτρομοκρατία, η βιοτρομοκρατία, η πυρηνική τρομοκρατία κ.α.

---

⁸ Andary, Antoine, “*Terrorism and Counterterrorism*”, 2021, 1-15

⁹ Ημερομηνία ανάκτησης: 15/02/2021, <https://www.start.umd.edu/gtd/>

Η πρώτη εκτίμηση του όρου τοποθετήθηκε αρχικά από τους Schimid P. A. και Jongman J. A., ως <<...συστηματική χρήση βίας από άτομα με στόχο τη δημιουργία μέσω των πράξεων τους φόβου/τρόμου για την επίτευξη κοινωνικών και πολιτικών αλλαγών>>. ¹⁰ Έκτοτε, έχουν διαμορφωθεί πολλοί ορισμοί από τις οποίους έχουν ως ακολούθως:

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, αναγνωρίζεται ως ορισμός της τρομοκρατίας ο Τίτλος 22 του Κεφαλαίου 38 του Κώδικα των ΗΠΑ, ως <<προμελετημένη, πολιτικά παρακινημένη βία που διαπράττεται από μη στρατιωτικούς στόχους, από υποεθνικές ομάδες ή παράνομους παράγοντες>>. ¹¹

Ο Clausewitz έχει δώσει ως κλασικό ορισμό για τον πόλεμο την <<συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα>>. Παρομοίως, η τρομοκρατία μπορεί να καθοριστεί ως <<η συνέχιση της βίας με άλλα μέσα>>. ¹² Το κεντρικό χαρακτηριστικό της τρομοκρατίας είναι η χρήση ή απειλή της χρήσης βίας μέσα από την καλλιέργεια κλίματος φόβου και ανησυχίας σε συνδυασμό με την πρόκληση της αβεβαιότητας και του αιφνιδιασμού. ¹³

Το FBI αναγνώριζε την τρομοκρατία ως <<Βίαιες, εγκληματικές πράξεις που διαπράττονται από άτομα ή / και ομάδες για την προώθηση ιδεολογικών στόχων που απορρέουν από εγχώριες επιρροές, όπως αυτές πολιτικής, θρησκευτικής, κοινωνικής, φυλετικής ή περιβαλλοντικής φύσης>>. ¹⁴

Ο Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO), όρισε την τρομοκρατία ως <<Η παράνομη χρήση ή απειλή χρήσης βίας ή βίας, να εμπνέουν φόβο και τρόμο, εναντίον ατόμων ή περιουσιών σε μια προσπάθεια εξαναγκασμού ή εκφοβισμού κυβερνήσεων ή κοινωνιών, ή για να αποκτήσουν τον έλεγχο ενός πληθυσμού, για την επίτευξη πολιτικών, θρησκευτικών ή ιδεολογικών στόχων>>. ¹⁵

Η απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2002) για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας ορίζει την τρομοκρατία ως εγκλήματα από το εθνικό δίκαιο, όταν ο δράστης <<διαπράττει με σκοπό να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό, να εξαναγκάσει αδικαιολόγητα τις δημόσιες αρχές ή ένα διεθνή οργανισμό να εκτελέσουν οποιαδήποτε πράξη ή

¹⁰ Μπόση, Μαίρη: *Οι όψεις της διεθνούς ασφάλειας*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2018, σελ. 369

¹¹ UNITED STATES CODE ANNOTATED TITLE 22. FOREIGN RELATIONS AND INTERCOURSE CHAPTER 38--DEPARTMENT OF STATE (2003), Ημερομηνία ανάκτησης: 17/2/2021

<https://www.legislationline.org/download/id/1426/file/436377cc286d5ed2babf7faed4784018.pdf>

¹² <https://thesafiablog.com/2020/05/06/terrorismkorda2020/>, Ημερομηνία ανάκτησης: 16/02/2021

¹³ Heywood: *Διεθνείς*, σελ. 477

¹⁴ Ημερομηνία ανάκτησης: 18/02/2021, <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism>

¹⁵ Ημερομηνία ανάκτησης: 18/02/2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69482.htm

να απόσχουν από την εκτέλεσή της, να αποσταθεροποιήσει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις πολιτικές, συνταγματικές, οικονομικές ή κοινωνικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού>>.¹⁶

1.3 Θρησκευτική τρομοκρατία

Το τελευταίο κύμα τρομοκρατίας που παραθέτει ο Rapoport είναι αυτό της θρησκευτικής τρομοκρατίας που μας απασχολεί σήμερα. Ήδη από την αρχαιότητα, οι θρησκείες διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της κοινωνίας. Με την πάροδο των ετών, η θρησκευτική τρομοκρατία συνδέθηκε με την κινητικότητα εξτρεμιστικών ομάδων και όχι μόνο, οι οποίοι συμμετέχουν σε έναν κύκλο επιρροής που υιοθετούν τακτικές χρήσης βίας, απειλής χρήσης βίας ή και ακόμα θέτουν ως στόχο την αφαίρεση ζωής από τα θύματα τους ή την αφαίρεση της ίδιας τους της ζωής προκειμένου να επηρεαστεί η κοινωνία ως σύνολο.¹⁷ Η έναρξη της ταύτισης του Ισλάμ με την τρομοκρατία τοποθετείται χρονικά πίσω στο 1989, με τη λήξη του πολέμου στο Αφγανιστάν να αποτελεί ένδειξη της προβολή της ταυτότητας των μαχητών να δρουν υπέρ του ονόματος της θρησκείας.¹⁸

Πως όμως η θρησκεία γίνεται το κινητήριο όπλο της ενδυνάμωσης των δραστών έως την εκτέλεση της τρομοκρατικής επίθεσης; Η διαδικασία που ακολουθείται περιλαμβάνει μια σειρά σταδίων ριζοσπαστικοποίησης,¹⁹ η οποία εξηγεί την μεταστροφή του ατόμου και την μετάλλαξη του σε τρομοκράτη. Τα άτομα τα οποία παρουσιάζουν αυτή τη μετάλλαξη συνήθως δεν ανήκουν ή νιώθουν ότι δεν ανήκουν στον ευρύτερο κύκλο της κοινωνίας. Στην πλειοψηφία τα άτομα αυτά βρίσκονται σε ρήξη με τον εαυτό τους, υπάρχει μια εσωτερική διαμάχη για να ανακαλύψουν την θρησκευτική τους ταυτότητα, είναι δυσαρεστημένοι με την κοινωνία και την πολιτική, και ζητούν να βρουν διέξοδο σε άτομα τα οποία μοιράζονται την ίδια ιδεολογία. Η αίσθηση του ανήκειν σε μια ομάδα λειτουργεί γι' αυτούς ως σανίδα σωτηρίας. Συνεπώς, η ομάδα στην οποία γίνεται αποδέκτης μεταφράζεται σε ένα περιβάλλον ασφαλείας, ελεύθερης έκφρασης ιδεολογίας και συναισθημάτων. Το περιβάλλον αυτό είναι θρησκευτικοί χώροι λατρείας όπως το τζαμί, το διαδίκτυο που επιτρέπουν την έκφραση των ακραίων συμπεριφορών. Το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο γίνεται η συναναστροφή προηγείται της τελικής απόφασης για την κατάληξη σε τρομοκρατική δράση ή βία δεδομένου ότι επέρχεται

¹⁶ Ημερομηνία ανάκτησης: 18/02/2021

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002F0475&from=EN>

¹⁷ Baylis, John, Smith, Steve & Owens, Patricia : *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα, 2013, σελ. 618

¹⁸ Μπόση : *όψεις*. σελ.346

¹⁹ Μπόση : *όψεις*. σελ.244

ύστερα από συνειδητή και ώριμη σκέψη. Η διαδικασία της ριζοσπαστικοποίησης δε σημαίνει απαραίτητα ότι ταυτίζεται με την τρομοκρατία αλλά οι δύο έννοιες συγκλίνουν στην ίδια την πράξη της τρομοκρατίας ή την εξτρεμιστική βία.²⁰

Η ανωτέρω διαδικασία της ριζοσπαστικοποίησης διαμορφώνει στα άτομα μια πλήρη άποψη σχετικά με την θρησκευτική ιδεολογία και τις εξτρεμιστικές απόψεις οι οποίες κατά βάση σχετίζονται με το Ισλάμ. Το Ισλάμ αναφέρεται στη θρησκεία με κεντρικό δόγμα το Tawhid²¹, ενώ ο θρησκευτικός εξτρεμισμός αναφέρεται στις ακραίες ερμηνείες του.²² Τις τελευταίες δεκαετίες, η τρομοκρατική δράση στο όνομα της θρησκείας καταγράφηκε σε ευρωπαϊκό έδαφος και αποτέλεσε έναν χώρο έκφρασης της ισλαμικής εξτρεμιστικής δυσαρέσκειας. Ο θρησκευτικός χαρακτήρας της επίθεσης σημαίνει την απαξίωση της ζωής από τα θύματα τους ή και των ίδιων των δραστών ως αυτοθυσία.

Μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η Ισλαμική τρομοκρατία απέκτησε μια νέα διάσταση στην πορεία της έννοιας της τρομοκρατίας. Οι τρομοκράτες άλλαξαν ταυτότητα, πλέον έχουν αποκτήσει καλαίσθητη εμφάνιση κάνοντας το έργο εντοπισμού τους από τις αρχές ακόμα πιο δύσκολο, είναι καλά εκπαιδευόμενοι, γνώστες της τεχνολογίας και εξοικειωμένοι με τα δυτικά πρότυπα. Αν και πολλοί είναι αυτοί που ορίζουν την Ισλαμική τρομοκρατία μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, σύμφωνα με τον Gerard Chaliand, η εμφάνισή της Ισλαμικής τρομοκρατίας προηγείται της τρομοκρατικής επίθεσης 11^{ης} Σεπτεμβρίου και τοποθετείται περίπου στο 1970-80 με την τρομοκρατική δραστηριότητα της Παλαιστινιακής Οργάνωσης να θεωρείται πρόδρομος της ισλαμικής τρομοκρατίας.²³

Η εκδοχή της ισλαμικής τρομοκρατίας κηρύττει τον αγώνα του παγκόσμιου <<ιερού πολέμου>>²⁴ με την πραγματοποίηση τρομοκρατικών επιθέσεων εναντίον της Δύσης. Δίνει ιδιαίτερη αναφορά στα βασικά μέρη του Κορανίου, στους κανόνες της πίστωσης, τη Sharia ή Ισλαμικό νόμο²⁵ και την έννοια της Umma.²⁶ Η εκδοχή αυτή εκφράζει την πολιτικοθρησκευτική ιδεολογία των ισλαμιστών τρομοκρατών, με κύρια θέση την προσέλκυση πιστών να δρουν στο όνομα της θρησκείας και με τους δυτικούς να θεωρούνται εχθροί του Ισλάμ. Η σύγκρουση ανάμεσα στο Ισλάμ και τη Δύση²⁷ συνεχίζει μέχρι σήμερα, με την Δύση

---

²⁰ Μπόση : *όψεις*, σελ. 249

²¹ Μεταφράζεται ως <<ενότητα ή ολότητα>>, αναφέρεται στην ιδέα ότι ο Θεός είναι ένας και ενιαίος.

²² Μπόση : *όψεις*, σελ. 254

²³ Σαλιαν, Ζεράρ: *Τρομοκρατία και πολιτική*, Εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα, 2017,σελ. 13

²⁴ Jihad: ο όρος σημαίνει μοχθώ , αγωνίζομαι, είναι κεντρικό δόγμα του Ισλάμ

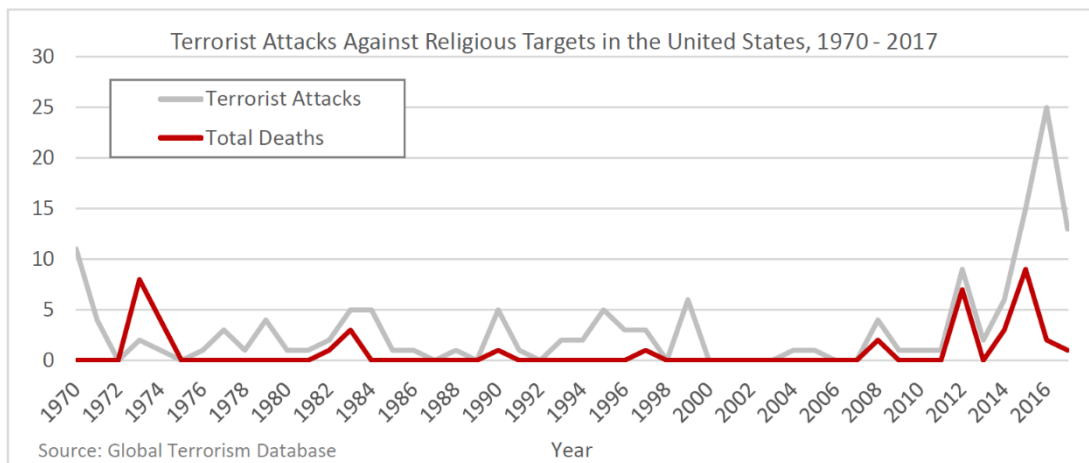
²⁵ Ισλαμικός θρησκευτικός κώδικας διαβίωσης

²⁶ Κοινότητα

²⁷ Δύση θεωρείται η Ευρώπη και η Αμερική

να είναι εκτεθειμένη σε μια ισλαμική απειλή βασισμένη στο γεγονός ότι οι δυτικοί είναι άπιστοι και παθητικά ένοχοι.²⁸ Οι τρομοκρατικές οργανώσεις, η Al-Qaeda και το Ισλαμικό Κράτος εμπνέονται από μια εκτεταμένη πολιτικοθρησκευτική ιδεολογία και πρωτοστατούν στις αιματηρές επιθέσεις στο όνομα της πίστεως. Όπως δείχνει το Σχήμα 1, η συχνότητα των τρομοκρατικών επιθέσεων παρουσιάζει μια έντονη κλιμάκωση εναντίον θρησκευτικών στόχων στις ΗΠΑ κατά το διάστημα 1970-2017 με 150 περιπτώσεις τρομοκρατικής ενέργειας σε συνάρτηση με τον αριθμό των συνολικών θανάτων να κυμαίνεται στους 42.

Σχήμα 1. Συχνότητα τρομοκρατικών επιθέσεων εναντίον θρησκευτικών στόχων στις ΗΠΑ . Διάστημα 1970-2017 ²⁹

1.4 Το ζήτημα ασφάλειας μετά την 11^η Σεπτέμβριου

Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα αναδείχθηκαν καίρια ζητήματα στην ατζέντα των διεθνών ζητημάτων ως απόρροια των γεγονότων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 με πρωταρχικό στόχο την ασφάλεια των κρατών. Το τέλος του διπολισμού σήμανε την απαρχή της μετάβασης σε ένα σύστημα ανεξάρτητων κρατών που πλέον είχαν να αντιμετωπίσουν μια κοινή απειλή, αυτή της διεθνούς τρομοκρατίας. Η ασφάλεια των κρατών τέθηκε υπό αμφισβήτηση σε συνδυασμό με

²⁸ Σαλιαν: *Τρομοκρατία*, σελ. 15

²⁹ Πηγή: https://www.start.umd.edu/sites/default/files/publications/local_attachments/START_ReligiousTargets_FactSheet_Oct2018.pdf

την σύγχρονη παγκοσμιοποίηση με τους τρομοκράτες να εκμηδενίζουν τα σύνορα χρησιμοποιώντας νέες τεχνολογίες σε όφελός τους. Η διεθνής τρομοκρατία έγινε συνώνυμο της μεγαλύτερης απειλής που αντιμετωπίζουν σήμερα τα σύγχρονα κράτη. Γι' αυτό το λόγο, τα κράτη λαμβάνουν μέτρα για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας για την αποτελεσματικότερη προστασία των πολιτών από την παγκόσμια απειλή. Το πρότυπο της βίας που εξελίσσεται στα όρια της διεθνούς τρομοκρατίας έχει καθιερωθεί στις μέρες μας και στηρίζεται στην εξέλιξη της τεχνολογίας επιδιώκοντας θρησκευτικούς και πολιτικούς σκοπούς.

Η εμφάνιση των αεροπειραιτιών που είχε κάνει αισθητή την παρουσία της σε προηγούμενες δεκαετίες, επέστρεψε δυναμικά και αναβάθμισε τα επίπεδα της απειλής των τρομοκρατικών επιθέσεων ανατρέποντας πλήρως την ισορροπία της ασφάλειας του διεθνούς συστήματος. Οι ΗΠΑ, είχαν την ψευδαίσθηση της ασφάλειας λόγω της γεωγραφικής τους θέσης, καλυπτόμενη από δύο ωκεανούς καθώς και της γεωγραφικής απόστασης με την Μέση Ανατολή και την Ασία. Ήταν φανερό ότι ένας μη κρατικός δρών, η Al-Qaeda, κατάφερε να παραβιάσει τα εθνικά σύνορα και να προκαλέσει την μεγαλύτερη καταστροφή που είχε γνωρίσει μέχρι στιγμής το αμερικανικό έδαφος. Έκτοτε, η διεθνής κοινότητα παρακολουθεί τα συνεχή τρομοκρατικά χτυπήματα που λαμβάνουν χώρα στην καρδιά της Ευρώπης με θύματα κυρίως αθώους πολίτες. Την επομένη των τρομοκρατικών επιθέσεων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, οι ΗΠΑ εφάρμοσαν μια στρατηγική για την ασφάλεια των αεροδρομίων με τους επιβάτες να ακολουθούν πιστά τον κανόνα για τον έλεγχο ασφαλείας. Για το λόγο αυτό ιδρύθηκε η Υπηρεσία Ασφάλειας Μεταφορών (TSA). Ο κάθε επιβάτης συμπληρώνει τα προσωπικά του στοιχεία τα οποία κοινοποιούνται και είναι διαθέσιμα στις υπηρεσίες πληροφοριών ή άλλους φορείς στο πλαίσιο της ανίχνευσης υπόπτων για τρομοκρατικές ενέργειες.³⁰ Η δράση των τρομοκρατικών οργανώσεων καταγράφεται σε κράτη ή γεωγραφικές περιοχές όπου η αμερικάνικη ή δυτική στρατιωτική παρουσία είναι εντονότερη.³¹ Ένας παραπάνω λόγος για την εξασφάλιση της προστασίας των Αμερικανών πολιτών, υιοθετήθηκαν μέτρα για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, η κυβέρνηση των ΗΠΑ ίδρυσε το Υπουργείο Εσωτερικής Ασφάλειας των ΗΠΑ ενισχύοντας την προστασία από την απειλή της τρομοκρατίας. Το Κογκρέσο υπέγραψε τη νομοθετική πράξη USA PATRIOT ACT για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας με νόμο που εισήχθη και είχε ως αντικείμενο την προστασία των Αμερικανών πολιτών από φαινόμενα τρομοκρατίας. Η ειδική άδεια επιτρέπει σε πράκτορες του FBI με την βοήθεια της τεχνολογίας να είναι αρμόδιοι για την ανακάλυψη τρομοκρατικών

---

³⁰ Ημερομηνία ανάκτησης: 22/02/2021, <https://www.tsa.gov/travel/security-screening>

³¹ Μπόση : *οι όψεις*, σελ.56

ενεργειών εξοπλίζοντας τις κρατικές υπηρεσίες με υπερσύγχρονες τεχνολογίες καθώς και απαραίτητη είναι η επιβολή ποινών για όσους διέπραξαν τρομοκρατικά εγκλήματα.³² Ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας (War on Terror) υπό την κυβέρνηση του Αμερικανού Προέδρου George Bush, είναι ο όρος που αποτέλεσε μια διεθνή στρατιωτική εκστρατεία και βρέθηκε στο επίκεντρο της διεθνούς σφαίρας για την παγκόσμια ασφάλεια. Συνεπώς, η εισαγωγή της τρομοκρατίας στο Αμερικάνικο έδαφος πρόβαλε την ύψιστη αξία για την σημασία της τάξης και της ασφάλειας.

Μια άλλη οπτική γωνία αναγάγει το ζήτημα της ασφάλειας, όχι στην απειλή της διεθνούς τρομοκρατίας αλλά στις μέγιστες και καταστροφικές συνέπειες που διέπονται από αυτή. Πιο συγκεκριμένα, οι άνθρωποι είναι αναγκασμένοι να θυσιάζουν την ελευθερία τους σε αντάλλαγμα της προστασίας τους, παραβιάζοντας με αυτό τον τρόπο την ατομική ελευθερία.³³ Οι συνέπειες της διεθνούς τρομοκρατίας υπό κοινωνική σκοπιά επηρεάζουν την κοινωνία ως σύνολο καθώς και την ατομική συμπεριφορά του εκάστοτε πολίτη. Ως εκ τούτου, η δημιουργία του αισθήματος της ξενοφοβίας σε συνδυασμό με την ρατσιστική συμπεριφορά έχει ως αποτέλεσμα η κοινωνία να αντιμετωπίζει καχύποπτα τους μουσουλμάνους θεωρώντας τους υπόπτους για τρομοκρατικές ενέργειες. Η παρερμηνεία ότι η θρησκεία είναι επικίνδυνη και επιτρέπει την βίαιη συμπεριφορά είναι ακόμα ένα παράδειγμα που σχετίζεται με την θρησκευτική και τη φυλετική διάκριση. Όλα τα παραπάνω εξηγούν πως η απειλή της διεθνούς τρομοκρατίας είναι οι συνέπειες αυτής και όχι η τρομοκρατία αυτή καθ' αυτή η οποία μας βάζει σε δεύτερες σκέψεις για τη διαχείριση της καθημερινότητας μας, τον τρόπο που ταξιδεύουμε κ.α.³⁴

---

³²Αξιότη, Καλλίοπη. (2020) Πώς οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου άλλαξαν τον κόσμο, Ημερομηνία ανάκτησης : 26/02/2021, διαθέσιμο σε <https://odeth.eu/%cf%80%cf%8e%cf%82-%ce%bf%ce%b9-%cf%84%cf%81%ce%bf%ce%bc%ce%bf%ce%ba%cf%81%ce%b1%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%ad%cf%82-%ce%b5%cf%80%ce%b9%ce%b8%ce%ad%cf%83%ce%b5%ce%b9%cf%82-%cf%84%ce%b7%cf%82-11%ce%b7%cf%82/>

³³Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν το σύστημα εγκατάστασης καμερών εποπτείας από την Βρετανική Κυβέρνηση σε όλο το Λονδίνο.

³⁴ Kaur, Heer Kiran: (2019), ‘‘What is the greatest threat: international terrorism, or responses to it?’’, 1-22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΟΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

2.1 Ο Κυβερνοχώρος

Τις τελευταίες δεκαετίες, η ταχύτητα των εξελίξεων στον τομέα της υψηλής τεχνολογίας και η επανάσταση της πληροφορίας, ανέτρεψαν τα δεδομένα, με την κοινωνία μας να είναι πλέον απόλυτα συνδεδεμένη με την τεχνολογία σημειώνοντας σημαντική εξέλιξη στην ανθρώπινη ιστορία. Η εξάρτηση της καθημερινότητας μας από τον τομέα της τεχνολογίας και του διαδικτύου, διευκόλυνε την ταχεία υπερμετάδοση της πληροφορίας, αφενός με το ποσοστό των συνδεδεμένων πολιτών να παρουσιάζει μια αυξητική τάση στον παγκόσμιο Βορρά³⁵ και αφετέρου οι καθημερινές λειτουργίες, όπως το ηλεκτρικό δίκτυο, τα αεροδρόμια, το σύστημα εναέριου ελέγχου, το σύστημα ύδρευσης, η οδική κυκλοφορία, τα μέσα μεταφοράς, οι κυβερνήσεις, τα τραπεζικά συστήματα να ψηφιοποιούνται ολοένα και περισσότερο τόσο στις αναπτυσσόμενες όσο και στις αναπτυγμένες χώρες.

Κανένας δε θα μπορούσε να είχε φανταστεί ότι η δημιουργία των πρώτων υπολογιστών θα αποτελούσε μια σελίδα ορόσημο για την παγκόσμια τεχνολογική εξέλιξη. Το διαδίκτυο αρχικά δημιουργήθηκε ως ένα ιδιωτικό δίκτυο το οποίο ονομαζόταν ARPAnet,³⁶ σχεδιασμένο να αποτρέπει πυρηνικές επιθέσεις ενώ η πρόσβαση ήταν περιορισμένη σε άτομα τα οποία εργάζονταν στον τομέα της άμυνας. Το πρώτο βήμα στην ιστορία του διαδικτύου ήταν το 1836 με την ανακάλυψη του πρώτου τηλεγράφου. Το διάστημα 1858-1866 χρησιμοποιήθηκε το πρώτο καλώδιο για την υπερατλαντική επικοινωνία και μια δεκαετία αργότερα, για πρώτη φορά συνδέθηκε το τηλέφωνο με τους υπολογιστές, ενώ στην πιο πρόσφατη εκδοχή του συναντούμε την ασύρματη σύνδεση. Παρά το γεγονός ότι το διαδίκτυο είναι το απόλυτο αγαθό για τον 21^ο αιώνα, από μια απλή επικοινωνία μεταξύ πολλών χρηστών έως την λειτουργία μιας κρατικής υποδομής, οι εφευρέτες δεν είχαν προβλέψει ότι το διαδίκτυο μπορεί να μετατραπεί σε ένα εργαλείο προς όφελος των τρομοκρατών για διαδικτυακές επιθέσεις εκμεταλλευόμενοι την αδυναμία που παρουσιάζει το σύστημα. Ως εκ τούτου, το διαδίκτυο έχει βελτιώσει την καθημερινότητα μας με τόσους πολλούς τρόπους που είναι δύσκολο να φανταστούμε πως θα μπορούσε να ήταν η ζωή μας χωρίς αυτό.

³⁵ Deibert, Ron: ‘The Geopolitics of Cyberspace After Snowden’ in: 114 (768), *Current History*, (2015), 9-15

³⁶ Ημερομηνία ανάκτησης: 03/03/2021, <https://www.sciencemuseum.org.uk/objects-and-stories/arpnet-internet>

Στις μέρες μας, το διαδίκτυο έχει αποκτήσει μία νέα διάσταση στην παγκόσμια ψηφιακή κοινωνία. Στον ακαδημαϊκό κόσμο, ο κυβερνοχώρος έγινε το απαραίτητο εργαλείο για την απλή επικοινωνία, η οποία διεξάγεται μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μέχρι την αναζήτηση υλικού για την εκπόνηση μιας διπλωματικής εργασίας, από τα διαδικτυακά σεμινάρια ή συνέδρια ή και μέχρι πρόσφατα όπως απέδειξε η εποχή της πανδημίας του κορονοϊού, η διεξαγωγή διαδικτυακών μαθημάτων από κάθε γωνία του πλανήτη. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι ο κυβερνοχώρος είναι πανταχού παρών και έχει αλλάξει τον τρόπο της επικοινωνίας, της διασκέδασης, της εργασίας κ.α.

Τι είναι στην πραγματικότητα ο κυβερνοχώρος; Ο κυβερνοχώρος δεν αποτελεί ένα δημιούργημα της φύσης όπως είναι ο αέρας, η γη, η θάλασσα, ο χώρος, αλλά είναι ένα τεχνολογικό ανθρώπινο επίτευγμα, ένα δημιούργημα, το οποίο προσδίδει μια ψηφιακή εκδοχή της κοινωνίας και σίγουρα δε θα μπορούσε να είχε υλοποιηθεί δίχως την βοήθεια της επιστήμης της πληροφορικής.

Η λέξη κυβερνοχώρος αυτή καθ' αυτή είναι το πάντρεμα των δύο συνδετικών <<cyber>> και <<space>>. Τα δύο συνθετικά δεν επαρκούν για να αποδώσουν την πραγματική εξήγηση ώστε να κατανοήσουμε τον όρο. Ο όρος <<cyber>> στην αγγλική ορολογία, χρησιμοποιείται πίσω από κάθε λέξη ως πρόθεμα προσδίδοντας στο περιεχόμενο του την έννοια του διαδικτύου στην μοντέρνα ψηφιακή εποχή και τη συνδυάζει με λέξεις για να αποδώσει την μετάβαση στα νέα δεδομένα. Η λέξη <<cyber>> έχει τις ρίζες του στην ελληνική γλώσσα και μεταφράζεται ως <<κυβερνητικός>> (cybernetics), από το ελληνικό ρήμα κυβερνώ, ενώ πρώτα επινοήθηκε το 1948 από τον μαθηματικό Norbert Wiener στο βιβλίο του <<Κυβερνητική ή έλεγχος και επικοινωνία στα ζώα και στις μηχανές>>. ³⁷ Ο όρος <<space>> (χώρος) στην παραδοσιακή του μορφή αποτυπώνεται με την χαρτογραφία η οποία χρησιμοποιείται για να καθορίσει το μέγεθος μικρής ή μεγάλης κλίμακας του χώρου. Η παραδοσιακή χαρτογραφία βασίζεται στην Ευκλείδεια γεωμετρία για την χαρτογράφηση του πραγματικού κόσμου αλλά σε κάθε περίπτωση δε συμβαίνει το ίδιο με τον κυβερνοχώρο ο οποίος θεωρείται ότι είναι εξαιρετικά περίπλοκο στο να χαρτογραφηθεί. ³⁸ Στην πραγματικότητα, ο όρος <<space>> σε συνδυασμό με τη λέξη <<cyber>> βασίζεται στην φυσική παρουσία των υπολογιστών με την χρήση του διαδικτύου, αφενός σε μεγάλη κλίμακα καλύπτει την επέκταση του φυσικού χώρου και αφετέρου σε μικρή κλίμακα αποτυπώνει την

---

³⁷ Tabansky, Lior: "Basic concept in cyber warfare", in: *Military and Strategic Affairs* 3(2011) 2-18, σελ.2
Διαθέσιμο σε: <http://book.itep.ru/depositary/cyberwar/1308129610.pdf>

³⁸ Bin, Jian, Ferjan, Ormeling: "Mapping Cyberspace: Visualizing, Analysing and Exploring Virtual Worlds" in: *37 Cartographic Journal*, (2002) ,117-122, σελ..117

γεωγραφική απόσταση η οποία είναι μηδαμινή και δεν αναγνωρίζει σύνορα. Πιο συγκεκριμένα, ο κυβερνοχώρος είναι ένας τομέας, ο οποίος χαρακτηρίζεται από την χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και το ηλεκτρομαγνητικό φάσμα για την αποθήκευση, την τροποποίηση και την ανταλλαγή δεδομένων, μέσω δικτυωμένων συστημάτων και συναφών φυσικών υποδομών.³⁹

Ο ορισμός του κυβερνοχώρου εισήχθη για πρώτη φορά από τον συγγραφέα επιστημονικής φαντασίας William Gibson. Ο W. Gibson το 1984 στο έργο του Νευρομάντης (Neuromancer) περιγράφει την έννοια ως <<συναινετική ψευδαίσθηση>>, η πρόσβαση από τον υπολογιστή όπου εκεί συλλέγονται όλες οι πληροφορίες του κόσμου.⁴⁰ Πιο συγκεκριμένα στο έργο του:<<Μία ομόφωνη παραίσθηση που βιώνεται καθημερινά από δισεκατομμύρια νόμιμους χρήστες, σε κάθε χώρα, από παιδιά που μαθαίνουν μαθηματικές αρχές... Μία γραφική απεικόνιση δεδομένων απομονωμένων από κάθε υπολογιστή στο ανθρώπινο σύστημα. Αδιανόητη περιπλοκότητα. Γραμμές φωτός εκτείνονται στο μή-χώρο της διάνοησης, ομάδες και αστερισμοί πληροφοριών. Όπως τα φώτα μιας πόλης υποχωρούν..>>.⁴¹ Ο W. Gibson, περιέγραψε δηλαδή την έννοια του κυβερνοχώρου ως μια τοποθεσία όπου όλες οι υπαρκτές πληροφορίες στον κόσμο συλλέγονται. Στη συνέχεια ο John P. Barlow επέκτεινε τον όρο που επινόησε ο Gibson περιγράφοντάς τον ως ο πραγματικός κόσμος που είναι συνδεδεμένος με υπολογιστές.⁴²

Ύστερα από την ανακάλυψη του πρώτου ορισμού από τον W. Gibson, ο Michael Benedict σε ένα από τα σημαντικότερα βιβλία που γράφτηκαν για τον κυβερνοχώρο, <<Εισαγωγή στον Κυβερνοχώρο, Τα πρώτα βήματα, 1991>> στην πρώτη του σελίδα αναφέρεται σε ορισμούς του κυβερνοχώρου. Ο πρώτος ορισμός για τον κυβερνοχώρο κατά τον Benedict είναι <<ένα σύμπαν, ένα παράλληλο σύμπαν που δημιουργήθηκε και συντηρήθηκε από υπολογιστές και γραμμές επικοινωνίας στον κόσμο. Ένας κόσμος στον οποίο η παγκόσμια κυκλοφορία της γνώσης, των μυστικών, των μετρήσεων, των δεικτών, των ψυχαγωγιών και της αλλαγής της ανθρώπινης δράσης παίρνει τη μορφή : αξιοθέατων, ήχων, παρουσίες που δεν έχει δει η επιφάνεια της γης να ανθίζει σε μια τεράστια ηλεκτρονική νύχτα>>.⁴³ Στη συνέχεια παραθέτει την εξέλιξη της μετάβασης από τον φυσικό κόσμο στην ψηφιακή εποχή μέσα από τα μάτια του σημαντικού φιλοσόφου και επιστήμονα του 20^{ου} αιώνα, Karl Popper, ο οποίος το

³⁹ Ημερομηνία ανάκτησης: 05/03/2021 <https://cyberalert.cy/tips/ti-einai-to-kubernoegklima/>

⁴⁰ Introvigne, Massimo: "Religion and Cyberspace" in: *A symbolic universe information terrorism and new religion in cyberspace*, Routledge, London, 2005, 102-117, σελ..102

⁴¹ Ημερομηνία ανάκτησης:05/03/2021 ,<http://cyberstruggle.blogspot.com/2015/05/blog-post.html>

⁴² Introvigne, M: Religion, σελ.102

⁴³ Benedikt, Michael: *Introduction to cyberspace: first steps*. MIT Press, Cambridge, 1991 σελ.1

1972 ανέπτυξε την θεωρία των τριών κόσμων. Οι <<τρεις κόσμοι>> του Popper είναι α) ένας κόσμος των υλικών, φυσικών αντικειμένων, β) ο κόσμος των αισθήσεων και γ) ο αληθινός κόσμος των υπαρκτών οντοτήτων για το οποίο και γίνεται λόγος στο βιβλίο και συνδέεται με την θεωρία της εξέλιξης για να προσεγγίσει την προέλευση της φύσης του κυβερνοχώρου. Ο Benekrit με αφορμή τον τρίτο κόσμο ξεδιπλώνει μια αφήγηση της ιστορίας για την εξέλιξη της τεχνολογίας με σημείο εκκίνησης την φύση των πραγμάτων και φτάνει έως την ψηφιακή εποχή αποτυπώνοντας την έννοια του κυβερνοχώρου.⁴⁴

Άλλοι σημαντικοί ορισμοί για τον κυβερνοχώρο:

Με τον όρο <<κυβερνοχώρος>> ο οποίος επικράτησε του κυβερνοδιαστήματος υποδηλώνεται το περιβάλλον που έχει δημιουργηθεί από δίκτυα επικοινωνιών που χρησιμοποιούν ηλεκτρονικούς υπολογιστές <<Παραδείγματα τέτοιων δικτύων αποτελούν τα τοπικά δίκτυα (LANs) –στα οποία ορισμένοι ηλεκτρονικοί υπολογιστές είναι συνδεδεμένοι μεταξύ τους, μέσα στο ίδιο δωμάτιο ή στο ίδιο κτίριο για να εξυπηρετείται η δίοδος των πληροφοριών, για να μοιράζεται η επεξεργασία ή για την διευκόλυνση των επικοινωνιών- και τα ευρείας εμβέλειας δίκτυα (WANs) όπως το σύστημα του Internet το διεθνές δίκτυο των δικτύων για ακαδημαϊκούς και ερευνητές), για τις ίδιες δραστηριότητες σε εθνικά και παγκόσμια δίκτυα>>.⁴⁵

Σύμφωνα με τη Λενιώ Μυριβήλη, καθηγήτρια στο τμήμα πολιτισμικής τεχνολογίας και επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, <<ο κυβερνοχώρος αναφέρεται ως ψηφιακός τόπος της τεχνοεπιστήμης, για άλλους είναι ένας ιδιαίτερος χώρος διεπαφής υποκειμένων, πρακτικών και τεχνολογιών. Μερικές φορές ο κυβερνοχώρος παρουσιάζεται ως χώρος διαφυγής απ' την «πραγματικότητα», αφού σε αυτόν μπορούμε να μεταμορφωνόμαστε κατά βούληση. Άλλες φορές πάλι φαντάζει ως υβριδικός χώρος μέσα στον οποίο συμφιλιώνονται και μετουσιώνονται πολιτισμικοί πόλοι>>.⁴⁶

Ο κυβερνοχώρος επομένως είναι ένα διαδικτυακό περιβάλλον που δημιουργείται χάρη στην επιστήμη της Κυβερνητικής.⁴⁷ Για να υπάρξει όμως οποιασδήποτε μορφής χώρου απαιτούνται σταθερά σημεία αναφοράς, ενώ ο κυβερνοχώρος στερείται διαστάσεων, σαφώς καθορισμένων ορίων και αμετακίνητων σημείων προσανατολισμού. Το μόνο βέβαιο σημείο

---

⁴⁴ Benedikt: introduction, σελ.4

⁴⁵ Ημερομηνία ανάκτησης:06/03/2021, <https://web.archive.org/web/20041119103218/http://hyperion.math.upatras.gr/courses/newcommmedia99-00/papers99-00/coyne-kybe.html>

⁴⁶ Ημερομηνία ανάκτησης: 09/03/2021, <http://cyberstruggle.blogspot.com/2015/05/blog-post.html>

⁴⁷ της επικοινωνίας μεταξύ μηχανικών και ηλεκτρονικών συσκευών

αναφοράς μέσα σε αυτόν είναι ο άνθρωπος και οι πράξεις του. Θα μπορούσαμε λοιπόν να ορίσουμε τον κυβερνοχώρο ως το σύνολο των αποτυπωμένων σε μαγνητικό υλικό, ανθρώπινων πράξεων.⁴⁸

2.2 Τα επιμέρους χαρακτηριστικά στον κυβερνοχώρο

<<Ενώ το Ίντερνετ και η πληροφορική παρέχουν τεράστια οφέλη για την κοινωνία, παρέχει και καινούργιες ευκαιρίες για εγκληματική συμπεριφορά>>

Janet Reno, πρώην Γενικός Εισαγγελέας των ΗΠΑ.⁴⁹

Αξίζει ιδιαίτερης μνείας η αναφορά στη χρήση του διαδικτύου από ομάδες ή μεμονωμένα άτομα τα οποία αναζητούν νέες ευκαιρίες για επιθέσεις μέσα στα όρια του κυβερνοχώρου. Το διαδίκτυο αναμφίβολα έχει γίνει το αγαπημένο εργαλείο των τρομοκρατών, στηριζόμενοι στην ανώνυμη περιήγηση η οποία επιτρέπει την ανάπτυξη ενός περιβάλλοντος όπου ο χαρακτήρας της βίας αποκτά ψηφιακή έκφραση. Η ανωνυμία του χρήστη αποκρύπτοντας την ταυτότητα του, τονίζει αφενός την ανώνυμη δημόσια έκφραση χωρίς φόβο ή τη δημόσια κατακραυγή και αφετέρου την ανώνυμη πρόσβαση σε δεδομένα τα οποία με παράνομο τρόπο έχει αποκτήσει πρόσβαση. Η ανωνυμία επιτυγχάνεται μέσα από την πρόσβαση μέσω VPN (Virtual Private Networks) και αποκρύπτει από κάθε χρήστη τη διεύθυνση IP δημιουργώντας λάθος εντυπώσεις για το που μπορεί πραγματικά να βρίσκεται ο παραβάτης.⁵⁰

Ένα από τα θετικά χαρακτηριστικά του κυβερνοχώρου σε συνδυασμό με την ανωνυμία είναι έλλειψη των εμποδίων, η ασάφεια των συνόρων και του ελέγχου. Ο κυβερνοχώρος δεν αναγνωρίζει σύνορα όπως υπάρχουν στον πραγματικό κόσμο. Ο έλεγχος για να εντοπιστεί εκ των προτέρων μια επίθεση στον κυβερνοχώρο είναι αδιαμφισβήτητα δύσκολη διότι διεξάγεται σε πραγματικό χρόνο. Η Κίνα έχει υιοθετήσει μια αυστηρή στρατηγική της περιήγησης στο διαδίκτυο με την κυβέρνηση να έχει τον απόλυτο έλεγχο με στόχο την μείωση της εκμετάλλευσης των ευάλωτων χρηστών.⁵¹

⁴⁸ Ημερομηνία ανάκτησης: 11/03/2021 <http://www.eeei.gr/interbiz/articles/cyberspace.htm>

⁴⁹ Chawki, Mohamed: “Anonymity in Cyberspace: Finding the Balance between Privacy and Security”(2006), 1-24, σελ. 4

⁵⁰ Atwan, Abdel Bari: *Islamic State: The digital Caliphate*. University of California Press, California, 2015, σελ. 28

⁵¹ Kremling, Jamine, Sharp, Parker Amanda: *Cyberspace, cybersecurity, cybercrime*. SAGE Publications, USA, 2018, σελ. 42

Στα θετικά στοιχεία κυβερνοχώρου συγκαταλέγεται η δυνατότητα εύκολης και γρήγορης πρόσβασης από οποιαδήποτε γωνία του πλανήτη. Η πρόσβαση γίνεται μέσω της σύνδεσης σε διαδίκτυο με τις πληροφορίες να μπορούν να μεταδοθούν σε πραγματικό χρόνο σε ευρύ κοινό με το πάτημα ενός κουμπιού. Οι τρομοκράτες έχουν εκμεταλλευτεί τα θετικά στοιχεία του κυβερνοχώρου και τα έχουν χρησιμοποιήσει σε όφελός τους. Η κλοπή των προσωπικών δεδομένων και όχι μόνο, η παράνομη πρόσβαση σε υπηρεσίες από τρομοκράτες χωρίς να γίνονται εύκολα αντιληπτοί έχει καταστήσει σαφές ότι η έλλειψη των κανόνων στο διαδίκτυο ενθαρρύνει τρομοκρατικές πράξεις σε βάρος των πολιτών και ολόκληρης της κοινωνίας.

2.3 Η έννοια της τρομοκρατίας στον κυβερνοχώρο

Η κυβερνοτρομοκρατία σήμερα αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά θέματα συζήτησης στην παγκόσμια ατζέντα, με την απειλή της διεθνούς ασφάλειας να βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής των πολιτών και των κυβερνήσεων. Η νέα εποχή της ψηφιακής τεχνολογίας έχει αφενός αυξήσει την εξάρτηση των τρομοκρατών στο πλαίσιο του κυβερνοχώρου, με την χρήση του διαδικτύου να γίνεται ένα επικίνδυνο εργαλείο για την ασφάλεια της κοινωνίας και αφετέρου την εκμετάλλευση της πληροφορίας και των δεδομένων να γίνονται πιο εύκολα προσβάσιμα στα χέρια των τρομοκρατών. Ο κυβερνοχώρος αποτελεί ένα θεσμικό πλαίσιο στο οποίο οι εξτρεμιστές και οι τρομοκρατικές οργανώσεις θεμελιώνουν επιθέσεις εναντίον υπολογιστών ή μέσω αυτών καταστρέφουν εθνικές υποδομές προσδίδοντας στο περιεχόμενο της τρομοκρατίας μια νέα διάσταση.

Η έννοια της κλασικής τρομοκρατίας έχει παρουσιάσει αλλαγές στο χρόνο και έχει προσαρμοστεί σε νέα δεδομένα με την αυξανόμενη δύναμη του διαδικτύου να λαμβάνει σημαντικές διαστάσεις μετατρέποντας την κλασική τρομοκρατία σε κυβερνοτρομοκρατία. Οι λέξεις που συνοδεύονται από τον όρο κυβερν-, όπως κυβερνοχώρος, κυβερνοεπίθεση, κυβερνοτρομοκρατία, κυβερνοπόλεμος, κυβερνοκατασκοπεία, κυβερνοέγκλημα, ηλεκτρονικός πόλεμος, εμφανίζονται στο προσκήνιο και εναποθέτουν την σημαντική διάσταση της νέας τρομοκρατίας μέσω του διαδικτύου. Οι όροι αυτοί χρησιμοποιούνται από στρατιωτικούς και πολιτικούς στρατηγιστές για να περιγράψουν αυτό που αποκαλούμε τρομοκρατία στις μέρες μας.⁵²

---

⁵² Weimann, Gabriel: *Terrorism in cyberspace: The next generation*, Woodrow Wilson Centre Press / Columbia University Press, USA, 2015 σελ.150

Η ανάγκη να εξαπλωθεί η στρατηγική τους σε παγκόσμιο επίπεδο ώθησε τους τρομοκράτες και τις τρομοκρατικές οργανώσεις στην μετάβαση του επόμενου σταδίου, αυτό της μοντέρνας τρομοκρατίας στοχεύοντας ευρύτερο κοινό. Η αφετηρία μιας νέας εποχής στην τρομοκρατία έχει καταστήσει σε παγκόσμια κλίμακα μια απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, με την εμφάνιση των μη κρατικών δρώντων να αυξάνουν απειλητικά τις δυνάμεις τους και να έχουν στη διάθεσή τους περισσότερα εργαλεία για να προκαλούν καταστροφικές συνέπειες. Η φράση <<αύριο οι τρομοκράτες θα μπορούν να προκαλέσουν ζημιά με ένα πληκτρολόγιο παρά με μια βόμβα>> (*US National Research Council "Computers at risk", 1991*) έχει στοιχειώσει την παγκόσμια κοινωνία και έχει συνδυάσει το γεγονός ότι πλέον οι τρομοκράτες θεωρούν ότι η τεχνολογία κάνει πιο εύκολο το έργο τους.⁵³

Ο όρος <<κυβερνοτρομοκρατία>>, έχει διχάσει την επιστημονική γνώμη για πάνω από 30 χρόνια και είναι στο επίκεντρο της προσοχής των κυβερνήσεων καθώς οι κυβερνοεπιθέσεις λαμβάνουν σημαντικές διαστάσεις. Πολλές φορές, η απάντηση στο ερώτημα τι χαρακτηρίζει την κυβερνοτρομοκρατία βρίσκεται στις αιτίες που προκαλούμε αυτή την ενέργεια. Πολλοί είναι αυτοί που δε συμφωνούν με τον όρο <<κυβερνοτρομοκρατία>> καθώς ενστερνίζονται το γεγονός ότι είναι η ενέργεια των hackers να εισβάλλουν στα συστήματα και να προκαλούν ζημιές με τις επιθέσεις τους. Αποκλείουν δηλαδή το γεγονός της τρομοκρατίας δεδομένου ότι οι επιθέσεις που διεξάγονται δεν προκαλούν θάνατο.⁵⁴ Ωστόσο, αρκετές είναι οι φορές που τα μέσα ενημέρωσης και η επιστημονική γνώμη έχουν διχάσει και έχουν συμβάλλει στην παρερμηνεία του όρου. Αρκετοί είναι αυτοί που πιστεύουν στην υπαρκτή έννοια της κυβερνοτρομοκρατίας η οποία περιγράφει την χρήση του διαδικτύου και της τεχνολογίας για πράξεις τρομοκρατίας ενώ άλλοι ισχυρίζονται ότι η κυβερνοτρομοκρατία δεν υφίσταται και απλά αποτελεί ένα μύθο.⁵⁵ Η αίσθηση του φόβου που προβάλλουν τα μέσα ενημέρωσης προωθούν την παραπληροφόρηση με εσφαλμένα στοιχεία τα οποία δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Ο συνδυασμός με την έλλειψη των γνώσεων της νέας μοντέρνας ψηφιακής τεχνολογίας κερδίζουν την προσοχή του κοινού και προκαλούν μεγαλύτερη σύγχυση σχετικά με τον όρο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε μία είδηση με τίτλο <<Ένα Καναδό αγόρι παραδέχτηκε ότι κατέφυγε σε διαδικτυακή επίθεση (κυβερνοτρομοκρατίας) σε βάρος των γονιών του>> με το συγκεκριμένο γεγονός να μην αντιπροσωπεύει πραγματική πράξη

---

⁵³ Chen, Tom, Jarvis, Lee, Macdonald, Stuart: *Cyberterrorism Understanding, Assessment, and Response*. Springer, New York, 2014, σελ. 50

⁵⁴ Bogdanoski, Mitko, Petreski, Drage: "Cyber terrorism— global security threat" in: *INTERNATIONAL SCIENTIFIC DEFENCE, SECURITY AND PEACE JOURNAL*, 2013, σελ 59-70, σελ. 60 διαθέσιμο σε: <https://core.ac.uk/download/pdf/35330211.pdf>

⁵⁵ Chen T. et al: *Cyberterrorism*, σελ. 63

κυβερνοτρομοκρατίας αλλά πολύ περισσότερο μια κίνηση ενός αγοριού που έστειλε διαδικτυακή αλληλογραφία στους γονείς του για να τους τρομάξει.⁵⁶

Στο πλαίσιο των κρατών παρατηρείται η αυξημένη ανάγκη θωράκισης της ασφάλειας τους καθώς η τεχνολογία επιφέρει αρνητικές συνέπειες με την εισβολή των τρομοκρατών να απειλούν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Η ασφάλεια των κρατών συνεχώς θεωρείται ότι δεν ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στο επικίνδυνο κάλεσμα της απειλής με την ολοένα αυξητική τάση της κυβερνοτρομοκρατίας να λαμβάνει ανησυχητικές διαστάσεις. Τα κράτη με την εμφάνιση της τρομοκρατίας είχαν ως μέλημα την διατήρηση της ασφάλειας τους. Τα νέα δεδομένα μετέφεραν το σκεπτικό ότι η αφενός η τρομοκρατία είναι μια από τις πιο ισχυρές απειλές, αφετέρου μέλημα των κυβερνήσεων είναι η θωράκιση του διαδικτυακού συστήματος ασφαλείας. Δεδομένου ότι στο διεθνές σύστημα ασφαλείας παγκοσμίως δεν έχει θωρακιστεί σε σχέση με την αντιμετώπιση της κυβερνοεπίθεσης, το έργο των τρομοκρατών γίνεται ακόμα πιο εύκολο. Η απειλή της εμφάνισης της κυβερνοτρομοκρατίας βασίζεται στην εμπιστοσύνη και στην ανωνυμία στον κυβερνοχώρο. Διαπιστώνεται ότι πολλοί είναι αυτοί που έχουν εμπιστευτεί χρήσιμα προσωπικά δεδομένα για τα οποία υπάρχει η ψευδαίσθηση ότι είναι διασφαλισμένα ενώ στην πραγματικότητα ισχύει ακριβώς το αντίθετο. Η διεθνής ασφάλεια βρίσκεται συνεχώς υπό συζήτηση διότι ακόμη δεν έχει θεσμοθετηθεί ένα παγκόσμιο νομικό πλαίσιο που να αντιπροσωπεύει όλα τα κράτη για την κοινή αντιμετώπιση της απειλής.⁵⁷ Παρ' όλα αυτά, μιλώντας με πραγματικά δεδομένα, η κυβερνοτρομοκρατία ως απειλή της διεθνούς ασφάλειας στα πλαίσια του κυβερνοχώρου ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα με περιστατικό τρομοκρατίας στον κυβερνοχώρο να έχει συμβεί.⁵⁸

2.4 Ορισμοί της κυβερνοτρομοκρατίας

Η πρώτη εμφάνιση του όρου τοποθετείται χρονολογικά στα μέσα του 1980 από τον ανώτερο στέλεχος του Ινστιτούτου Ασφάλειας και Πληροφοριών των Η.Π.Α, τον Barry Collin ο οποίος προσέγγισε τον όρο με την <<σύγκληση του πραγματικού με τον ηλεκτρονικό κόσμο>>.⁵⁹ Έκτοτε όλος ο επιστημονικός κόσμος έχει δώσει διαφορετικούς ορισμούς μιας και δεν υπάρχει ακόμα ένας αποδεκτός ορισμός που να προσδιορίζει την λέξη

---

⁵⁶ Kremling J. et al: Cyberspace, σελ. 238

⁵⁷ Jobin, Sebastian & Sakthivel P. :“Cyber terrorism: a potential threat to global security”, in:6 *Pearson journal of social sciences & humanities*, (2020) ,334-341 , σελ. 334 διαθέσιμο σε: https://www.pearsonjournal.com/Makaleler/56043394_334-341.pdf

⁵⁸ Chen T. et al: *Cyberterrorism*, σελ. 129

⁵⁹ Weimann: *Terrorism*, σελ.150

κυβερνοτρομοκρατία. Ακόμη, σε παγκόσμιο επίπεδο δεν έχει συσταθεί ακόμη ένας ορισμός αποδεκτός από τη νομική κοινότητα που να καθορίζει την ακριβή έννοια του όρου. Με την εμφάνιση του πρώτου ορισμού και ύστερα, ο ορισμός έγινε ευρέως διαδεδομένος στο τέλος του Ψυχρού πολέμου όπου παρατηρήθηκε ραγδαία αύξηση της τεχνολογικής προόδου με τη χρήση του διαδικτύου να γίνεται ένα γεωπολιτικό εργαλείο απαραίτητο για την αξιοποίηση από τρομοκρατικές οργανώσεις και τρομοκράτες.

Ο Mark M. Pollitt στο άρθρο του <<Cyberterrorism: Fact or Fancy?>>, δημοσιεύτηκε το 1998, όρισε την κυβερνοτρομοκρατία ως << μια προμελετημένη πολιτικά διακινούμενη επίθεση εναντίον της πληροφορίας, των υπολογιστών, των προγραμμάτων υπολογιστών και δεδομένων τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα τη βία εναντίον άμαχων στόχων από υπόεθνικές ομάδες ή μυστικούς πράκτορες.>>⁶⁰

Η Dorothy Denning, καθηγήτρια πληροφορικής τοποθετήθηκε επί του θέματος το 2000 ως <<το σημείο σύγκλισης του κυβερνοχώρου και της τρομοκρατίας>>. Αναφέρθηκε σε παράνομες επιθέσεις και απειλές εναντίον των υπολογιστών, δικτύων και της πληροφορίας για να εκφοβίσουν την κυβέρνηση ή τους ανθρώπους με πολιτικά ή κοινωνικά κριτήρια. Είναι μία επίθεση που καταλήγει σε βία εναντίον ατόμων ή της περιουσίας ή τουλάχιστον επιδιώκει να προκαλέσει φόβο. Η D. Denning έχει καταστήσει σαφές ότι η πράξη της κυβερνοτρομοκρατίας πρέπει να διεξάγεται διά μέσω του κυβερνοχώρου ως μέθοδος επίθεσης.

Ο Gabriel Weimann, καθηγητής στο τμήμα επικοινωνίας του Πανεπιστήμιου Haifa προσδιόρισε τον όρο στο βιβλίο του Terrorism in cyberspace ως << την χρήση του διαδικτύου για να προκαλέσει βλάβη σε εθνικές υποδομές όπως ενέργεια, μέσα μεταφοράς και κυβερνητικές λειτουργίες >>.⁶¹ . Να σημειωθεί πως οι σοβαρές επιθέσεις εναντίον κρατικών υποδομών μπορεί να αποτελούν πράξεις κυβερνοτρομοκρατίας.⁶²

Άλλοι σημαντικοί ορισμοί για την κυβερνοτρομοκρατία :

Ο Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου, το 2008 όρισε την κυβερνοτρομοκρατία ως <<μια κυβερνοεπίθεση η οποία χρησιμοποιείται ή αξιοποιείται από υπολογιστές ή δίκτυο

---

⁶⁰ Macdonald, Stuart & Jarvis, Lee ‘‘What Is Cyberterrorism? Findings From a Survey of Researchers’’(2014), in:4 *Terrorism and Political Violence*, 657-678.

⁶¹ Weimann: *Terrorism*, σελ.150

⁶² Weimann: *Terrorism*, σελ. 150-51

επικοινωνίας για να προκαλέσει ζημιά ή να προκαλέσει φόβο ή να εκφοβίσει μια κοινωνία μέσα από έναν ιδεολογικό στόχο>>.⁶³

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, στην υπηρεσία ελέγχου ναρκωτικών και πρόληψης του εγκλήματος, όρισε την κυβερνοτρομοκρατία μέσα από τον καθορισμό έξι τρόπων με τον οποίο το διαδίκτυο μπορεί να αξιοποιηθεί για τρομοκρατικές δραστηριότητες όπως η προπαγάνδα, η διάδοση πληροφοριών (η ριζοσπαστικοποίηση και η στρατολόγηση), η χρηματοδότηση, η εκπαίδευση, η οργάνωση όπως η επικοινωνία, η εκτέλεση και οι κυβερνοεπιθέσεις.⁶⁴

Ο ορισμός του κυβερνοχώρου όπως αυτός συζητήθηκε, είναι σχετικά εύκολο να καθοριστεί. Εν αντιθέσει, είναι εξαιρετικά δύσκολο να καθοριστεί η έννοια της τρομοκρατίας μέσα στα πλαίσια του κυβερνοχώρου. Για το λόγο αυτό απαιτείται μεγαλύτερη επεξήγηση για την κατανόηση του φαινομένου της κυβερνοτρομοκρατίας. Η τρομοκρατία είναι μια τακτική που υιοθετείται από τρομοκράτες, η βία ή ο φόβος που προκαλούν στους πολίτες δεν μεταφράζεται αποκλειστικά σε τρομοκρατία, έτσι οι δραστηριότητες που ακολουθούν οι τρομοκράτες στον κυβερνοχώρο θα ήταν λάθος να καθοριστούν ως κυβερνοτρομοκρατία. Παρομοίως, μία κυβερνοεπίθεση μπορεί να έχει διττή σημασία ανάλογα με την απόδοση ευθύνης. Για παράδειγμα, η κυβερνοεπίθεση η οποία αποδίδεται σε τρομοκρατική ομάδα μπορεί να θεωρηθεί κυβερνοτρομοκρατία ενώ για την ίδια κυβερνοεπίθεση που αποδίδεται σε ένα κράτος, τότε μπορούμε να μιλάμε για κυβερνοπόλεμο.⁶⁵

2.5 Τα χαρακτηριστικά της κυβερνοτρομοκρατίας

Ο καθηγητής πανεπιστημίου ειδικευόμενος σε ζητήματα ασφαλείας στο διαδίκτυο, κος Γ. Κωστόπουλος, διέκρινε τρεις τύπους κυβερνοτρομοκρατών.⁶⁶ Οι επιθέσεις αυτού του τύπου εντάσσονται στην κατηγορία της εγκληματικής ενέργειας και οι συλληφθέντες δικάζονται με αντίστοιχη νομοθεσία.⁶⁷ Οι τρεις τύποι έχουν ως εξής:

- i. Οι επαγγελματίες, στόχος τους είναι να προκαλέσουν με τις επιθέσεις τους φυσική ή ψηφιακή ζημιά. Πίσω από τους επαγγελματίες κυβερνοτρομοκράτες βρίσκονται οι

---

⁶³ Seissa, G. Israa, Jamaludin, Ibrahim, Nor-Zaiasron, Yahaya: "[Cyberterrorism Definition Patterns and Mitigation Strategies: A Literature Review](#)", in:1 *International Journal of Science and Research* (2017),180-186,σελ.181

⁶⁴ Seisaa G. et al: 'Cyberterrorism', σελ.181

⁶⁵ Chen T. et al: *Cyberterrorism*, σελ.123

⁶⁶ Chen T. et al: *Cyberterrorism*, σελ. 29

⁶⁷ Μπόση: οι όψεις, σελ. 215

πολιτικοί εξτρεμιστές, φανατικοί θρησκείας, επαναστάτες κ.α. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν αποτελούνται από εθελοντές αλλά από άτομα που τους παρέχουν χρήματα για συγκεκριμένο σκοπό.⁶⁸

- ii. Οι ερασιτέχνες, οι οποίοι εφαρμόζουν την τακτική cyber graffiti και σκοπός τους είναι να προκαλέσουν ζημιά σε εταιρικές ή κυβερνητικές ιστοσελίδες.
- iii. Οι απατεώνες (κλέφτες) οι οποίοι διαφεύγουν σε πράξεις κυβερνοτρομοκρατίας για να αποκομίσουν οφέλη από παράνομα οικονομικά κέρδη.

Μια άλλη περίπτωση των δραστών που κινούνται μέσα στα όρια του κυβερνοχώρου και μη, είναι η περίπτωση του μοναχικού λύκου. Το φαινόμενο του μοναχικού λύκου θέτει ιδιαίτερες δυσκολίες στις σύγχρονες κοινωνίες. Πράγματι, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, η απειλή της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας βασίζονταν αφενός σε δράσεις τρομοκρατικών ομάδων, και αφετέρου πολύ περισσότερο σε ατομικές δράσεις μοναχικών λύκων μετατοπίζοντας το κέντρο βάρους της κλίμακας της τρομοκρατίας χαρακτηρίζοντάς την ως τη γρηγορότερη μορφή ανάπτυξης της τρομοκρατίας.⁶⁹ Η εμφάνιση του όρου γνωστοποιήθηκε στο ευρύ κοινό το 1990 με τους Tom Metzger και Alex Curtis να τάσσονται υπέρ της δράσης ατομικής ενέργειας και να ωθούν με τον τρόπο αυτό επικείμενους δράστες στην υλοποίηση του φαινομένου μοναχικός λύκος.⁷⁰ Από επιστημονική άποψη, ο όρος είναι κατασκευασμένος από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.⁷¹ Ο μοναχικός λύκος είναι γνωστός και ταυτίζεται με όρους ενώ έχει χρησιμοποιηθεί σε κείμενα ως <<μοναχικός πολεμιστής>>, <<μοναχικός μαχητής>>⁷², <<ηγετική αντίσταση>>, <<ανεξάρτητη τρομοκρατία>> και <<ατομική τρομοκρατία>>⁷³. Τα γεγονότα της εμφάνισης του μοναχικού λύκου εστιάζουν κατά κύριο λόγο στην ατομική δράση του τρομοκράτη. Οι επιθέσεις αυτές σε περιπτώσεις κλασσικής τρομοκρατίας διεξάγονται συνήθως από πολίτες της ίδιας χώρας οι οποίοι δρουν ανεξάρτητα από την φυσική και οικονομική υποστήριξη των τρομοκρατικών οργανώσεων. Αν και οι επιθέσεις διεξάγονται σε ατομικό επίπεδο, οι επαφές με τις τρομοκρατικές οργανώσεις δε μπορούν να παραληφθούν δεδομένης της ολοκληρωμένης και συντονισμένης παροχής πληροφοριών που έχουν

---

⁶⁸ Kostopoulos, George “Cyberterrorism: The Next Arena of Confrontation”, in:6 *Communications of the IBIMA*, (2018), σελ.165-169 διαθέσιμο σε: <https://ibimapublishing.com/articles/CIBIMA/2008/526232/526232.pdf>

⁶⁹ Weimann: *Terrorism*, σελ.64

⁷⁰ Weimann: *Terrorism*, σελ.65

⁷¹ Μπόση: *οι όψεις*, σελ. 244

⁷² Firman, Fadillah, Machyawaty, Tety, Suseno, Bayu.: “In ideology: There is no lone-wolf terrorism”, in:1 *International Review of Humanities Studies*, (2020), 52-63, σελ.52

⁷³ Alakoc, Burcu Pinar: “Competing to Kill: Terrorist Organizations Versus Lone Wolf Terrorists.”, in: *Terrorism and Political Violence* (2017): 1-24, σελ.6

συλλέξει.⁷⁴ Είναι γενικά παραδεκτό ότι οι τρομοκράτες του μοναχικού λύκου δεν μπορούν εύκολα να εντοπιστούν. Το γεγονός αυτό συνδέεται με τις επιδράσεις που έχουν τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης καθώς και οι πολιτικές ή ιδεολογικές αντιλήψεις τους για τις οποίες ενστερνίζονται. Οι δράστες συνήθως δεν κοινοποιούν τις κινήσεις τους στο διαδίκτυο, δεν αφήνουν σημάδια πληροφορίας για να μην μπορέσει να αποτραπεί οποιαδήποτε κίνηση. Παρόμοια περίπτωση συναντήσαμε το 2010 με την προσπάθεια δολοφονίας του βουλευτή του εργατικού κόμματος Stephen Timms από την Roshonara Choudhry. Η δράστης η οποία ήταν συνδεδεμένη με τον Ισλαμικό εξτρεμισμό δεν είχε δείξει ποτέ διασυνδέσεις με το Ισλάμ, δρούσε ατομικά και δε χρησιμοποίησε ποτέ τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να οργανώσει τις πράξεις της.⁷⁵ Η πραγματική απειλή εμφανίστηκε με την εισαγωγή των τρομοκρατών του μοναχικού λύκου στον κυβερνοχώρο. Το διαδίκτυο, το κύριο και αποτελεσματικότερο εργαλείο των τρομοκρατών αξιοποιήθηκε όχι τόσο για την προετοιμασία της επίθεσης αλλά ως εργαλείο επικοινωνίας για την προετοιμασία της επίθεσης.⁷⁶ Η τρομοκρατική οργάνωση της Al-Qaeda το 2010 αξιοποίησε το διαδίκτυο χρησιμοποιώντας το αγγλόφωνο διαδικτυακό περιοδικό Inspire παρέχοντας πληροφορίες για την πραγματοποίηση των επιθέσεων από τους τρομοκράτες του μοναχικού λύκου. Από την άλλη, το διαδικτυακό περιοδικό Dabiq ενσωματώθηκε στο ρόλο της ενθάρρυνσης των δράσεων μοναχικού λύκου.⁷⁷ Οι τρομοκράτες του μοναχικού λύκου λόγω της έλλειψης προετοιμασίας και εκπαίδευσης αποφεύγουν να στοχεύουν κυβερνητικά κτήρια.⁷⁸ Παρ' όλα αυτά, οι ΗΠΑ φαίνεται να έχουν στοχοποιηθεί ιδιαίτερα ακόμα και πριν από το μεγάλο τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου σημειώνοντας με βάση την έρευνα του Christopher Hewitt το διάστημα από 1955-99, 30 τρομοκρατικές περιπτώσεις μοναχικού λύκου.⁷⁹

Σε κάθε περίπτωση, οι δράσεις των τρομοκρατών, των τρομοκρατικών οργανώσεων και των ατομικών δράσεων (περίπτωση του μοναχικού λύκου) που έχουν σκοπό να βλάψουν την κοινωνία ή να δημιουργήσουν το αίσθημα του φόβου ή πανικού στους πολίτες είναι υποκινούμενες από κίνητρα τα οποία επηρεάζουν ατομικά τον κάθε δράστη.⁸⁰

---

⁷⁴ Wiskind, Claire: "Lone Wolf Terrorism and Open Source Jihad: An Explanation and Assessment", in: *International Institute for Counter-Terrorism (ITC)*, (2016), 3-52

⁷⁵ Weimann: *Terrorism*, in: Collin 2010, σελ.67

⁷⁶ Zeman, Tomáš, Jan Břeň, and Rudolf Urban.: "Profile of a Lone Wolf Terrorist: A Crisis Management Perspective." In: *Journal of Security & Sustainability* (2018), 5-18.

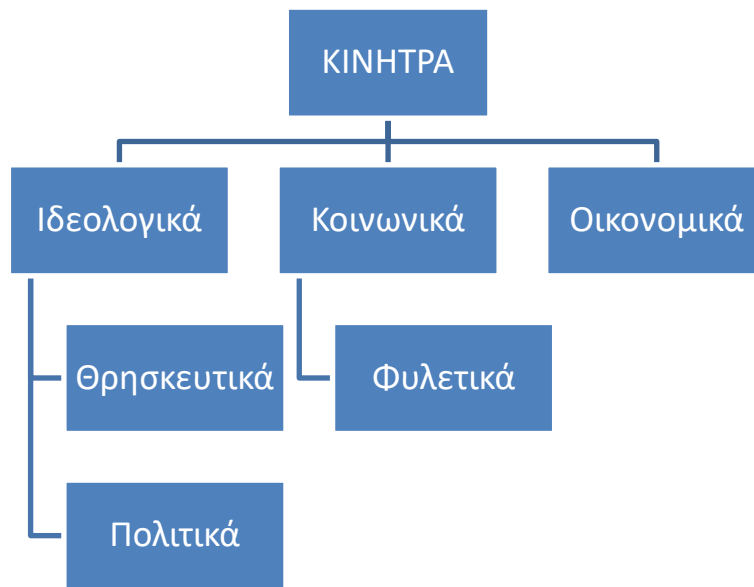
⁷⁷ Wiskind: "Wolf " σελ. 11

⁷⁸ Hamm, Mark & Spaaij Ramón: *The Age of Lone Wolf Terrorism*. New York: Columbia University Press, 2017, σελ. 7

⁷⁹ Hamm, M. & Spaaij, R.: *Age*, σελ. 14

⁸⁰ Plotnek, J. Jordan & Slay, Jill: "What is Cyber Terrorism: Discussion of Definition and Taxonomy" in: *18th Australian Cyber Warfare Conference 2019*, (2020), 1-85, σελ.2

Σχήμα 2. Τα κίνητρα των τρομοκρατών

Ωστόσο, πέρα από τα κίνητρα του κάθε δράστη που ωθούν στην διεξαγωγή της επίθεσης διαδικτυακής και μη, σημαντική αναφορά θα πρέπει να γίνει στους επιμέρους στόχους που διεξάγονται μέσω της διαδικτυακής επίθεσης για να βλάψουν εθνικές υποδομές ή λειτουργίες που επηρεάζουν την καθημερινότητά μας. Η National Association of Regulatory Utility Commissioners αναγνωρίζει τους εξής οκτώ στόχους:⁸¹

1. Τεχνολογία πληροφοριών και επικοινωνίας
2. Ηλεκτρικό δίκτυο
3. Αέριο και πετρέλαιο
4. Τραπεζικά και οικονομικά συστήματα
5. Μέσα μεταφοράς
6. Δίκτυο παροχής νερού
7. Υπηρεσίες Έκτακτης Ανάγκης
8. Κυβερνητικές Υπηρεσίες

Η σύγχρονη εποχή της τεχνολογίας βασίζεται κατά κύριο λόγο στην συνδεσιμότητα της με το διαδίκτυο. Η δύναμη της ταυτόχρονης λειτουργίας μέσα στα όρια του κυβερνοχώρου έχει καταστήσει σαφές ότι πλέον από την καθημερινή χρήση των απλών χρηστών έως την λειτουργία των ψηφιακών υποδομών βρίσκονται να είναι ευάλωτοι σε μηχανισμούς που μπορούν να εντοπιστούν αδυναμίες και να προκαλέσουν καταστροφικές συνέπειες. Οι εθνικές,

⁸¹ Kremling J. et al: Cyberspace, σελ. 250

οι στρατιωτικές και οι κυβερνητικές υποδομές πλέον είναι αυστηρά εξαρτημένες με την τεχνολογία. Μολονότι έχουν αναπτύξει ένα καλά οργανωμένο δίκτυο προστασίας, είναι ευάλωτες σε κυβερνοεπιθέσεις λόγω της μη επαρκούς εκσυγχρονισμένης τακτικής που εφαρμόζουν για την προστασία τους. Με την ίδια ταχύτητα που δημιουργούνται μηχανισμοί προστασίας για την μέγιστη θωράκιση των ψηφιακών υποδομών και των χρηστών, με την ίδια ακριβώς ταχύτητα δημιουργούνται μηχανισμοί καταστροφής τους.⁸² Τα υψηλά προστατευόμενα δίκτυα των υποδομών είναι ευάλωτα σε κυβερνοεπιθέσεις και απαιτείται ειδικευμένη γνώση από τον δράστη για την παραβίαση τους. Η μεγαλύτερη απειλή των εθνικών υποδομών είναι αφενός οι κυβερνοεπιθέσεις για την απόκτηση πληροφοριών και χρήσιμων προσωπικών δεδομένων των πολιτών και αφετέρου η παράλυση της καθημερινής λειτουργίας του συστήματος. Το γεγονός αυτό προκαλεί ένα αίσθημα σύγχυσης και αμφιβολίας από τους πολίτες για την ανθεκτικότητα των υποδομών ενώ τίθεται το ερώτημα κατά πόσο ευάλωτη μπορεί να είναι η κοινωνία ή και ακόμα η ζωή των ίδιων των πολιτών στην επικείμενη απειλή της επίθεσης εναντίον της εθνικής υποδομής. Η ψυχολογική επίδραση των πολιτών σε συνάρτηση με την φυσική ή ψηφιακή καταστροφή⁸³ που υφίστανται εν τέλει οι υποδομές επιφέρουν τεράστιες επιπτώσεις. Ο στόχος δηλαδή των τρομοκρατών είναι να αποδυναμώσουν την εμπιστοσύνη των πολιτών στην λειτουργία του συστημάτων των υποδομών. Η επίθεση από Αμερικανούς και Ισραηλινούς επιστήμονες με το σκουλήκι <<Stuxnet>>⁸⁴ στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που προκάλεσε φυσική καταστροφή. Περιπτώσεις κυβερνοτρομοκρατίας συναντούμε σε ιδιωτικούς οργανισμούς όπως η PayPal, MasterCard, Visa και κυβερνοεπιθέσεις όπως είναι στην περίπτωση της Νότιας Κορέας όπου σχεδόν ο μισός πληθυσμός έπεσε θύμα κυβερνοεπίθεσης με την κλοπή προσωπικών δεδομένων, πιστωτικών καρτών κ.α.⁸⁵

2.6 Hacking-Hacktivism-Cybercrime

Κατά κοινή ομολογία, ο όρος <<κυβερνοτρομοκρατία>> συνδέεται άμεσα με έννοιες όπως hacking, hacktivism και κυβερνοέγκλημα. Στην πραγματικότητα, στην ηλεκτρονική πειρατεία (hacking), οι hackers χρησιμοποιούν κατά βάση το διαδίκτυο χωρίς εξουσιοδοτημένη πρόσβαση δοκιμάζοντας τις δυνατότητες τους να προκαλούν βλάβη σε συστήματα, ιστοσελίδες

---

⁸² Μπόση: οι όψεις, σελ. 211

⁸³ Plotnek, J. & Slay, J. : 'Cyberterrorism', σελ. 2

⁸⁴ εξελιγμένα και κακόβουλα προγράμματα

⁸⁵ Seisaa G. et al: 'Cyberterrorism', σελ.183

ή και ακόμα στο διαδικτυακό εμπόριο. Οι περισσότεροι είναι αυτοδίδακτοι αλλά κοινωνικά απομονωμένοι⁸⁶, βρίσκουν την ευτυχία έχοντας πρόσβαση σε δεδομένα έχοντας ως απαραίτητο στόχο την καταστροφή συστημάτων αλλά και ως ένδειξη προσωπικής ή ομαδικής ικανοποίησης με την αποκάλυψη δεδομένων να έχουν πρόσβαση σε αυτά. Η ηλεκτρονική πειρατεία δε συνδυάζεται με το πολιτικό κίνητρο καθώς οι πράξεις τους συνδέονται για εκμετάλλευση των ευάλωτων συστημάτων των υπολογιστών. Μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, οι hackers απέκτησαν μεγαλύτερο κύρος δεδομένου ότι πρόσφεραν τις δεξιότητες τους και τις μοιράστηκαν με την κυβέρνηση των ΗΠΑ.⁸⁷ Πρόσφατο παράδειγμα είναι η σύλληψη του Ρώσου hacker Andrei Tyurin, ο οποίος καταδικάστηκε από το ομοσπονδιακό δικαστήριο του Μανχάταν σε 144 μήνες φυλάκισης. Ο Ρώσος hacker διέπραξε μια σειρά από εγκλήματα στον κυβερνοχώρο καταδικάστηκε για τραπεζική απάτη, παράνομες ενέργειες σε διαδικτυακά τυχερά παιχνίδια, παραβίαση σε χρηματοοικονομικά συστήματα των ΗΠΑ ενώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι έχει διαπράξει την μεγαλύτερη υποκλοπή προσωπικών δεδομένων πελατών των ΗΠΑ που έχει καταγραφεί στην ιστορία. Οι εγκληματικές πράξεις ηλεκτρονικής πειρατείας, του επέφεραν πάνω από 19 εκατομμύρια δολάρια.⁸⁸

Δε συμβαίνει όμως το ίδιο με τον όρο hacktivism. Η καθηγήτρια Dorothy Denning αποσαφήνισε τον όρο τονίζοντας ότι η έννοια hacktivism είναι ο συνδυασμός της τέχνης των hacker με τον ακτιβισμό.⁸⁹ Το παρόν ήρθε στην επιφάνεια το 1989 με την δεξιότητα των hackers να <<χτυπούν>> το δίκτυο της NASA.⁹⁰ Ειδικότερα, ο όρος ενώ βρίσκεται πολύ κοντά στην κυβερνοτρομοκρατία παρουσιάζει σημαντικές διαφορές. Αν και, κύριο χαρακτηριστικό είναι το πολιτικό κίνητρο, οι δύο όροι hacktivism και κυβερνοτρομοκρατία έχουν στη διάθεση τους για αξιοποίηση ίδιες τεχνικές επίθεσης ενώ στόχος τους είναι η διάδοση της προπαγάνδας, η συγκέντρωση κεφαλαίων και η στρατολόγηση. Υπάρχουν αρκετοί τύποι επιθέσεων σε αυτή την κατηγορία, με τις σημαντικότερες να είναι οι ιοί και τα σκουλήκια (worms) με την εισβολή σε συστήματα υπολογιστών και τα automated email bombing.⁹¹

Ο όρος της << κυβερνοτρομοκρατίας>> παρουσιάζει ομοιότητες με τον όρο του <<κυβερνοεγκλήματος>>. Προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε σύγχυση με τον όρο, θα

---

⁸⁶ Conway, Maura: "Cyberterrorism: Hype or reality" διαθέσιμο σε: <https://core.ac.uk/download/pdf/11308376.pdf>

⁸⁷ Baldi S. et al: *Hactivism*, σελ. 47

⁸⁸ Ημερομηνία ανάκτησης: 13/03/2021, Russian Hacker Sentenced To 12 Years In Prison For Involvement In Massive Network Intrusions At U.S. Financial Institutions, Brokerage Firms, A Major News Publication, And Other Companies, διαθέσιμο σε: <https://www.justice.gov/usao-sdny/pr/russian-hacker-sentenced-12-years-prison-involvement-massive-network-intrusions-us>

⁸⁹ Baldi S. et al: *Hactivism*, σελ. 21

⁹⁰ Conway, M.: "Cyberterrorism", σελ. 11

⁹¹ Baldi S. et al: *Hactivism*, σελ. 21

γίνει ένας διαχωρισμός μεταξύ των ορισμών της κυβερνοτρομοκρατίας και του κυβερνοεγκλήματος. Το κυβερνοέγκλημα είναι μια παράνομη δραστηριότητα, η οποία πρωτοεμφανίστηκε το 1960 και έχει ως στόχο την συγκέντρωση δεδομένων από τραπεζικούς λογαριασμούς. Σε αντίθεση με την κυβερνοτρομοκρατία, το κυβερνοέγκλημα εμπνέεται από το οικονομικό κίνητρο των δραστών για να αποκομίσουν όσο το δυνατόν με παράνομο τρόπο περισσότερα κέρδη.

2.7 Η αξιοποίηση του κυβερνοχώρου από τους τρομοκράτες

Η ιδέα ότι οι σημερινοί τρομοκράτες αξιοποιούν τον κόσμο του κυβερνοχώρου για να φέρουν εις πέρας τις τρομοκρατικές τους δραστηριότητες έχει στοιχειώσει την παγκόσμια κοινότητα και έχει προκαλέσει μια σύγχυση και αμφιβολία για το τι μπορεί να επιφυλάσσει το αύριο. Μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, μια σελίδα ορόσημο στην παγκόσμια τρομοκρατία, άφησε πίσω ανεξίτηλα τραύματα που προμήνυαν την έναρξη ενός πολέμου διαφορετικό από αυτόν που γνωρίζαμε μέχρι στιγμής. Αδιαμφισβήτητα, η καινούργια απειλή με την μορφή ψηφιακής απεικόνισης ενέτεινε τον φόβο και την ανησυχία για την διατάραξη της ασφάλειας δημιουργώντας έναν ψυχολογικό πόλεμο σε βάρος των πολιτών. Οι εικόνες, τα βίντεο, οι ειδήσεις, οι δημοσιεύσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ενίσχυσαν το μήνυμα ότι πλέον οι τρομοκράτες είναι πανταχού παρών και ότι το διαδίκτυο είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για την επίτευξη του σκοπού τους. Η τρομοκρατική οργάνωση της Al-Qaeda σημείωσε ότι η τρομοκρατική επίθεση στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου είχε ως μέλημα την ψυχολογική και παράλληλα οικονομική καταστροφή των ΗΠΑ, εντείνοντας αυτό που ανέφερε ο G. Weimann, ότι η τρομοκρατία είναι ένα θέατρο. Δε στοχεύει δηλαδή στα πραγματικά θύματα του αλλά σε αυτούς που το παρακολουθούν.⁹²

Η στρατηγική που εφαρμόζουν οι τρομοκρατικές οργανώσεις τύπου Al-Qaeda και Ισλαμικό Κράτος για την γρήγορη εξάπλωση της προπαγάνδας μέσω του διαδικτύου βρίσκουν εφαρμογή σε ψηφιακές μορφές επικοινωνίας για να προσελκύσουν ευρύτερο κοινό. Σε αντίθεση με την αρένα των μέσων μαζικής ενημέρωσης, τις εφημερίδες, το ραδιόφωνο κ.α., η αντικατάστασή τους από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχει ενδυναμώσει την επιρροή σε άτομα νεότερης ηλικίας. Η επέκταση της προπαγάνδας στον κυβερνοχώρο καθιερώνεται μέσα από την ευρεία χρήση ηλεκτρονικών μέσων ύστερα από την αναζήτηση ψηφιακών ιστοσελίδων και πληροφοριών οι οποίες προωθούν προπαγανδιστικό υλικό καθοδηγούμενες από

---

⁹² Weimann: Terrorism, σελ. 16

εξτρεμιστές ή τρομοκρατικές οργανώσεις. Αν και η αγγλική γλώσσα είναι περισσότερο προτιμητέα από τους τρομοκράτες, η ανάγκη για επέκταση σε ευρύτερο κοινό τους ώθησε στη δημιουργία πολυγλωσσικών ιστοσελίδων.

Στο μεταξύ, προκειμένου να γίνει η επιτυχής προσέλκυση των καινούργιων μελών, δεν αρκεί μόνο η προώθηση του προπαγανδιστικού υλικού. Το μεγαλύτερο μέρος της επιτυχίας βασίζεται στην ψηφιακή πλύση του εγκεφάλου η οποία αποτελεί μια πρόκληση για τους σύγχρονους τρομοκράτες. Η ριζοσπαστικοποίηση προηγείται της πλύσης εγκεφάλου και περιλαμβάνει τέσσερα επίπεδα, βάσει του αστυνομικού τμήματος της Νέας Υόρκης (NYPD) μέχρι την κατάληξη σε τρομοκράτη.⁹³ Η ριζοσπαστικοποίηση είναι μία μακροπρόθεσμη διαδικασία, η οποία υποκινείται από πολλούς παράγοντες και καταλήγει στον βίαιο εξτρεμισμό.

Στο πρώτο επίπεδο, το θύμα βρίσκεται στο επίπεδο πριν την ριζοσπαστικοποίηση (Pre-radicalization). Το θύμα δεν αρκεί να έρχεται σε επαφή με τρομοκρατικό περιεχόμενο, το ενδιαφέρον του θύματος να ψάχνει τρομοκρατικό υλικό, να επισκέπτεται ιστοσελίδες με περιεχόμενο που να προβάλλουν εξτρεμιστική ιδεολογία είναι ένα πρώτο δείγμα ότι το θύμα έχει εισέλθει σε έναν κύκλο επιρροής ο οποίος αυξάνεται μέσα από τις ιστοσελίδες, κοινωνικά δίκτυα και διαδικτυακή αλληλογραφία.

Στο επόμενο στάδιο, το άτομο εξοικειώνεται περισσότερο με την τρομοκρατική οργάνωση και αναζητά περισσότερες πληροφορίες γι' αυτή. Η προσέγγιση των οπαδών της τρομοκρατικής οργάνωσης γίνεται σταδιακά έως ότου δημιουργηθεί ένας κλοιός εμπιστοσύνης μεταξύ τους και τελικώς να προσφέρει βοήθεια στην οργάνωση.

Αμέσως μετά, σε σχέση με τα δύο προηγούμενα επίπεδα, η πλύση εγκεφάλου που προκαλεί στο χρήστη σχετίζεται με την άμεση επαφή που έχει αποκτήσει και η εξ ολοκλήρου αφιέρωση χρόνου στην αναζήτηση προπαγανδιστικού υλικού ενώ στο τελευταίο επίπεδο, το θύμα αφού έχει περάσει από τα προηγούμενα στάδια, περνά από μια διαδικασία για την απόλυτη ολοκλήρωση του χαρακτηρισμού του σε τρομοκράτη και ενθαρρύνει πράξεις με βίαιο περιεχόμενο.

Οι τρομοκράτες και οι τρομοκρατικές οργανώσεις προτιμούν να χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για την προσέγγιση νέων ατόμων διότι θεωρούν πως η χειραγώγηση σε νεαρές ηλικίες είναι πιο εύκολα προσβάσιμη. Η προσέγγιση γίνεται είτε μέσω της πλατφόρμας των

---

⁹³ Chen T. et al: *Cyberterrorism*, σελ.48

κοινωνικών δικτύων, όπως Twitter ή Facebook στις δυτικές κοινωνίες ή άμεσα με την επικοινωνία συγγενή, φίλου ή γνωστού. Συνεπώς, το διαδίκτυο αποτελεί ένα γόνιμο έδαφος για τη στρατολόγηση νέων. Για τον λόγο αυτό, οι τρομοκράτες χρησιμοποιούν κάποιες μεθόδους για την διευκόλυνση της διαδικασίας⁹⁴ :

- i. Διάδοση διαδικτυακής προπαγάνδας μέσω κοινωνικών δικτύων, ιστοσελίδων, συνομιλίες , blogs.
- ii. Αποστολή απλών μηνυμάτων σε πληθυσμούς στόχους.
- iii. Διάδοση βίντεο ή συνεντεύξεων των αρχηγών της τρομοκρατικής οργάνωσης.
- iv. Παιχνίδια, προβολή κινουμένων σχεδίων με περιεχόμενο που στρατολογεί τα παιδιά.

Το διαδίκτυο αποτελεί ένα σύγχρονο εργαλείο που χρησιμοποιούν οι τρομοκράτες σε όφελός τους, όχι μόνο για τους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω, για την υλοποίηση της προπαγάνδας, την πλύση του εγκεφάλου, την ριζοσπαστικοποίηση ή την στρατολόγηση αλλά και για ψηφιακή εκπαίδευση. Η εφαρμογή των τρομοκρατικών επιθέσεων τοποθετούνται σε φυσικό ή διαδικτυακό έδαφος αλλά σημαντική σε αυτή την διαδικασία είναι η εκμάθηση τεχνικών και μεθόδων για την προετοιμασία μέχρι την υλοποίηση της εφαρμογής αυτής. Δηλαδή, η διαδικτυακή εκπαίδευση είναι το <<μεγάλο σχολείο>> που παραδίδει διαδικτυακά μαθήματα και ταυτόχρονα μπορεί κάποιος να παρακολουθήσει από οποιαδήποτε γωνιά του πλανήτη. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις για να ολοκληρώσουν με επιτυχία έναν διαδικτυακό σχεδιασμό επιθέσεων θα πρέπει να έχουν μια προσεκτικά προετοιμασμένη στρατηγική επικοινωνίας με τα σωστά κανάλια που να επιτρέπουν τη διεξαγωγή αυτής της επίθεσης. Μια επιτυχημένη στρατηγική επικοινωνίας περιλαμβάνει χαρισματικούς αρχηγούς και ενεργούς δέκτες. Στόχος των επιθέσεων διαδικτυακών και μη, είναι η στρατηγική προσέγγισης πιθανών θυμάτων που είναι πρόθυμα να στηρίζουν την οργάνωση.

Η δραστηριότητα τους συνοδεύεται με την τακτική εξασφάλισης των πόρων για την διεκπεραίωση των επιθέσεων η οποία γίνεται ακόμα πιο εύκολη στα πλαίσια του κυβερνοχώρου. Οι τρόποι για την υλοποίηση της συγκέντρωσης των πόρων είναι αφενός το διαδικτυακό εμπόριο με την πώληση CD, DVD, μπλουζάκια, βιβλία και αφετέρου ο διαδικτυακός σύνδεσμος που συμβουλεύει τους επισκέπτες να κάνουν μια δωρεά για ψεύτικο φιλανθρωπικό σκοπό. Ισλαμικές τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν αξιοποιήσει το διαδίκτυο για να μεταφέρουν ή να μαζέψουν πόρους για υποστηρίξουν τις δραστηριότητές τους. Οι Izz

---

⁹⁴ Dilipraj, E: "Challenges of terrorism in cyberspace" in:3 *Defence and Diplomacy Journal* (2015), 57-71

ad-Din al-Qassam Brigades, ένοπλη πτέρυγα του Hamas, έχουν ήδη αναπτύξει μια πρωτόπορο μέθοδο για την συγκέντρωση πόρων μέσω της ιστοσελίδας τους χρησιμοποιώντας το κρυπτογραφημένο νόμισμα Bitcoin.⁹⁵

---

⁹⁵ Marone, Francesco: *Digital Jihad. Online Communication and Violent Extremism*. LediPublishing, Milan 2019 σελ. 25 διαθέσιμο σε: https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/isp-digitaljihad_web.pdf

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ISIS

3.1 Ισλαμικό Κράτος

Το Ισλαμικό Κράτος έχει αλλάξει τελείως τον τρόπο με τον οποίο κατανοούμε την τρομοκρατία στις μέρες μας. Η ίδρυση του Ισλαμικού Κράτους είναι απόρροια της αστάθειας στην πολιτική και την ασφάλεια στην ευρύτερη περιοχή των Αραβικών κρατών και της Μέσης Ανατολής αλλά πολύ περισσότερο των θρησκευτικών και των ιστορικών παραγόντων όπως η Αμερικάνικη επέμβαση στο Ιράκ το 2003 ή της εξέγερσης του εμφύλιου πολέμου στη Συρία, αστάθεια που πυροδότησε η Αραβική Άνοιξη το 2011 αλλά κυρίως της αναζήτησης της ταυτότητας των ίδιων των τρομοκρατών. Ακόμα, υπεύθυνη για την ανάδυση της τρομοκρατικής οργάνωσης οφείλεται η εμπλοκή των ΗΠΑ σε ενέργειες στην Μέση Ανατολή. Η διεθνής προσοχή εστίασε στις τρομοκρατικές δράσεις της οργάνωσης, εξελίξεις που έχουν ταραξεί ιδιαίτερα την ασφάλεια των κρατών λόγω των επιθέσεων κυρίως σε Ευρώπη, Αφρική και Μέση Ανατολή. Το Ισλαμικό Κράτος διαφοροποιείται από τις άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις καθώς παρουσιάζει διαφορά στην ιδεολογία, τους στόχους, την προσέγγιση και τον χαρακτήρα. Μεταξύ άλλων, οι πιο σημαντικές ομάδες που ξεχώρισαν στην αυγή του 21ου αιώνα ήταν η Al-Qaeda, η εξέγερση των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν και το ISIS.

Το Ισλαμικό Κράτος, εναλλακτικά Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας ή Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε⁹⁶ (ISIL) ή Daesh⁹⁷ αποτελεί μια μη κρατική, Σουνιτική, Ισλαμιστική, τζιχανιστική, ένοπλη και ισχυρή στα ιστορικά χρονικά τρομοκρατική οργάνωση η οποία προέκυψε υπό τη σκιά της τρομοκρατικής οργάνωσης της Al-Qaeda. Κατά χρονική σειρά, το ΙΚ έχει τις ρίζες του στο Jamaat al-Tahwid wa-i-Jihad⁹⁸ το οποίο επινοήθηκε από τον Abu Musab al-Zarqawi το 2002. Στόχος του Zarqawi ήταν η απομάκρυνση όλων των Σιτών μουσουλμάνων αφού θεωρούσε ότι αποτελούν απειλή για την Σουνιτική εξουσία του Ιράκ και να δημιουργήσει ένα κράτος αποτελούμενο από μουσουλμάνους. Το 2003, μετά την εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ, ο Zarqawi κήρυξε jihad κατά των ΗΠΑ και έδωσε στην τρομοκρατική οργάνωση το όνομα <<Al Qaeda του Ιράκ >>.

---

⁹⁶ ο όρος «Λεβάντε» αναφέρεται επίσης ως «Ανατολής», «Συρίας» ή «Αλ-Σαμ»

⁹⁷ είναι το αραβικό ακρωνύμιο του ISIL, όπου D=state, A or I= Iraq e=and SH=Al-Sham (όρος για περιοχή που περιλαμβάνει την Συρία και το Λίβανο)

⁹⁸ Hove, Mediel: "Middle East: The origins of the Islamic State" in: 23 *Conflict Studies Quarterly*, (2018), 3-22

Η τρομοκρατική οργάνωση AQI ξεκίνησε το 2004 με αρχηγό τον Abu Musab al - Zarqawi, ακολούθησε τη σκληρή ιδεολογική γραμμή της Al-Qaeda και συνέχισε κατά τον ίδιο τρόπο να πραγματοποιεί μεγάλης κλίμακας τρομοκρατικές επιθέσεις με αποτέλεσμα την αστάθεια στο εσωτερικό του Ιράκ. Μετά τον θάνατο του ηγέτη, η ανοδική πορεία της οργάνωσης ανακόπηκε όταν σκοτώθηκε το 2006 σε αεροπορική επιδρομή των ΗΠΑ. Τη σκυτάλη παίρνει ο Abu Ayyub al-Masri ο οποίος το 2006 ανακοινώνει την ίδρυση του <<Ισλαμικού Κράτους στο Ιράκ>> (ISI) με ηγέτη τον Abu Omar al Baghdadi ο οποίος είχε στόχο την απόκτηση Ιρακινών περιοχών. Το έτος 2010, ο Abu Bakr Baghdadi γίνεται αρχηγός του ISI ύστερα από την κοινή επιχείρηση ΗΠΑ-Ιράκ να σκοτώσει τον Abu Omar al Baghdadi.⁹⁹ Το 2013, η τρομοκρατική οργάνωση ISI ενώνεται με το Μέτωπο al Nusra ¹⁰⁰ για να γίνει το << Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας>>.¹⁰¹ Το όνομα άλλαξε σε Ισλαμικό Κράτος το 2013 με αρχηγό τον Abu Bakr al-Baghdadi, ο αυτοαποκαλούμενος Χαλίφης. Ο Abu Bakr al-Baghdadi από τη Σαμάρρα του Ιράκ είχε συλληφθεί και φυλακιστεί από τους Αμερικανούς το 2004 και το 2010 κατάφερε να ηγηθεί του κλάδου της Al-Qaeda στο Ιράκ.¹⁰² Η ανακοίνωση του Χαλιφάτου από τον Abu Bakr al-Baghdadi έγινε στις 29 Ιουνίου 2014 και περιλάμβανε την έκταση από το Χαλέπι της Συρίας έως το Diyala του Ιράκ. Εκείνη τη χρονιά το Ισλαμικό Κράτος κατέλαβε μια σειρά από περιοχές όπως τη Raqqa της Συρίας, στο Ιράκ τη Μοσούλη και το Tikrit καθώς και κουρδικές πόλεις Sinjar και Zumar.¹⁰³ Η ανακοίνωση για την υπόσταση του νεοϊδρυθέντος χαλιφάτου από το Ισλαμικό Κράτος επισήμανε την αποτυχία να διατηρηθεί η ιστορική συμφωνία Sykes-Picot που είχε υπογραφεί το 1916 ανάμεσα στις δύο ευρωπαϊκές χώρες, τη Γαλλία και τη Μεγάλη Βρετανία.¹⁰⁴ Η συμφωνία αυτή υπογράφηκε και προσδιόριζε τη γεωγραφικά όρια της σημερινής Μέσης Ανατολής.

Οι εδαφικές κατακτήσεις συνεχίζουν και το Ισλαμικό Κράτος έρχεται αντιμέτωπο με τις αεροπορικές επιθέσεις από τις ΗΠΑ. Η τρομοκρατική οργάνωση έθεσε ως πρωταρχικό στόχο τον έλεγχο των σουνιτικών περιοχών του Ιράκ και της Συρίας και τη δημιουργία ενός αυτόνομου κράτους. Η στρατηγική κυριαρχίας που αναπτύσσει γίνεται μέσω της εδαφικής επέκτασης και της ανάληψης ευθυνών των πράξεων τους για την εξάπλωση της δυναμικής τους ονόματος τους σε παγκόσμιο επίπεδο. Ήδη όπως αναφέρθηκε, από το 2013 έχουν υπαχθεί στην

---

⁹⁹ Timeline: the Rise, Spread, and Fall of the Islamic State Διαθέσιμο σε:

<https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state>

¹⁰⁰ Παρακλάδι της Al-Qaeda στη Συρία

¹⁰¹ Ημερομηνία Ανάκτησης 27/03/2021, <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state>

¹⁰² Σαλιαν, Ζ.: Τρομοκρατία ,σελ 22

¹⁰³ Ημερομηνία ανάκτησης: 27/03/2021, <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state>

¹⁰⁴ Μπόση, Μ.: Οι όψεις, σελ. 84-88

κυριαρχία τους αρκετές πόλεις του Ιράκ και της Συρίας. Το 2014, το Ισλαμικό Κράτος κατέλαβε δύο κύριες περιοχές, τον Ιανουάριο τη Φαλούτζα και τον Ιούνιο τη Μοσούλη. Η Μοσούλη είναι η δεύτερη σε μέγεθος πόλη του Ιράκ και έγινε η πρωτεύουσα του αυτοκαλούμενου Ισλαμικού Κράτους.¹⁰⁵ Με την κατάληψη της Μοσούλης, ο αρχηγός της οργάνωσης ανακηρύχθηκε χαλίφης με το όνομα Ιμπραήμ.¹⁰⁶ Κατά τη διάρκεια των επιθέσεων του Ισλαμικού Κράτους για την μέγιστη απόκτηση των εδαφών, το 2017 σημειώθηκε το 95% απώλεια εδαφών με αποτέλεσμα σημαντικά διαμερίσματα της επικράτειας του όπως η Μοσούλη και η Raqqa της Συρίας να μην υπάρχουν στην κυριαρχία του Ισλαμικού Κράτους.¹⁰⁷ Στο αποκορύφωμα της πορείας τους, η τρομοκρατική οργάνωση είχε φτάσει να ελέγχει περίπου το 40% του Ιράκ και το 60% της Συρίας¹⁰⁸ ενώ πέρα από τα σύνορα αυτά το Ισλαμικό Κράτος ήλεγχε πάνω από 88.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα.¹⁰⁹ Ένα έτος αργότερα, ο πρόεδρος Donald Trump στις 9/12/18 απέσυρε περί τα 2.000 στρατεύματα δεδομένου ότι το Ισλαμικό Κράτος ξεκίνησε να χάνει εδάφη και τελικά ηττήθηκε. Το Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας έχασε τα τελικά μέρη του Χαλιφάτου το 2019, χάνοντας τον έλεγχο στην περιοχή, αλλά δεν ηττήθηκε πλήρως¹¹⁰, ασκεί δηλαδή επιρροή με αποτέλεσμα η τζιχανιστική απειλή να παραμένει ενεργή όπως επισήμανε ο John Godfrey, ο Αμερικανός ειδικός απεσταλμένος. Τόνισε πως «μετά την ήττα του ΙΚ» και την κατάρρευση του «δήθεν χαλιφάτου» το Ισλαμικό Κράτος έχει επεκταθεί μέσα από την ανάδυση των παρακλαδιών της οργάνωσης όπως επίσης και από την εξάπλωση της τρομοκρατίας στον κυβερνοχώρο.¹¹¹ Ο θάνατος του Baghdadi σε αμερικανική επιχείρηση των ειδικών δυνάμεων τον Οκτώβρη του 2019 δεν άφησε ακέφαλη την τρομοκρατική οργάνωση. Η οργάνωση όρισε αμέσως νέο διάδοχο και του έδωσε επίσημα τον τίτλο του <<νέου χαλίφη των μουσουλμάνων>>. Ο νέος ηγέτης ονόματι Amir Mohammed Abdul Rahman al-Mawli al-Salbi επιβεβαιώθηκε αργότερα ως ο νέος χαλίφης καθώς εικαζόταν

---

¹⁰⁵ Ημερομηνία ανάκτησης: 16/05/2021 Η άνοδος και η πτώση του Ισλαμικού Κράτους διαθέσιμο σε: <https://gr.euronews.com/2019/10/27/i-anodos-kai-i-ptosi-tou-isis>

¹⁰⁶ Σαλιαν, Ζ: Τρομοκρατία ,σελ. 24

¹⁰⁷ Ημερομηνία ανάκτησης: 16/05/2021 <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state>

¹⁰⁸ Speckhard, Anne, Ellenberg, D. Molly: “ ISIS in Their Own Words: Recruitment History, Motivations for Joining, Travel, Experiences in ISIS, and Disillusionment over Time – Analysis of 220 In-depth Interviews of ISIS Returnees, Defectors and Prisoners” in: *Journal of Strategic Security* (2020), 82-127

¹⁰⁹ The rise and fall of the Islamic State group: The long and short story, Ημερομηνία ανάκτησης: 01/05/2021 διαθέσιμο σε: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-47210891>

¹¹⁰ Jihadis 2021: ISIS & al Qaeda, Ημερομηνία ανάκτησης: 01/05/2021 διαθέσιμο σε: <https://www.wilsoncenter.org/article/jihadis-2021-ISIS-al-Qaeda>

¹¹¹ . ΗΠΑ: Το Ισλαμικό Κράτος παραμένει <<απειλή>> , διάθεσιμο σε : <https://www.naftemporiki.gr/story/1708108/ipa-to-islamiko-kratos-paramenei-apeili> Ημερομηνία ανάκτησης: 01/05/2021

πως τη θέση του Baghdadi αντικαταστάθηκε από τον Abu Ibrahim al-Hashimi al-Qurashi τον οποίο είχε ψευδώς ορίσει το ΙΚ ως ηγέτη της οργάνωσης.¹¹²

3.2 Cyber Caliphate

Μετά τέλος που σήμανε το λεγόμενο φυσικό Χαλιφάτο του ISIS, η τρομοκρατική οργάνωση επικεντρώθηκε στην μετάβαση του επόμενου σταδίου, ενός διαδικτυακού Χαλιφάτου ως ένα πρωτοπόρο όπλο που περιλαμβάνει ένα περίπλοκο και διαδεδομένο διαδικτυακό σύστημα με πρωταγωνιστή τα δημοφιλή μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το νέο διαδικτυακό όπλο του Ισλαμικού Κράτους αναφέρεται ως <<Digital Caliphate>>, <<Online Caliphate>> , <<Cloud Caliphate>>, <<Virtual Caliphate>> και αποτελεί έναν ψηφιακό αποθηκευτικό χώρο, ένα τεράστιο διαδικτυακό αρχείο ενισχυμένο με εξελιγμένη τεχνολογία και περιλαμβάνει μια πληθώρα συλλογών με διαθέσιμο προπαγανδιστικό υλικό το οποίο διαρρέει από την διαθεσιμότητα των κοινωνικών δικτύων. Το διαδικτυακό Χαλιφάτο, όπως θα το αποκαλούμε για τις ανάγκες της διπλωματικής εργασίας, δεν αποτελεί μια εικονική πραγματικότητα, αλλά έχει καθαρά γεωγραφική και εδαφική παρουσία¹¹³, με την τρομοκρατία πλέον να μεταφέρεται και να κινείται σε παγκόσμιο επίπεδο σε πραγματικό χρόνο και χώρο. Το λεγόμενο διαδικτυακό Χαλιφάτο προωθεί μια παγκόσμια εκστρατεία τρομοκρατίας, προσκαλώντας εξ αποστάσεως υποστηριχτές από όλο τον κόσμο να δράσουν ταυτόχρονα μέσω έξυπνων διαδικτυακών μεθόδων.¹¹⁴

Οι ερευνητές από ISD χρησιμοποίησαν τον όρο <<Cloud Caliphate>>¹¹⁵ για να προσφέρουν μια παραγωγική έρευνα για το πως το ΙΚ αξιοποιεί κάθε διαδικτυακή μέθοδο για την αρχειοθέτηση περιεχομένου και διατήρηση της ζωντανής μνήμης του φυσικού Χαλιφάτου. Η πρόσβαση από τους ερευνητές έγινε για την διερεύνηση και αξιολόγηση τακτικών χωρίς αυτό να σημαίνει πως ενισχύουν ή υποστηρίζουν το ΙΚ. Παρατήρησαν ότι κατά την πρόσβαση οι χρήστες συνδέονται σε μια κρυφή μνήμη (2.2 TeraByte) με ένα καλά ταξινομημένο περιεχόμενο φιλοξενούμενο σε μια εφαρμογή που ονομάζεται NextCloud για να ενισχύσουν και να αποφύγουν τον εντοπισμό τους από τις αρχές. Η κρυφή μνήμη βάσει της έρευνας συνδέεται με την ψηφιακή ομάδα Sarh al-Khilafah ενώ εκτιμάται ότι η εκκίνηση της

---

¹¹² Ημερομηνία Ανάκτησης: 05/06/2021 <https://www.in.gr/2020/01/21/world/o-guardian-apokalyptei-tin-alithini-taytotita-tou-neou-igeti-tou-islamikou-kratous/>

¹¹³ Atwan, A.: Islamic, σελ. 11

¹¹⁴ ISIS “Virtual Caliphate: ”What is a Virtual Caliphate? Ημερομηνία ανάκτησης:02/05/2021 Διαθέσιμο σε: <https://www.justiceclearinghouse.com/resource/ISIS-virtual-caliphate-danger-in-our-communities-2/>

¹¹⁵ Moustafa, Ayad, Amarnath, Amarasingam, & Audrey, Alexander:”The Cloud Caliphate: Archiving the Islamic State in Real-Time “in: *Institute for Strategic Dialogue*,(2021), 1-23

διαδικασίας τοποθετείται περί το 2017 με το ΙΚ να διατηρεί οπτικοακουστικό υλικό προερχόμενο από τα κανάλια των μέσων ενημέρωσης. Οι ερευνητές απέκτησαν πρόσβαση στα δεδομένα και ανακάλυψαν πως το αρχείο περιλάμβανε αρχεία zip, αρχεία .txt και φωτογραφίες καθώς και δευτερεύοντα αποκρυπτογραφημένα αρχεία που κρύβονταν μέσα στον πρωταρχικό φάκελο τα οποία είχαν καταργηθεί παλαιότερα. Τα αρχεία αυτά ανανεώνονται διαρκώς από τους διαχειριστές με περισσότερο προπαγανδιστικό υλικό και βοήθησε στην έρευνα ώστε να κατανοηθεί το πως οι υποστηρικτές του ΙΚ ενστερνίζονται την ιδεολογία και συνεχίζουν την πορεία που άφησαν παλαιότερες γενιές.

Το Ισλαμικό κράτος έχει δείξει μια δυναμική παρουσία της τρομοκρατικής δραστηριότητας, να εξελίσσεται ραγδαία από τον <<εκτός σύνδεσης>> στο διαδικτυο κόσμο σε μια τακτική της διαδικτυακής εξάπλωσης στον κυβερνοχώρο. Η σταδιακή αποδυνάμωση της οργάνωσης ως απόρροια της απώλειας των εδαφών, ενδυνάμωσε το διαδικτυακό Χαλιφάτο του Ισλαμικού Κράτους με την έννοια ότι στρατιωτικά μπορεί να νικηθεί αλλά ένα διαδικτυακό Χαλιφάτο είναι σαφώς δύσκολο να αντιμετωπιστεί. Το Ισλαμικό Κράτος αποτελεί μια ένδειξη της παρουσίας της μεγαλύτερης σε μέγεθος διαδικτυακής τρομοκρατικής δραστηριότητας, μια καινούργια εικόνα δηλαδή για την εξάπλωση ενός παγκόσμιου Jihad. Αν και η ορολογία του cyber jihad είναι πρόσφατη στην ακαδημαϊκή κοινότητα, κατά κοινή ομολογία λέγεται ότι η Ισλαμική προπαγάνδα αποτελεί ένα από τα σημαντικά ζητήματα για την απειλή της παγκόσμιας ασφάλειας σήμερα.¹¹⁶ Η παραλλαγή του φυσικού Χαλιφάτου ευνόησε στην επέκταση της τρομοκρατικής οργάνωσης η οποία πλέον διευθύνεται εξ αποστάσεως και καθοδηγεί μια τεράστια διαδικτυακή κοινότητα (Umma) πιστών με γνώμονα τη Sharia. Οι δράστες όσο και οι ίδιοι οι υποστηρικτές διαχειρίζονται, διατηρούν και προστατεύουν το υλικό που σχετίζεται με τις δράσεις τους. Συνεπώς, ο κυβερνοχώρος είναι το μέρος όπου το διαδικτυακό Χαλιφάτο ευδοκιμεί.

Το Ισλαμικό Κράτος έχει αναπτύξει μια στρατηγική επικοινωνίας για την γρήγορη εξάπλωση της πολυδιάστατης προπαγάνδας. Για τον λόγο αυτό, η τρομοκρατική οργάνωση έχει επικεντρωθεί σε τέσσερα κύρια κανάλια επικοινωνίας.

- i. Ηχητικός τρόπος (ράδιο , Nasheed music¹¹⁷)
- ii. Οπτικός τρόπος (εικόνες, πρωτοσέλιδα, σύμβολα, memes¹¹⁸, γραφήματα)

---

¹¹⁶ Lakomy, Miron: “Cracks in the online caliphate: How the Islamic state is losing ground in the battle for cyberspace” in: *3 Perspectives on Terrorism* (2017), 40-53

¹¹⁷ Είναι διαδεδομένο στον Ισλαμικό Κόσμο. Οι στίχοι παραπέμπουν στην ιστορία και θρησκεία του ισλάμ ,

¹¹⁸ Εικόνες συνοδευόμενες από ένα μικρό κείμενο

- iii. Συνδυασμός οπτικού και ακουστικού περιεχομένου.
- iv. Μέσα κοινωνικής δικτύωσης , διαδικτυακά περιοδικά (Dabiq, Islamic state news, Islamic state report, Dar al- Islam, Konstantiniyye, Istok, Furat Press) ιστολόγια ή blogs.

Για την μέγιστη κατανόηση της στρατηγικής που έχει εφαρμόσει η τρομοκρατική οργάνωση, θα γίνει μια σύγκριση ομοιοτήτων και διαφορών στις διαδικτυακές στρατηγικές που παρουσιάζει με την τρομοκρατική οργάνωση της Al-Qaeda στον κυβερνοχώρο, της τρομοκρατικής οργάνωσης που βρισκόταν πίσω από το μεγάλο τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Η τρομοκρατική οργάνωση έχει συμμετάσχει σε τρομοκρατικές επιθέσεις με τις πιο σημαντικές να καταγράφονται παρακάτω. Φαίνεται να ότι είναι πίσω από την επίθεση στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου το 1993 και τη Βομβιστική επίθεση στους Πύργους Khobar στη Σαουδική Αραβία το 1996, στις πρεσβείες των ΗΠΑ στην Τανζανία και την Κένυα το 1998, στο αμερικάνικο πολεμικό πλοίο USS Cole το 2000 και τις επιθέσεις στον σιδηροδρομικό σταθμό της Μαδρίτης το 2004 και του Λονδίνου το 2005.¹¹⁹ Η οργάνωση έχει εξαπλωθεί στον κόσμο του κυβερνοχώρου με την βοήθεια σύγχρονων τεχνολογικών καινοτόμων επικοινωνιακών και τεχνολογικών εφαρμογών.

Η έρευνα¹²⁰ περιλαμβάνει ποσοτικά δεδομένα χρησιμοποιώντας μια κλίμακα με 83 περιπτώσεις παγκόσμιας συλλογής δεδομένων κυβερνοτρομοκρατίας <<Global Cyberterrorism Dataset>> με δεδομένα κυβερνοεπιθέσεων μεταξύ του διαστήματος 2011-2016 υπό το πρίσμα της <<cyber conflict theory>> ανάμεσα στις δύο τρομοκρατικές οργανώσεις ISIS και Al-Qaeda. Οι δύο τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν κοινά στοιχεία στο κίνητρο διεξαγωγής μιας κυβερνοεπίθεσης. Συνήθως πίσω από το κίνητρο της επίθεσης βρίσκονται θρησκευτικά και πολιτικά κίνητρα ενώ κοινός συχνότερος στόχος είναι οι ΗΠΑ λόγω της αυξημένης σε ποσοστά συνδέσεων από ιδιωτικούς χρήστες και σε δημόσιες υπηρεσίες τα οποία μπορεί να γίνουν ευάλωτα σε κυβερνοεπιθέσεις. Στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 1) παρουσιάζονται οι περιπτώσεις κυβερνοτρομοκρατίας αντίστοιχα για τη κάθε μια τρομοκρατική οργάνωση. Βάσει των δεδομένων η τρομοκρατική οργάνωση ΙΚ παρουσιάζει ποσοστό 67,5% των περιστατικών, μεγαλύτερο ποσοστό σε σχέση με την Al-Qaeda που

---

¹¹⁹ Heywood, A.: Διεθνείς σχέσεις, σελ.493

¹²⁰ Lee, Claire Saungeun, Choi, Kyung-Shick, Shandler, Ryan:” Mapping global cyberterror network: An empirical study of Al Qaeda and ISIS cyberterrorism events” in: *journal of contemporary criminal justice* (2021) 2-14

παρουσιάζει 32.5% των περιστατικών αντίστοιχα. Είναι σημαντικό να σημειωθεί η αυξητική τάση που έχουν εμφανίσει και οι δύο οργανώσεις μετά το 2014.

Πίνακας 1: Σύγκριση των κυβερνοτρομοκρατικών περιπτώσεων Al-Qaeda-ISIS¹²¹

Table 1. Al-Qaeda and ISIS's cyberterror cases

Terrorist groups	Al Qaeda		ISIS	
	N	%	N	%
2012	4	14.8	1	1.8
2013	3	11.1	1	1.8
2014	9	33.3	27	48.2
2015	7	25.9	27	48.2
Total N	27	100.0	56	100.0

3.3 Αδυναμίες στο Cyber Caliphate

Αν και το διαδικτυακό Χαλιφάτο έχει ως κύριο σύμμαχο το διαδίκτυο και τους υποστηρικτές του, ενέχει κάποιες αδυναμίες οι οποίες δείχνουν ότι δεν είναι άτρωτο και ότι καθημερινά αντιμετωπίζει μια πληθώρα προκλήσεων.¹²² Η κρίση στο διαδικτυακό Χαλιφάτο εκκινεί από τον κόσμο εκτός του διαδικτύου και μεταφέρεται στον ψηφιακό κόσμο του κυβερνοχώρου.

Μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονοι τρομοκράτες και οι τρομοκρατικές οργανώσεις σε επίπεδο διαχείρισης, προετοιμασίας και εκτέλεσης της διαδικτυακής προπαγάνδας στον κυβερνοχώρο είναι οι τεχνικές αδυναμίες οι οποίες αντιστρέφουν την μέχρι τώρα απεγάδιαστη πορεία που έχουν χαράξει. Παράδειγμα της τεχνικής αυτής αδυναμίας είναι το βίντεο με τίτλο <<Glory Road>> το οποίο φέρει ένα ορθογραφικό λάθος στη λέξη State (Statw) στο 8.39'. Η επαγγελματική προσέγγιση των τρομοκρατών στην μέχρι στιγμής πρόοδο τους αποτελεί μια σημαντική πρόκληση καθώς δεν

¹²¹ Πηγή: Mapping global cyberterror network: An empirical study of Al Qaeda and ISIS cyberterrorism event

¹²² Lakomy, M.: Cracks, σελ. 40-53

υπάρχουν περιθώρια για τυχόν λάθη. Μέσα από την εφευρετικότητα και τις άριστες δεξιότητες διαχείρισης των τεχνολογικά ανεπτυγμένων συστημάτων, το επαγγελματικό υλικό, την άριστη ποιότητα των οπτικοακουστικών περιεχομένων, την διαθεσιμότητα του υλικού σε πολυγλωσσικό επίπεδο, δεν επιτρέπει την οποιαδήποτε ατέλεια.

Αδιαμφισβήτητα, δύσκολο κρίνεται το έργο των τρομοκρατικών οργανώσεων στη διαχείριση της εξάπλωσης της προπαγάνδας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης καθώς καθημερινά διαγράφονται ολοένα και περισσότερα προπαγανδιστικά περιεχόμενα. Αν και είναι εύκολη η διαδικασία της δημιουργίας ενός λογαριασμού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, το έργο για την πλήρη ανάκτησή του καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολο και χρονοβόρο. Με αυτήν την δυναμική παρουσία που έδειξαν στην αρχή οι τρομοκρατικές οργανώσεις με την επέκταση σε παγκόσμιο επίπεδο προσέλκυσαν το ενδιαφέρον πολλών. Η δωρεάν διαθεσιμότητα οποιουδήποτε περιεχομένου που μπορεί να αποκτήσει κάποιος μέσω διαδικτύου από κάθε γωνιά του πλανήτη αποτέλεσε τον θεμέλιο λίθο για την εμπιστοσύνη που έχει αναπτυχθεί μεταξύ των τρομοκρατών και αυτών που εν τέλει μέσα από την διαδικασία της ριζοσπαστικοποίησης έχουν ενστερνιστεί την ιδεολογία τους και είναι πρόθυμοι να συνεχίσουν το έργο τους. Ωστόσο, με την πάροδο του χρόνου, και ενώ η πρόσβαση στο διαδίκτυο θεωρείται πια δεδομένη, τα ζητήματα που προβάλλουν στο διαδικτυακό Χαλιφάτο έχουν πάψει να προκαλούν ενδιαφέρον. Το γεγονός ότι πλέον ότι η μεγάλη βιβλιοθήκη βρίσκεται καθημερινά στις οθόνες μας, μας βάζει σε δεύτερες σκέψεις γι' αυτό που διαβάζουμε, τις ιστοσελίδες που επισκεπτόμαστε κ.α.

3.4 United Cyber Caliphate

Το Islamic State Hacking Division (ISHD) ή United Cyber Caliphate (UCC) αποτελεί έναν συνδυασμό πολλών ομάδων hackers που αυτοπροσδιορίζονται ως ο ψηφιακός στρατός για το Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και το Λεβάντε (ISIS/ ISIL). Ο οργανισμός περιλαμβάνει τουλάχιστον τέσσερις ξεχωριστές ομάδες, οι οποίες ενώθηκαν με το λεγόμενο UCC το 2016 συμπεριλαμβανομένων των Ghost Caliphate Section, Sons Caliphate Army (SCA), Caliphate Cyber Army (CCA) και της Kalashnikov E-Security Team. Άλλες ομάδες που πιθανώς να εμπλέκονται στην οργάνωση είναι η ομάδα Pro-ISIS Media Rabitat Al-Ansar και ο Islamic Cyber Army (ICA). Η ομάδα εμφανίστηκε για πρώτη φορά σε επιχειρήσεις πειρατείας εναντίον ιστότοπων των ΗΠΑ τον Ιανουάριο του 2015 ως Cyber Caliphate Army (CCA)¹²³. Τον Μάρτιο

---

¹²³ Ημερομηνία ανάκτησης:15/05/2021 https://en.wikipedia.org/wiki/Islamic_State_Hacking_Division

του 2017, δημοσίευσε ένα βίντεο απειλώντας τις ΗΠΑ και τον πρόεδρο Donald Trump με μια λίστα θανάτου από 8.786 ονόματα και διευθύνσεις.¹²⁴ Το Cyber Caliphate ή το CCA αποτέλεσε από τις πρώτες τρομοκρατικές οργανώσεις που υποστήριξαν το ΙΚ με ενεργές δράσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης με τα πιο σημαντικά στην κεντρική διοίκηση των ΗΠΑ και σε λογαριασμό του Twitter από το περιοδικό Newsweek. Η οργάνωση ιδρύθηκε αμέσως μετά τη σύσταση του ΙΚ με δύο σημαντικές προσωπικότητες που χάραξαν και ενίσχυσαν την οργάνωση, τον Junaid Hussain ως μέλος ΙΚ και αρχηγός της οργάνωσης μέχρι το 2015¹²⁵ και τον Βρετανό hacker TriCK¹²⁶. Ύστερα από τον θάνατο του Sujana, το 2016 ιδρύθηκε η υποομάδα της CCA, η Sons Caliphate Army για την ανάληψη ευθύνης κυβερνοεπιθέσεων κατά των κοινωνικών δικτύων. Η Kalashnikov E-Security Team, αποτελεί μια ομάδα hacker η οποία ιδρύθηκε το 2016 με έμφαση στην παροχή τεχνικής υποστήριξης στο ΙΚ και στην εξάπλωση προπαγάνδας ή της εξτρεμιστικής ιδεολογίας.¹²⁷

---

¹²⁴ Liang, Schori Christina: “Unveiling the ‘united cyber caliphate’ and the birth of e-terrorist” in: 3 *George Town journal of international affairs*, (2017), 11-20

¹²⁵ ύστερα ανέλαβε ο Siful Haque Sujana

¹²⁶ Giantas, Dominika & Stergiou, Dimitrios:” From terrorism to cyberterrorism the case of ISIS “, in: *Hellenic Institute of strategic Studies* , (2018) , 1-32

¹²⁷ Giantas, D. & Stergiou, D.: Terrorism, σελ. 1-32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

4.1 Ο ρόλος των κοινωνικών δικτύων στην τρομοκρατία

Τις τελευταίες δεκαετίες, η εξέλιξη στον τομέα της τεχνολογίας και η επανάσταση στον τομέα της πληροφορίας έχουν σημειώσει ραγδαία ανάπτυξη με την ελεύθερη πρόσβαση του διαδικτύου να δίνει τη δυνατότητα στους τρομοκράτες να επεκταθούν στον κυβερνοχώρο. Η πρώτη εμφάνιση των τρομοκρατών στο διαδίκτυο παρουσιάστηκε στο τέλος της δεκαετίας του 1990¹²⁸ με την ψηφιακή υποδομή να γίνεται σταδιακά ολοένα και περισσότερο επικίνδυνη στα χέρια των τρομοκρατών αφενός με τη χρήση των μέσων ενημέρωσης και αφετέρου με την χρήση των κοινωνικών δικτύων. Με την έλευση του διαδικτύου, η διάδοση της πληροφορίας από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης λειτούργησε αντιστρόφως ανάλογα καθώς οι τρομοκράτες πλέον με την βοήθεια του διαδικτύου εξαρτώνται από διαδικτυακές πλατφόρμες ενώ τα μέσα ενημέρωσης εξυπηρετούν τους δημοσιογράφους για να αποκαλύπτουν τις δράσεις αυτών και να παραμένουν ένας σημαντικός αρωγός για την ενδυνάμωση των μηνυμάτων τους.

Ο ρόλος των κοινωνικών δικτύων στη δράση των τρομοκρατών απέκτησε διττή σημασία. Αρχικά, χρησιμοποιήθηκε ως μέσο για την αξιοποίηση επικοινωνιακών δεξιοτήτων με τη δημιουργία ομαδικών συνομιλιών με σκοπό τη συνεργασία και τη διεξαγωγή επιθέσεων και στη συνέχεια ως ένα διαδικτυακό περιβάλλον που διαθέτει έναν χώρο για μαζική εκπαίδευση. Η εποχή της τεχνολογίας έχει τροποποιήσει τις παραδοσιακές πρακτικές και έχει αναβαθμίσει τον τρόπο της επικοινωνίας μεταξύ των τρομοκρατών καθιστώντας το πλαίσιο των κοινωνικών δικτύων μια παγκόσμια διαδικτυακή κοινότητα. Τα κοινωνικά δίκτυα αποτελούν στα χέρια των τρομοκρατών ένα από τα πιο αποτελεσματικά και αξιόπιστα εργαλεία, ενώ θέτουν ως κύριο στόχο να επηρεάσουν ευρύτερο κοινό και όχι για την ανίχνευση ή τον εντοπισμό των ήδη υπάρχοντων θυμάτων τους. Με αυτόν τον τρόπο, όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο 2 της παρούσας διπλωματικής εργασίας, ο Gabriel Weimann περιέγραψε την τρομοκρατία ως θέατρο, <<Η τρομοκρατία στοχεύει τους ανθρώπους που παρακολουθούν και

---

¹²⁸ Weimann: Terrorism, σελ. 18

όχι στα πραγματικά θύματα τους>>». ¹²⁹ Η στοχοποίηση των θυμάτων τους αφορά κυρίως υποβαθμισμένες περιοχές με σημαντικότερες την Μέση Ανατολή, την Αφρική, την Ασία και μεταναστευτικούς πληθυσμούς της Δυτικής Ευρώπης. ¹³⁰ Το διαδίκτυο ενέπνευσε τους τρομοκράτες να δημιουργήσουν μια διαδικτυακή αίθουσα για εκπαιδευτική προετοιμασία με σκοπό τη διεξαγωγή τρομοκρατικών επιθέσεων. Η εκπαιδευτική διαδικασία συνεχίζει μέσα από οδηγίες που είναι αναρτημένες στο διαδίκτυο για περαιτέρω γνώση. Ο δεύτερος ρόλος των κοινωνικών δικτύων αντιστοιχεί στη διαδικτυακή δράση και συντονισμό για την εξάπλωση της ανησυχίας και του φόβου στο παγκόσμιο περιβάλλον της τεχνολογίας με τη δράση των τρομοκρατών να προκαλούν βλάβη σε συστήματα υποδομών. ¹³¹ Είναι να σημαντικό να σημειωθεί η αναγνώριση της επιρροής των κοινωνικών δικτύων που σχετίζεται με το <<κάλεσμα>> για συμμετοχή σε επίθεση. Το 2015, έγινε μια δημόσια μαζική έκκληση συμμετοχής στο Twitter για επίθεση στο Curtis Culwell Centre του Texas στην έκθεση κινουμένων σχεδίων που παρουσίαζε την εικόνα του Μωάμεθ σε γελοιογραφία. Η επίθεση αυτή αποδείχθηκε ανεπιτυχής και η τρομοκρατική οργάνωση ISIS ανέλαβε την ευθύνη. ¹³²

Η εμφάνιση των κοινωνικών δικτύων έχει μετατρέψει τους χρήστες από έναν παθητικό δέκτη πληροφοριών σε έναν ενεργό πάροχο πληροφοριών. Η ενασχόληση με τα κοινωνικά δίκτυα τόσο από τις τρομοκρατικές οργανώσεις όσο και από τους απλούς χρήστες, έχει ως συνέπεια οι χρήστες να μετατρέπονται από <<πελάτες>> σε παραγωγούς της ίδιας της εξάπλωσης της προπαγάνδας ενώ παράλληλα μέσα στα πλαίσια του κυβερνοχώρου ασκούν τον έλεγχο στα περιεχόμενα τόσο των δικών τους όσο και των άλλων χρηστών. Το έργο για την πλήρη απομάκρυνση των περιεχομένων που προβάλλουν τρομοκρατικό ή εξτρεμιστικό περιεχόμενο δεν είναι εφικτή. Στον κάθε χρήστη αναγνωρίζεται το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης και της επικοινωνίας. Δεν είναι μάλιστα λίγες οι περιπτώσεις που συναντάμε σε πλατφόρμες κοινωνικών δικτύων, ύστερα από τον εντοπισμό εξτρεμιστικού περιεχομένου, η αυστηρή απομάκρυνση αυτού.

---

¹²⁹ Archetti, Christina: *Understanding Terrorism in the Age of Global Media*. Palgrave Macmillan, London 2013, σελ. 36

¹³⁰ Dean, Geof, Bell, Peter & Newman, Jack: "The dark side of social media : review online terrorism" in: 3 *Pakistan Journal of Criminology* (2012), σελ. 3-24

¹³¹ Bertram, Luke: "Terrorism, the Internet and the Social Media Advantage: Exploring how terrorist organizations exploit aspects of the internet, social media and how these same platforms could be used to counter-violent extremism" , in: *Journal for radicalization*, (2016), σελ. 225-252

¹³² West, J. Levi: " #jihad: Understanding Social Media as a Weapon " in 2 *Security Challenges*, (2016), σελ.9-26

Η τρομοκρατία είναι μια από τις πιο σκοτεινές πλευρές των νέων κοινωνικών δικτύων υπογράμμισε ο Weimann G.¹³³ στο βιβλίο του <<Η τρομοκρατία στον κυβερνοχώρο>> ενισχύοντας την θεωρία της επικοινωνίας μεταξύ των τρομοκρατών που είχε αναπτύξει στο βιβλίο του <<Theatre of terror>>. Το 2011, ο αρχηγός της τρομοκρατικής οργάνωσης Al-Qaeda, ο Osama Bin Laden ανέφερε σε ένα γράμμα του την αύξηση της χρήσης των μέσων ενημέρωσης σημειώνοντας ότι <<λαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος της μάχης σήμερα>>.¹³⁴ Η τρομοκρατική οργάνωση της Al-Qaeda φάνηκε από την αρχή να εκμεταλλεύεται το διαδίκτυο, αποκόμισε πολλά οφέλη για την βήμα-βήμα απόκτηση της παγκόσμιας Jihad. Τα ίδια βήματα με επιτυχία ακολούθησαν και άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις, με την πιο σημαντική τους ISIS να θεωρείται ότι ανταποκρίνεται πλήρως στο τρομοκρατικό έργο τους με γνώμονα την εκμετάλλευση των κοινωνικών δικτύων.

4.2 ISIS και κοινωνικά δίκτυα

Στον Αραβικό κόσμο το διαδίκτυο αποτελεί την μεγαλύτερη πηγή ενημέρωσης και κανάλι επικοινωνίας μεταξύ των τρομοκρατών. Η ανακήρυξη του Χαλιφάτου στις 29 Ιουνίου 2014, πραγματοποιήθηκε με την βοήθεια της τεχνολογίας ταυτόχρονα μέσα από τρία κανάλια επικοινωνίας. Το νεοσυσταθές Χαλιφάτο έγινε γνωστό μέσω δελτίο τύπου το οποίο δια μέσου διαδικτύου έγινε διαθέσιμο στο παγκόσμιο κοινό, μέσα από την δημοσίευση του πρώτου βίντεο με τίτλο <<The end of Sykes-Picot>>, ενώ στην πιο παραδοσιακή μορφή γνωστοποιήθηκε με την ανακήρυξη του Χαλιφάτου από τον Al-Baghdadi σε ένα τέμενος στη Μοσούλη.¹³⁵ Η έναρξη της αξιοποίησης του διαδικτύου από το Ισλαμικό Κράτος έχει αποτυπωθεί από την επιδεξιότητα τους να προσαρμόζονται σε νέα τεχνολογικά δεδομένα εφαρμόζοντας καινοτόμες πρακτικές που ανταποκρίνονται και δεσμεύουν ευρύτερο κοινό. Η εισαγωγή των κοινωνικών δικτύων στο έργο των τρομοκρατών αποτέλεσε μια απειλή για την σταθερότητα στην διεθνή ειρήνη και ασφάλεια με την αντικατάσταση του ως όπλο του πολέμου ¹³⁶. Η τρομοκρατική οργάνωση χαράσσει μια νέα στρατηγική η οποία αναθεωρήθηκε ριζικά με την τροποποίηση των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης να λειτουργούν κυρίως για την ενδυνάμωση της τρομοκρατικής είδησης. Η μετανάστευση της διάδοσης της πληροφορίας από τα παραδοσιακά

---

¹³³ Weimann: *Terrorism*, σελ. 127

¹³⁴ Klausen, Jytte: "Tweeting the Jihad: Social Media Networks of Western Foreign Fighters in Syria and Iraq", in: *Studies in Conflict & Terrorism* (2015), σελ. 1-22

¹³⁵ Maggioni, Monica: *Twitter and Jihad: the Communication Strategy of ISIS*. ISPI, Italy, 2017, σελ.6

¹³⁶ Heather, Marie Vitale & Keagle, M. James: "A time to Tweet, as well as a time to kill: ISIS projection of power in Iraq and Syria", in: *Institute for National Strategic studies* (2014), σελ. 1-12 διαθέσιμο σε : <https://www.files.ethz.ch/isn/185255/DH-77.pdf>

μέσα ενημέρωσης μετατοπίστηκε στο διαδίκτυο με τη αξιοποίηση των ιστοσελίδων, ηλεκτρονικών εφημερίδων, εφαρμογών και των κοινωνικών δικτύων.

Η τρομοκρατική οργάνωση με την καινοτόμο εφεύρεση του Ιστού 2.0 φαίνεται κατά καιρούς να μεταναστεύει σε κοινωνικά δίκτυα με τα δημοφιλέστερα ανάμεσα τους όπως το Facebook, το Twitter, το YouTube και ανώνυμες πλατφόρμες όπως το Telegram, Signal, What's 'up, ανάλογα με την επιρροή που ασκεί το κάθε κοινωνικό δίκτυο, στοχεύοντας με αυτόν τον τρόπο νεότερες ηλικίες. Πιο συγκεκριμένα, τα κοινωνικά δίκτυα είναι δημοφιλή, επιτρέπουν στους χρήστες να έχουν δωρεάν πρόσβαση σε αυτά και να δημιουργούν διαδικτυακές φιλίες ατομικές ή ομαδικές μοιράζοντας κοινά ενδιαφέροντα και ιδεολογίες. Τα κοινωνικά δίκτυα αποτελούν ένα πολύτιμο εργαλείο για τους τρομοκράτες καθώς τους δίνεται η δυνατότητα να εκπαιδεύσουν καινούργια μέλη, να τελειοποιήσουν την προπαγάνδα τους, να οργανώσουν τρομοκρατικές επιθέσεις, να στρατολογήσουν, να συγκεντρώσουν πόρους, να νομιμοποιήσουν βίαια πολιτικά σχέδια σε πολυγλωσσικό επίπεδο και να προωθήσουν το hate speech. Η ιδέα που εμπνεύστηκε ο Anwar al-Awlaki¹³⁷ για τη διάδοση της τζιχανιστικής πληροφορίας μέσα από τις πλατφόρμες των κοινωνικών δικτύων απέδωσε καρπούς και έδωσε περιθώριο στο Ισλαμικό Κράτος να εξελιχθεί πάνω σε αυτό. Αν και οι τρομοκράτες συνηθίζεται να χρησιμοποιούν κινητά μιας χρήσης προκειμένου να μην εντοπιστούν από τις αρχές, το Ισλαμικό Κράτος λάνσαρε το καινούργιο κινητό android με ψευδώνυμο Snowden Phone. Το κινητό αυτό, έχει τη δυνατότητα να προσαρμόζεται σε νέα δεδομένα εφόσον ζητηθεί. Αποκρύπτει δηλαδή πληροφορίες ή και ακόμα γίνεται αλλαγή νούμερου τηλεφώνου.¹³⁸

Οι ρίζες του φαινομένου της τρομοκρατίας εδραιώνονται μέσα από την εξάπλωση της έκφρασης μίσους. Η ελευθερία του λόγου σε συνδυασμό με την ανωνυμία μέσω των δημοσιευμάτων που παρέχουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ενθαρρύνουν τους τρομοκράτες να χρησιμοποιούν ψευδώνυμα με σκοπό την δημιουργία ενός περιβάλλοντος μίσους. Η έκφραση μίσους στον κυβερνοχώρο (cyber hate) στο μεγαλύτερο ποσοστό σχετίζεται με περιεχόμενο που προωθεί την απειλή βίας ή χρήση βίας με τη διάδοση φανατικών και τρομοκρατικών ιδεολογιών. Όπως υπογράμμισε ο Διευθύνων Σύμβουλος του Ινστιτούτου Πρόληψης Μίσους στο διαδίκτυο (Online Hate Prevention Institute), ο Andre Oboler, η απομάκρυνση του βίαιου περιεχομένου πριν να λάβει σημαντική διασημότητα θα περιορίσει

---

¹³⁷ Atwan, A.: Islamic, σελ. 20

¹³⁸ Atwan, A.: Islamic, σελ. 31

την εξάπλωση του μίσους.¹³⁹ Αυτή η προσπάθεια ξεκίνησε με επιτυχία το 2017 από το Γερμανικό κράτος για τον εντοπισμό και την κατάργηση περιεχομένου που σχετίζεται με βία ή τρομοκρατία. Ειδικότερα, τα πιο δημοφιλή κοινωνικά δίκτυα όπως το Facebook, Twitter, YouTube, σε ήρθαν συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την ενίσχυση της καταπολέμησης του διαδικτυακού hate speech.¹⁴⁰

Το Facebook είναι μία πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης ευρέως διαδεδομένη σε παγκόσμιο επίπεδο όπου ο κάθε χρήστης έχει την δυνατότητα να αποκτήσει τον δικό του διαδικτυακό χώρο. Αποτελεί το δημοφιλέστερο μέσο κοινωνικής δικτύωσης με τους καθημερινούς ενεργούς χρήστες να φτάνουν τους 1,73 δισεκατομμύρια ενώ σε μηνιαία βάση σημειώνονται περισσότεροι από 2.7 δισεκατομμύρια χρήστες (Facebook Statistics 2020).¹⁴¹ Ο κάθε χρήστης έχει τη δυνατότητα να δημοσιεύσει, να σχολιάσει, να ενημερωθεί μέσα από συνδέσμους και να δημιουργήσει διαδικτυακούς φίλους ελεύθερα χωρίς αυτό να σημαίνει πως η διαδικτυακή πλατφόρμα δεν έχει θέσει όρους χρήσης της. Οι όροι παροχής υπηρεσιών, δεσμεύουν να απομακρύνουν δημοσιεύσεις με περιεχόμενο που σχετίζεται με ζητήματα μίσους, εγκλήματος ή βίας με διαρκείς προσπάθειες να εντοπιστούν και να εξομαλυνθούν. Ενώ αυτό αποτελεί ένα θετικό βήμα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στον κυβερνοχώρο, η κίνηση αυτή κρίθηκε ανεπαρκής. Οι διαχειριστές έχουν αντιταχθεί σε αυτή του την πολιτική παρά τις όποιες αναφορές καθώς αρνήθηκαν να απομακρύνουν την σελίδα <<Stab Israelis>>, η οποία σχετιζόταν με περιεχόμενο που προωθούσε ζητήματα βίας και παρομοίως να απομακρύνει ιστοσελίδες μίσους κατά των μουσουλμάνων.¹⁴² Ως εκ τούτου, οι τρομοκράτες δημιουργούν και έχουν στην κατοχή τους ψεύτικες ταυτότητες δυσκολεύοντας το έργο εντοπισμού τους από τις αρχές. Οι τρομοκράτες βασίζονται στην σύνδεση που έχει αναπτύξει ο διαδικτυακός ιστότοπος με τους χρήστες να δημοσιεύουν χρήσιμα προσωπικά δεδομένα. Ένα παράδειγμα αυτής της προσέγγισης αποτυπώνεται σε καταγραφή των στοιχείων από στρατιωτικούς. Πιο συγκεκριμένα, το 2008, έγινε γνωστό στην υπηρεσία αντικατασκοπείας και ασφάλειας του Ηνωμένου Βασιλείου, MI5, δράσεις της τρομοκρατικής οργάνωσης Al-Qaeda για την απόσπαση προσωπικών δεδομένων τα οποία είχαν προηγουμένως οι χρήστες μοιραστεί στα κοινωνικά δίκτυα.¹⁴³ Πράγματι, γι' αυτές τις ομάδες η υλοποίηση μιας

---

¹³⁹ Rakesh, Chandra: "Cyberterrorism: hate speech on social media: A review on Indian", in:4 *Commonwealth Law Review Journal*, (2018), σελ.148-161

¹⁴⁰ Digital Counterterrorism: Fighting Jihadists Online, (2018). σελ.10, διαθέσιμο σε : <https://bipartisanpolicy.org/wp-content/uploads/2019/03/BPC-National-Security-Digital-Counterterrorism.pdf>

¹⁴¹ <https://www.oberlo.com/blog/facebook-statistics>

¹⁴² Tsesis, Alexander: "Social media accountability for terrorist propaganda", in:2 *Fordham Law Review* (2017), σελ.605-631

¹⁴³ Weimann: Terrorism, σελ.134

τρομοκρατικής ενέργειας μπορεί να διαδοθεί σε πραγματικό χρόνο δημοσιεύοντας μια πληροφορία, ανώνυμα από οποιαδήποτε γωνιά του πλανήτη. Παρ' όλα αυτά δεν είναι λίγες οι τρομοκρατικές οργανώσεις που αντίκεινται ιδεολογικά στην σύνδεση τους με το Facebook και δε συμφωνούν με τη στρατηγική που ακολουθείται. Από την άλλη, δε μπορούν να παραληφθούν οι εξτρεμιστές που διατηρούν τη σύνδεση τους με τη συγκεκριμένη πλατφόρμα προωθώντας περιεχόμενο πληροφορίας, σύνδεση και επικοινωνία με υποστηρικτές.¹⁴⁴ Ειδικότερα, η τρομοκρατική οργάνωση ISIS έχει στην κατοχή της σελίδες μέσα από το Facebook για την ανακοίνωση ειδήσεων όπως Mujahed's news και Abu-Bakr Baghdadi .¹⁴⁵

Αρκετοί είναι οι τρομοκράτες που χρησιμοποίησαν το Facebook για να αποδώσουν την ευθύνη της τρομοκρατικής τους ενέργειας. Το 2013, μια ομάδα hacker, οι Afghan Cyber Army, διέπραξαν μια ηλεκτρονική πειρατεία εναντίον των ΗΠΑ στην ιστοσελίδα USA.gov, σε τραπεζικούς λογαριασμούς και πιστωτικές κάρτες, σε ιστοσελίδες και σε λογαριασμούς χρηστών του Facebook τις οποίες και μετά αναδημοσίευσαν στον δικό τους λογαριασμό. Την ίδια χρονιά και με τον ίδιο τρόπο ανέλαβαν την ευθύνη για την ηλεκτρονική πειρατεία σε Πακιστανικές ιστοσελίδες σχετιζόμενες με αεροπορικές εταιρείες, ασφαλιστικές εταιρείες, ηλεκτρονικό εμπόριο και υγεία.¹⁴⁶

Το Twitter συγκαταλέγεται στους πιο διάσημους και περισσότερο προτιμητέους ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης τόσο για τους απλούς χρήστες όσο και για τους τρομοκράτες. Χαρακτηριστικό στοιχείο του Twitter είναι η σύντομη περιγραφή της πληροφορίας, ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να δημοσιεύσει σε κείμενο με 140 χαρακτήρες και να συμπεριλάβει ένα κείμενο, έναν σύνδεσμο, μια εικόνα ή ένα βίντεο. Οι δημοσιεύσεις έχουν χρησιμοποιηθεί αρκετά από μέσα ενημέρωσης ως έγκυρη και αξιόπιστη πηγή πληροφορίας καθώς αποτυπώνει τη στιγμή σε πραγματικό χρόνο. Το Twitter αντιπροσωπεύει περισσότερο ένα δίκτυο πληροφοριών παρά ένα δίκτυο ψυχαγωγίας. Ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να δημοσιεύσει και να κοινοποιεί ελεύθερα. Ωστόσο, δε μπορεί να παραληφθεί κι εδώ το πλαίσιο που απαγορεύει την δημοσίευση βίαιου, εγκληματικού ή τρομοκρατικού περιεχομένου. Είναι αξιοπρόσεκτο ότι το διάστημα από τον Αύγουστο του 2015 έως τον Δεκέμβριο του 2018, το Twitter έχει αποσύρει 1.582,026 λογαριασμούς για θέματα που σχετίζονται με βίαιο περιεχόμενο.¹⁴⁷ Το Twitter όπως και άλλα κοινωνικά δίκτυα ανέστειλαν μόνιμα τον

---

¹⁴⁴ Séraphin, Alava, Divina,, Frau-Meigs & Ghayda, Hassan: *Youth and violent extremism on social media*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, France, 2017, σελ. 15

¹⁴⁵ Bányász, Péter : ‘‘Social media and terrorism ‘’, in:3 *AARMS*, (2019),σελ. 47-62

¹⁴⁶ Weimann: *Terrorism*, σελ. 134

¹⁴⁷ Marone, F.: *Jihad*, σελ. 142

λογαριασμό του Donald Trump μετά τα γεγονότα της εισβολής των οπαδών του στο Καπιτώλιο σε ένδειξη <<μη περαιτέρω υποκίνησης βίας>>. ¹⁴⁸ Δεν είναι λίγες οι φορές μάλιστα που έχουν αποσυρθεί λογαριασμοί αλλά δεν αποκλείεται να ανακτηθούν ξανά με άλλο όνομα. Η ανάκτηση των συγκεκριμένων λογαριασμών κατά βάση γίνεται από τρομοκράτες και όχι από απλούς χρήστες. Το 2014, μια πληθώρα ενεργών λογαριασμών στο Twitter από την τρομοκρατική οργάνωση ISIS ανεστάλησαν. Η καταβολή προσπάθειας να επανακτήσουν τους λογαριασμούς δεν στέφθηκε με επιτυχία καθώς οι διαχειριστές τα εντόπισαν και τα απενεργοποίησαν. ¹⁴⁹ Αξίζει να σημειωθεί η έντονη αντιπαράθεση μεταξύ των ISIS, η τρομοκρατική οργάνωση δε δίστασε να απειλήσει τον συνιδρυτή του Twitter Jack Dorsey με την ανάρτηση <<ο διαδικτυακός πόλεμος θα προκαλέσει έναν αληθινό πόλεμο εναντίον σου>>. ¹⁵⁰

Το Twitter δίνει τη δυνατότητα στους τρομοκράτες να αλληλεπιδρούν με τους διαδικτυακούς τους φίλους μέσω των δημοσιευμάτων δημιουργώντας ένα ευρύ δίκτυο επαφών. Οι τρομοκράτες πλέον ενεργούν και επικοινωνούν μέσα από την πλατφόρμα, δημοσιεύουν τις προθέσεις τους ή τις δράσεις τους. Οι τρομοκράτες ακολουθούν συγκεκριμένη στρατηγική η οποία εφαρμόζεται με το hashtag(#), απαραίτητο εργαλείο για την κατηγοριοποίηση των δημοσιεύσεων σε ομάδα ή θέμα. Η τρομοκρατική οργάνωση της Al-Qaeda χρησιμοποίησε το Twitter για να δημοσιεύσει το 11^ο τεύχος του ψηφιακού περιοδικού Inspire. ¹⁵¹ Αξιοποιώντας την δυναμική του Twitter, μια ομάδα hacker, η Syrian Electronic Army κοινοποίησαν μια δημοσίευση με προπαγανδιστικό περιεχόμενο για την οποία ανήρτησαν στον λογαριασμό του Λευκού Οίκου ψευδείς ειδήσεις ότι ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Barack Obama τραυματίστηκε από βομβιστική επίθεση με αποτέλεσμα να πανικοβληθούν οι πολίτες και να καταρρεύσει η Wall Street κατά 136\$ δισεκατομμύρια. ¹⁵²

Ανάμεσα σε όλα αυτά, η τρομοκρατική οργάνωση ISIS έχει ασκήσει την μεγαλύτερη επίδραση στο Twitter. ¹⁵³ Οι τρομοκράτες δημιουργούν πολλούς λογαριασμούς για να ενισχύσουν την αναγνωρισιμότητα και την φήμη τους σε παγκόσμιο επίπεδο και κατ' επέκταση να διαδώσουν προπαγανδιστικό περιεχόμενο. Μια τέτοια σελίδα είναι η <<Al-I'tisam>> και ο λογαριασμός @ShamiWitness ο οποίος είναι κατάλληλος για διάδοση προπαγανδιστικού

---

¹⁴⁸ <https://www.kathimerini.gr/world/561220570/anastelletai-monima-i-leitoyrgia-toy-logariasmoy-toy-tramp-sto-twitter/>

¹⁴⁹ Mansour, Samah :''Social Media Analysis of User's Responses to Terrorism Using Sentiment Analysis and Text Mining '' , (2018),σελ. 96-103

¹⁵⁰ <https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2015/03/02/twitter-co-founder-threatened-islamic-state/24248509/>

¹⁵¹ Weimann: Terrorism, σελ. 138

¹⁵² Weimann: Terrorism, σελ. 138

¹⁵³ Heather, M.& James M.: Time, σελ. 1-12

περιεχομένου. Ο λογαριασμός κατάφερε να ακολουθηθεί από 17.700 ενεργούς χρήστες σημειώνοντας τεράστια επιτυχία.¹⁵⁴ Για τον ίδιο λόγο η Safya Yassin χρησιμοποιούσε 97 διαφορετικούς λογαριασμούς για να διαδώσει προπαγανδιστικό περιεχόμενο του ISIS.¹⁵⁵ Τον Ιανουάριο του 2015, το Ισλαμικό Κράτος αναφερόμενο ως Cyber Caliphate διεξήγαγε έναν κυβερνοπόλεμο στις κεντρικές σελίδες κοινωνικής δικτύωσης του Twitter και του YouTube της κεντρικής στρατιωτικής διοίκησης των ΗΠΑ , CentCom αναστέλλοντας για μερικές ώρες την λειτουργία τους κατά τη διάρκεια της ομιλίας του Barack Obama για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο (βλέπε παρακάτω εικόνες).¹⁵⁶

Εικόνα 1.

Εικόνα 2.

¹⁵⁴ Imran, Awan: "Cyber-Extremism : ISIS and the power of social media" in: *Springer*, (2017), σελ. 138-149

¹⁵⁵ Digital Counterterrorism: Fighting Jihadists Online: σελ.7 διαθέσιμο σε: <https://bipartisanpolicy.org/wp-content/uploads/2019/03/BPC-National-Security-Digital-Counterterrorism.pdf>

¹⁵⁶ <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-30785232>

Τα τελευταία χρόνια, οι τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν στρέψει την προσοχή τους στο YouTube το οποίο αποτελεί ένα από τα πιο δημοφιλέστερα κοινωνικά μέσα κοινοποίησης και αναπαραγωγής βίντεο. Το YouTube κατατάσσεται στα σημαντικότερα κοινωνικά δίκτυα και αποδείχθηκε κατάλληλο για την διάδοση βίαιου προπαγανδιστικού περιεχομένου, την ανάληψη ευθύνης τρομοκρατικής επίθεσης και στρατολόγησης των τρομοκρατών. Ένα από τα μεγαλύτερα προτερήματα που ανήκουν στη ψηφιακή πλατφόρμα σε όφελος των τρομοκρατών είναι η διατήρηση της ανωνυμίας με την αναγνώριση της ταυτότητας των χρηστών από τις αρχές να γίνεται ακόμα πιο δύσκολη¹⁵⁷. Μια περίπτωση ανάληψη ευθύνης της τρομοκρατικής ενέργειας σημειώθηκε το 2010 από δύο Τσετσένες οι οποίες ανέλαβαν την ευθύνη για την βομβιστική επίθεση σε υπόγειο σιδηρόδρομο της Μόσχας με την κοινοποίηση βίντεο στο YouTube.¹⁵⁸ Η τρομοκρατική οργάνωση ISIS έχει χρησιμοποιήσει την πλατφόρμα για ιδίον όφελος και έχει επικεντρωθεί στην ριζοσπαστικοποίηση του κοινού μέσα από την κοινοποίηση βίντεο με σκοπό να επηρεάσει τα ευάλωτο κοινό. Το Ισλαμικό Κράτος αξιοποίησε την πλατφόρμα για την κοινοποίηση της εκτέλεσης σε βίντεο του Αμερικανού δημοσιογράφου James Foley και απείλησε με την έκθεση σε κίνδυνο και άλλων Αμερικανών πολιτών. Αφορμή σε αυτό το περιστατικό στάθηκαν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Ιράκ.¹⁵⁹ Σημαντική επίδραση μέσω της κοινοποίησης βίντεο άσκησε ο Αμερικανός προπαγανδιστής Anwar al-Awlaki μέσα από μια πληθώρα λογαριασμών στα κοινωνικά δίκτυα. Το 2010, ο Anwar al-Awlaki και μέσα από τα βίντεο του στο YouTube κατάφερε να στρατολογήσει την Roshonara Choudhry η οποία αποπειράθηκε να δολοφονήσει τον Stephen Timms, μέλος του Κοινοβουλίου του Ηνωμένου Βασιλείου.¹⁶⁰ Το 2017 σε μια συναυλία στο Μάντσεστερ ο βομβιστής εκμεταλλεύτηκε το εκπαιδευτικό υλικό αναρτημένο στο YouTube για την κατασκευή εκρηκτικού μηχανισμού.¹⁶¹ Βέβαια δε θα μπορούσε να παραληφθεί και εδώ η απαγόρευση περιεχομένου που σχετίζεται με αντικείμενο τρομοκρατικού ή βίαιου περιεχομένου. Παρ όλα αυτά, η πολιτική που χαράσσει δε συνάδει με την δημοσίευση βίντεο του Anjem Choudary το οποίο παρέμεινε ενεργό με την δημόσια έκκληση υποστήριξης της τρομοκρατικής οργάνωσης ISIS στο τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.¹⁶² Το

---

¹⁵⁷ Séraphin A. et al.: extremism, σελ. 16

¹⁵⁸ Weimann: Terrorism, σελ. 143

¹⁵⁹ <https://edition.cnn.com/2014/08/19/world/meast/isis-james-foley/index.html>

¹⁶⁰ Weimann: Terrorism, σελ. 143

¹⁶¹ Digital Counterterrorism: Fighting Jihadists Online: σελ. 10 διαθέσιμο σε: <https://bipartisanpolicy.org/wp-content/uploads/2019/03/BPC-National-Security-Digital-Counterterrorism.pdf>

¹⁶² Tsesis: Media. σελ. 612

YouTube από τον Σεπτέμβριο του 2018 έως τον Μάρτιο του 2019 απομάκρυνε 149.980 βίντεο τα οποία σχετιζόνταν με την προώθηση βίας.¹⁶³

Ο ιστότοπος παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με την σελίδα BitChute. Το BitChute είναι μια πλατφόρμα διαμοιρασμού βίντεο που ιδρύθηκε το 2017. Στόχος της σελίδας είναι να προβάλλει κυρίως ζητήματα βίας και τρομοκρατίας, προωθεί θέματα που σχετίζονται με θεωρίες συνωμοσίας αφήνοντας το περιθώριο για ελευθερία έκφρασης μίσους. Το βίντεο που ξεπέρασε τις αναμενόμενες θεάσεις ήταν το κανάλι Aryan Aesthetics. Με βάση έρευνα του Google, το 2019 το BitChute αποτέλεσε μια εναλλακτική ελκυστική πλατφόρμα για τρομοκράτες για την προώθηση προπαγανδιστικού περιεχόμενου.¹⁶⁴

Ιδιαίτερα δημοφιλή για τους τρομοκράτες αποτέλεσε η δημοσιότητα του κοινωνικού δικτύου του Telegram. Το Telegram λειτουργεί ως εργαλείο κρυπτογράφησης μηνυμάτων για την διευκόλυνση μυστικής επικοινωνίας μεταξύ των τρομοκρατών και παρέχει τη μέγιστη ασφάλεια από τις άλλες πλατφόρμες. Η ανάγκη για διαδικτυακή επικοινωνία μεταφράστηκε σε αγωνία εντοπισμού των τρομοκρατών από τις αντιτρομοκρατικές αρχές. Ο εντοπισμός από τις αρχές και τις αντιτρομοκρατικές υπηρεσίες κρίνεται λιγότερο ανιχνεύσιμος λόγω της κρυπτογράφησης των μηνυμάτων και της ιδιαιτερότητας να μοιράζονται αρχεία εσωτερικά διασφαλίζοντας ότι το αρχείο παραμένει στο δίκτυο μέσω URL και διαμοιράζεται σε άλλα κοινωνικά δίκτυα.¹⁶⁵ Ο χρόνος που αφιερώνουν οι χρήστες με την ενασχόληση της εφαρμογής ενδυναμώνει και τη σχέση που έχουν τα μέλη της οργάνωσης με τα θύματα.¹⁶⁶ Ο Rachid Kassim μέσα από τον λογαριασμό του στο Telegram <<Sabre de Lumièr>> έθεσε υπό έλεγχο πολλές εμπλοκές στη Γαλλία.¹⁶⁷ Το 2016 ο τρομοκράτης Aman Abdurrahman παραδέχτηκε ότι χρησιμοποίησε το Telegram με σκοπό την οργάνωση επίθεσης. Με τον ίδιο τρόπο, η τρομοκρατική οργάνωση ISIS δε δίστασε να αξιοποιήσει τις επικοινωνιακές δεξιότητες της πλατφόρμας με την παροχή εκπαιδευτικού υλικού για την κατασκευή βόμβας για το οποίο εντοπίστηκαν και συλλήφθηκαν.¹⁶⁸ Ο Abu Sa'eed Al-Britani εκμεταλλεύθηκε την εφαρμογή και δημοσίευσε έναν διαδικτυακό οδηγό <<Advice to those who cannot come to Sham>> και

---

¹⁶³ Marone, F.: Jihad, σελ. 142

¹⁶⁴ Trujillo, Milo, Gruppi, Mauricio & Horne Benjamin: 'What is BitChute? Characterizing the "Free Speech" Alternative to YouTube' 'In: *Conference on Hypertext and Social Media*, (2020) διαθέσιμο σε: <https://arxiv.org/pdf/2004.01984.pdf>

¹⁶⁵ Marone, F.: Jihad, σελ. 140

¹⁶⁶ Bloom, Mia & Chelsea, Daymon: 'Assessing the Future Threat: ISIS's Virtual Caliphate' in: *Foreign Policy Research Institute* (2018), σελ. 372-388

¹⁶⁷ Digital Counterterrorism: Fighting Jihadists Online: σελ. 16 διαθέσιμο σε: <https://bipartisanpolicy.org/wp-content/uploads/2019/03/BPC-National-Security-Digital-Counterterrorism.pdf>

¹⁶⁸ Djelantik, Sukawarsini: 'Islamic State and the Social Media in Indonesia' in: *5 journal of content, community and communication*, (2019), σελ. 147-155

περιέγραψε σε ένα κεφάλαιο τους πιθανούς τρόπους με το όπου το ΙΚ δίνει οπτικοακουστικό υλικό με οδηγίες στους υποστηρικτές του.¹⁶⁹ Η προπαγάνδα της στρατηγικής των ISIS¹⁷⁰ στη πλατφόρμα του Telegram υπογραμμίζει την ανοικοδόμηση του εικονικού Χαλιφάτου χτίζοντας ένα brand που να τους αντιπροσωπεύει προσελκύοντας με αυτόν τον τρόπο πιθανά θύματα. Παρατηρήθηκε ότι από το 2016, οι τρομοκρατικές οργανώσεις απομακρύνθηκαν από την πλατφόρμα και προτίμησαν να επεκταθούν σε άλλες πλατφόρμες.

Πράγματι, οι τρομοκράτες και οι οργανώσεις τους πέρα από την ομπρέλα των κοινωνικών δικτύων έχουν επεκταθεί και σε άλλα μέσα όπως τα βιντεοπαιχνίδια και τα παιχνίδια μέσω του υπολογιστή τα οποία προσιδιάζουν τον τρόπο λειτουργίας των κοινωνικών δικτύων και έχουν αντίκτυπο σε νεότερες ηλικίες. Τα βιντεοπαιχνίδια που έχουν προωθήσει οι ISIS είναι οι τροποποιημένες εκδόσεις από τα πιο γνωστά βιντεοπαιχνίδια όπως το Grand Theft Auto 5 για το οποίο επιτρέπει τους παίχτες να παίρνουν το ρόλο του τρομοκράτη και να επιτίθενται σε Δυτικούς.¹⁷¹ Τα παιχνίδια μέσω υπολογιστή ανήκουν στην ίδια κατηγορία. Οι τρομοκράτες προωθούν παιχνίδια τα οποία είναι δωρεάν για να μπορέσουν να προσεγγίσουν νέους. Ένα παράδειγμα διαδικτυακού παιχνιδιού είναι το <<Night of Bush Capturing>> για το οποίο οι παίχτες καλούνται στο τελικό στάδιο να δολοφονήσουν τον πρόεδρο Μπους.¹⁷² Στόχος των βιντεοπαιχνιδιών και των παιχνιδιών μέσω υπολογιστή είναι να προκαλέσουν μια πλύση εγκεφάλου τους νέους και να τους εκμαιεύσουν ρατσιστικές ιδεολογίες ή αντικοινωνικές συμπεριφορές.

Αν και η τρομοκρατική οργάνωση έχει <<πολεμηθεί>> από τις αντιτρομοκρατικές αρχές για την καταστροφή του προπαγανδιστικού υλικού, έχει εξετάσει και διεκπεραιώσει παραμέτρους για την επανεμφάνιση του κατεστραμμένου υλικού. Η καλά σχεδιασμένη στρατηγική που εφάρμοσε πριν εντοπιστεί και καταστραφεί ήταν η δημιουργία της εφαρμογής κινητού με τίτλο <<The Dawn of Glad Tidings>>. Η εφαρμογή δεν είχε περιορισμούς στην πρόσβαση, απέκτησε μεγάλη επιρροή στο κοινό, δημοσίευε 40.000 tweets τη μέρα και διευκόλυνε την διαδικτυακή επικοινωνία,¹⁷³ δηλαδή επέτρεπε το Ισλαμικό κράτος ακόμα κι αν δε διέθεταν προσωπικό λογαριασμό στο Twitter να συνδέονται με εξωτερικούς λογαριασμούς.

---

¹⁶⁹ Schori: Caliphate σελ. 11-20

¹⁷⁰ Bloom, M.: Threat, σελ. 372-388

¹⁷¹ Apau, Richard: " Youth and Violent Extremism Online: Countering Terrorists Exploitation and Use of the Internet" in: *African Centre for the Study and Research on Terrorism*, (2018), σελ.16-23

¹⁷² Weimann: Terrorism, σελ. 55

¹⁷³ Heather, M.& James, M.: Time, σελ. 1-12

Πυλώνας της επιτυχημένης στρατηγικής επικοινωνίας των ISIS εντοπίζεται στον εκδοτικό οργανισμό <<Al -Hayat Media Centre>>, το οποίο είναι υπεύθυνο για την έκδοση διαδικτυακών περιοδικών και εφημερίδων διαθέσιμο σε πέντε γλώσσες, Αγγλικά, Γερμανικά, Δανέζικα, Γαλλικά και Ρωσικά και επικεντρώνεται στην στρατολόγηση των Δυτικών μέσω της δημοσίευσης βίντεο του ISIS.¹⁷⁴ Το 2014, ο εκδοτικός οίκος άρχισε να εκδίδει το διαδικτυακό περιοδικό Dabiq.

4.3 Το περιοδικό Dabiq

Η στρατηγική επικοινωνίας του ISIS έχει μια ισχυρή παρουσία στην παγκόσμια σκηνή και αποκτά μεγάλη επιρροή αφενός με την εξάπλωση της προπαγάνδας μέσω των κοινωνικών δικτύων και αφετέρου μέσα από την διάδοση προπαγανδιστικού υλικού μέσω των διαδικτυακών περιοδικών και εφημερίδων. Το Dabiq κυκλοφόρησε το 2014 έως το 2016 και είναι το επίσημο ψηφιακό προπαγανδιστικό περιοδικό του Ισλαμικού κράτους δημοσιευμένο στην αγγλική γλώσσα το οποίο φιλοδοξεί να περιγράψει την κατάκτηση μιας νέας πραγματικότητας. Η ταυτότητα του περιοδικού εστιάζει σε κεντρικά ζητήματα της ενότητας (oftawhid), στην αναζήτηση της αλήθειας (manhaj), στη μετανάστευση (hijrah), στον ιερό πόλεμο (jihad) και στην κοινότητα (jama'ah).¹⁷⁵ Η ονομασία του διαδικτυακού περιοδικού προέρχεται από την περιοχή Dabiq της Βόρειας Συρίας. Η επιλογή της ονομασίας του περιοδικού έχει συμβολική σημασία καθώς βάσει του όρου Χαντίθ 6924 ¹⁷⁶ χαρακτηρίζει τις Ισλαμικές προφητείες και συμβολίζει την μάχη για την Αποκάλυψη εναντίον των απίστων, το σημείο δηλαδή που θα λάβει μέρος η τελευταία μάχη. Η τοποθεσία έχει συμβολική σημασία καθώς αποτυπώνει την νίκη μάχη υπέρ των Οθωμανών εναντίον των Μαμελούκων το 1516 και την αναγνώριση του Ισλαμικού Χαλιφάτου.¹⁷⁷ Οι προπαγανδιστικές εκδόσεις του περιοδικού Dabiq έχουν αριθμήσει στο σύνολο δεκαπέντε τεύχη και σκοπό έχουν να υμνήσουν την υπεροχή του ISIS, και να στρατολογήσουν νέα μέλη. Το κάθε τεύχος έχει διαφορετικό τίτλο καθώς και περιεχόμενο (βλέπε παράρτημα). Το περιοδικό δημοσιεύτηκε στην πιο κρίσιμη περίοδο που διήνυσε το ΙΚ από την ανακήρυξη του Χαλιφάτου μέχρι την εξάπλωση της εδαφικής περιοχής υπό τον έλεγχο του ΙΚ έως και την πτώση του.

---

¹⁷⁴Heather, M.& James, M.: Time, σελ. 1-12

¹⁷⁵ Maggioni, M: Twitter. Σελ. 71

¹⁷⁶αποτελεί βασικό θεμέλιο του Ισλάμ , μεταφέρει τα ειπωμένα από τον προφήτη Μωάμεθ

¹⁷⁷HarleenM K. Gambhir: ‘‘Dabiq: The strategic messaging of the Islamic state ‘’, *Institute for the study of war*’ (2014), σελ.1-12

4.4 Το περιοδικό Rumiayah

Αν και το ψηφιακό περιοδικό Dabiq βάσει των παραπάνω αποτέλεσε ένα αναλυτικό εγχείρημα δομημένο σε δεκαπέντε τεύχη για την επίτευξη της προπαγάνδας και της στρατολόγησης, το Ισλαμικό κράτος είχε την ανάγκη για μια σύντομη παρουσίαση η οποία θα οδηγούσε πιο αποτελεσματικά στην πλήση του εγκεφάλου των υποψήφιων θυμάτων τους. Το ψηφιακό περιοδικό Rumiayah αντικατέστησε το μακροσκελές και αναλυτικό περιοδικό Dabiq και έγινε γνωστό το Σεπτέμβριο του 2016. Η κοινοποίηση του περιοδικού έγινε από το Ισλαμικό Κράτος μέσω από την πτέρυγα των μέσων ενημέρωσης al-Hayat Media Centre με τίτλο να αποτυπώνεται στην Αραβική γλώσσα το οποίο σημαίνει <<Ρώμη>> και φαίνεται να τερματίζει το Σεπτέμβριο του 2017. Οι αναλυτές απέδωσαν την αλλαγή της επωνυμίας στην επικείμενη απώλεια της πόλης Dabiq σε στρατιωτική επίθεση υπό την ηγεσία της Τουρκίας, η οποία συνέβη τον Οκτώβριο του 2016. Η ονομασία του περιοδικού δείχνει έναν συμβολικό χαρακτήρα καθώς έχει γίνει αναφορά στο Χαντίθ στο οποίο ο Μωάμεθ είπε ότι οι Μουσουλμάνοι θα κυριεύσουν την Κωνσταντινούπολη και τη Ρώμη. Η διαθεσιμότητα του ψηφιακού περιοδικού σε δέκα γλώσσες (Αγγλικά, Βοσνιακά, Γαλλικά, Γερμανικά, Κουρδικά, ¹⁷⁸Ρωσικά, Τουρκικά και Ουιγούρ)¹⁷⁹ έχει αυξήσει την επιρροή δεσμεύοντας ευρύτερο κοινό σε σχέση με παλαιότερες εποχές που ήταν κατά βάση χρονοβόρες και απαιτούσε την γνώση της μητρικής γλώσσας του εκάστοτε κράτους. Το περιοδικό αποτελείται από δέκα τρία συνολικά τεύχη με το κάθε τεύχος να αποτελείται από περίπου 40 σελίδες βασισμένο σε εικόνες και έχει σύντομες θεματικές που παρουσιάζουν την τελειότερη μορφή προπαγάνδας του Ισλαμικού Κράτους μέσα από την οργανωμένη και συστηματική κινητοποίηση για την υποστήριξη του νεοσύστατου Χαλιφάτου και οδηγίες για μια επιτυχημένη τρομοκρατική επίθεση. Η γενική εικόνα του περιοδικού άλλαξε σταδιακά. Όπως παρατηρήσαμε στο περιοδικό Dabiq, το κάθε τεύχος ξεχωριστά έχει έναν μοναδικό τίτλο που προμηνύει το θέμα που θα ακολουθηθεί. Στο περιοδικό Rumiayah, ενώ τα τεύχη 1-6 δεν έχουν τίτλο, τα τεύχη 7-13 εισάγουν σε κάθε ένα τεύχος διαφορετικό τίτλο στο εξώφυλλο.¹⁸⁰

---

¹⁷⁸ επίσημη γλώσσα στο Αφγανιστάν

¹⁷⁹ Τουρκική διάλεκτος

¹⁸⁰ Haroro J. Ingram, Islamic State's English-language magazines, 2014-2017: Trends & implications for CT-CVE strategic communications, (2018), σελ.25-31

4.5 Ιστότοποι ισλαμικού περιεχομένου¹⁸¹

Η ιστοσελίδα www.islamonline.net ιδρύθηκε το 1997 στο πλαίσιο της δημιουργίας μια παγκόσμιας ισλαμικής ιστοσελίδας με αναφορά τον πολιτισμό, τη θρησκεία και την έννοια του Ισλάμ σε Αραβική και Αγγλική έκδοση. Η ιδέα για τη δημιουργία της ιστοσελίδα ήταν του Sheikh Yusuf Al-Qaradawi, ενός Μουσουλμάνου Ιεροκήρυκα ο οποίος αποτέλεσε και τον ακρογωνιαίο λίθο και ξεκίνησε την ιστοσελίδα για να αφυπνίσει την Umma παρέχοντας περισσότερο και διαρκώς ανανεωμένο υλικό για το Ισλάμ. Ο στόχος της ιστοσελίδας είναι να προσελκύσει ευρύ κοινό αλλά πολύ περισσότερο νέους Μουσουλμάνους για να συνεχίσουν το έργο της Umma.¹⁸²

Η ιστοσελίδα www.amrkhaled.net κυκλοφόρησε το 2002, από τον ιεροκήρυκα Amr Khaled ο οποίος ακολουθεί μια διαφορετική προσέγγιση από τον Yusuf Al-Qaradawi. Στοχεύει στο να έρθει πιο κοντά στην ιδεολογία των νέων σχετικά με τον τρόπο που ντύνονται και συμπεριφέρονται δίχως να τους επιβάλλει αυστηρούς όρους και όρια. Πλησιάζει τους νεαρούς Άραβες και Μουσουλμάνους οι οποίοι νιώθουν αποξενωμένοι από την ulama¹⁸³. Κύριες θεματικές της ιστοσελίδας είναι η θρησκεία, ο πολιτισμός, η ιστορία και η κοινωνία.

Η ιστοσελίδα www.islamway.com δε σχετίζεται με κάποια προσωπικότητα όπως στις άλλες δύο περιπτώσεις αλλά δίνει μια ξεκάθαρη εκδοχή του Ισλάμ. Η ιστοσελίδα έχει μεγάλη επισκεψιμότητα και έχει κινήσει το ενδιαφέρον πολλών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι παρέχει εκδόσεις σε πολλές γλώσσες και με αυτόν τον τρόπο προσελκύει ευρύτερο κοινό.

Οι τρεις ιστοσελίδες έχουν ως κεντρικό θέμα το Ισλάμ και το πώς μέσα από μια ιστοσελίδα προσελκύουν ήδη Μουσουλμάνους, τους μη-Μουσουλμάνους που προσεγγίζουν με περιέργεια παρόμοιες ιστοσελίδες για να στρατολογηθούν. Τέτοιες ιστοσελίδες περιλαμβάνουν οπτικοακουστικό υλικό, θρησκευτικές συμβουλές και διδαχές. Σε γενικότερο πλαίσιο, πολλές από τις ιστοσελίδες παρέχουν στον επισκέπτη μια πληθώρα επιλογών μεταφρασμένα σε πολλές γλώσσες, το οποίο εξυπηρετεί, ακόμα κι αν κάποιος δεν είναι μουσουλμάνος να το διαβάσει σε μία άλλη γλώσσα. Οι ιστοσελίδες περιλαμβάνουν άρθρα με θρησκευτικό περιεχόμενο, εφαρμογή ανταλλαγής απόψεων και μηνυμάτων ή εκδοχή του Κορανίου και του Χαντίθ σε πολλές γλώσσες.

---

¹⁸¹ Mohammed el-Nawawy & Sahar Khamis: *Islam dot com*. Palgrave Macmillan, New York 2009, σελ. 10

¹⁸² έχει διαφορετικές ερμηνείες είναι συνώνυμο ‘house of Islam’ ο οίκος του Ισλάμ αραβικός όρος σημαίνει κοινότητα που φέρνει κοντά όλους τους μουσουλμάνους που ζουν στη Γη αλλά και παλιές και νέες γενιές

¹⁸³ Αραβικός όρος, στο σουνιτικό Ισλάμ οι ουλεμάδες θεωρούνται οι κηδεμόνες, οι μεταδότες και οι διερμηνείς της θρησκευτικής γνώσης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά, και λαμβάνοντας υπόψιν τα ειπωμένα στην παρούσα διπλωματική εργασία, οι τρομοκράτες και οι τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν εισβάλλει στον κυβερνοχώρο ως ένα πεδίο μάχης που ευδοκιμεί σε σχέση με τον φυσικό χώρο. Η ψηφιακή τους εξάρτηση από τον κυβερνοχώρο και τα οφέλη που έχουν αποκτήσει σε σύγκριση με τα παραδοσιακά όπλα έχει προσανατολίσει τους τρομοκράτες στην στρατηγική και την τακτικής τους να έχουν πλέον τεχνολογικό πρόσημο. Η εφαρμογή της στρατηγικής στον κυβερνοχώρο δεν περιορίζεται πλέον στην εξάπλωση της προπαγάνδας, της στρατολόγησης, της ριζοσπαστικοποίησης, της εκπαίδευσης των νέων μελών μέσω των παραδοσιακών πρακτικών αλλά πολύ περισσότερο εστιάζει στην εφαρμογή αυτών με γνώμονα τα καινούργια τεχνολογικά δεδομένα, όπως τα κοινωνικά δίκτυα, με σκοπό να επηρεάσουν το ευρύτερο κοινό. Η τρομοκρατία, αξιοποιώντας τα κοινωνικά δίκτυα έχει γίνει ένα από τα πιο ανησυχητικά ζητήματα σε όλο τον κόσμο. Η αλληλεπίδραση των εγχώριων τρομοκρατικών ομάδων και των διεθνών τρομοκρατικών οργανώσεων διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο για την διεξαγωγή επιτυχημένων τρομοκρατικών επιθέσεων. Με το πέρασμα του χρόνου, πολλοί μελετητές εξετάζοντας την πορεία της κυβερνοτρομοκρατίας, ανακάλυπταν τα σημάδια μιας αναδύμενης απειλής και τις επιπτώσεις που μπορεί να είχε σε παγκόσμιο επίπεδο, η οποία δεν είχε εμφανιστεί. Ο Gabriel Weimann στο άρθρο του <<How real is the threat? >> επισήμανε πως πράξεις κυβερνοτρομοκρατίας δεν έχουν παρουσιαστεί. Εντούτοις, δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην ισχύ της τεχνολογίας. Καθώς οι άνθρωποι και οι κοινωνίες πλέον είναι εξαρτημένοι σε μεγάλο βαθμό από την τεχνολογία αυτό καθιστά μια επικείμενη απειλή για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Αυτό που προκαλεί ανησυχία είναι ότι οι δυτικές χώρες, αν και είναι στενά συνδεδεμένες με το διαδίκτυο είναι ευάλωτες σε κυβερνοεπιθέσεις εναντίον των υποδομών τους που εξαρτώνται από το διαδίκτυο. Η νέα ψηφιακή εποχή έρχεται αντιμέτωπη με καινούργιες προκλήσεις για τις οποίες δεν ήταν προετοιμασμένη. Η απειλή προέρχεται κυρίως από τρομοκρατικές οργανώσεις με πρωταγωνιστή τη Δύση να είναι εκτεθειμένη σε μια ισλαμική απειλή. Είναι γεγονός ότι έχει καταγραφεί ένα περιστατικό επιτυχημένης κυβερνοτρομοκρατίας το έτος 2016 με τα ειπωμένα από τον Βοηθό Γενικό Εισαγγελέα Εθνικής Ασφάλειας John Karlin, *«αυτή η υπόθεση αντιπροσωπεύει την πρώτη φορά που έχουμε δει την αληθινή και επικίνδυνη απειλή στον κυβερνοχώρο εθνικής ασφάλειας που προκύπτει από τον συνδυασμό τρομοκρατίας και ηλεκτρονικής πειρατείας»*.¹⁸⁴ Στην υπόθεση απεικονίζεται με ο

---

¹⁸⁴ Soesanto, Stefan: "Cyber Terrorism: Why it exists, why it doesn't, and why it will " σελ. 1-7 διαθέσιμο σε http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/riecano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elc

Aldrit Ferizi να αποκτά πρόσβαση σε επίπεδο διαχειριστή σε προσωπικά δεδομένα για χάρη της τρομοκρατικής οργάνωσης ISIS, τα οποία ήταν αποθηκευμένα σε διακομιστή αμερικανικών εταιριών. Σε ποιον βαθμό όμως οι τρομοκράτες μπορούν να εκμεταλλευτούν προς όφελός τους και τι αντίκτυπο θα μπορούσε να έχει στην κανονική ζωή μια διαδικτυακή επίθεση σε εθνικές υποδομές; Τι θα γινόταν αν κάποια στιγμή οι τρομοκράτες είχαν την δυνατότητα να μπλοκάρουν το σύστημα για την κλήση στην άμεση δράση εν όψει μιας πραγματικής τρομοκρατικής απειλής;¹⁸⁵ Τα ερωτήματα αυτά έχουν ταλανίσει την ακαδημαϊκή κοινότητα καθώς και τις κυβερνήσεις εν όψει της επικείμενης απειλής που δεν αναγνωρίζει σύνορα ή εμπόδια και κατ' επέκταση ο αποτελεσματικός έλεγχος καθίσταται αδύνατος. Ο κυβερνοχώρος είναι ένα πεδίο άναρχο, στο οποίο η απουσία μιας ρυθμιστικής αρχής¹⁸⁶ που να εξασφαλίζει την θωράκιση απέναντι σε μια επικείμενη απειλή καθιστά το έργο το τρομοκρατών ακόμα πιο άτρωτο. Στην αυγή της εποχής της πληροφορικής, τα σύνορα της παγκόσμιας κοινότητας δεν είναι πλέον ασφαλή γι' αυτό ένας ρυθμιστικός μηχανισμός και η θέσπιση ειδικής νομοθεσίας μπορεί να βοηθήσουν στην πρόληψη και την αποτροπή των τρομοκρατικών επιθέσεων.

[ano_in/zonas_in/ari47-2020-soesanto-cyber-terrorism-why-it-exists-why-it-doesnt-and-why-it-will](#) Ημερομηνία ανάκτησης: 25/03/2021

¹⁸⁵ Chen T. et al: *Cyberterrorism*, σελ. 184

¹⁸⁶ Λιαρόπουλος, Ανδρέας. (2016), Αποψη: Ζητήματα ασφάλειας στον κυβερνοχώρο. Ημερομηνία ανάκτησης :29/08/2021 <https://www.kathimerini.gr/society/886704/apopsi-zitimata-asfaleias-ston-kyvernochoro/>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Alava, S., Frau-Meigs D. & Ghayda, H. (2017). *Youth and violent extremism on social media*. France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

<https://sherpa-recherche.com/wp-content/uploads/Youth-and-violent-extremism-on-social-media.pdf>

Alavoc, P. B. (2017). Competing to Kill: Terrorist Organizations Versus Lone Wolf Terrorist, *Terrorism and Political Violence*, 509-532

Archetti, C. (2013). *Understanding Terrorism in the Age of Global Media*. London: Palgrave Macmillan

Atwan, B. A. (2015). *Islamic State: The digital Caliphate*, California: University of California Press

Andary, A. (2021). Terrorism and Counterterrorism, 1-15

Apau, R. (2018). Youth and Violent Extremism Online: Countering Terrorists Exploitation and Use of the Internet. *African Centre for the Study and Research on Terrorism*, 7(1), 16-23

Awan, I. (2017). Cyber-Extremism: ISIS and the power of social media. *Springer*, 138-149

Bacon, J., Islamic State threatens 'war' on Twitter co-founder,

<https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2015/03/02/twitter-co-founder-threatened-islamic-state/24248509/>

Baldi, S., Gelbstein, E. & Kurbalija, J. (2003). *Hactivism, Cyber-terrorism and Cyberwar*, Malta: DiploFoundation <https://baldi.diplomacy.edu/italy/isl/Hactivism.pdf>

Bányász, P. (2019). Social media and terrorism. *AARMS*, 17(3), 47-62

Benedikt, M. (1991). Introduction to cyberspace: first steps. *MIT Press*, 1-25

Bertram, L. (2016). Terrorism, the Internet and the Social Media Advantage: Exploring how terrorist organizations exploit aspects of the internet, social media and how these same platforms could be used to counter-violent extremism. *Journal for radicalization*, 225-252

Bloom, M. & Daymon, C. (2018). Assessing the Future Threat: ISIS's Virtual Caliphate. *Foreign Policy Research Institute*, 62(3), 372-388

Bogdanoski, M. & Petreski, D. (2013) Cyber terrorism– global security threat, *International scientific defence, security and peace journal*, 59-70
<https://core.ac.uk/download/pdf/35330211.pdf>

Carter, C. (2014), Video shows ISIS beheading U.S journalist James Foley
<https://edition.cnn.com/2014/08/19/world/meast/isis-james-foley/index.html>

Chaliand, G. & Blin, A. (2007). *The history of terrorism from antiquity to Al Qaeda*. California: University of California Press

Chawki, M. (2006). Anonymity in Cyberspace: Finding the Balance between Privacy and Security, *International Journal of Technology transfer and commercialisation*, 1-24

Chen, T., Jarvis, L. & Macdonald, S. (2014). *Cyberterrorism Understanding, Assessment, and Response*, New York: Springer

Conway, M. (2007). Cyberterrorism: Hype or reality , 1-23
<https://core.ac.uk/download/pdf/11308376.pdf>

Dean, G., Bell, P. & Newman, J. (2012). The dark side of social media: review online terrorism. *Pakistan Journal of Criminology*, 3(3), 3-24

Deibert, R. (2015). The Geopolitics of Cyberspace After Snowden, *Current History* (New York, N.Y), 114(768), 9-15

Digital Counterterrorism: Fighting Jihadists Online (2018),
<https://bipartisanpolicy.org/wp-content/uploads/2019/03/BPC-National-Security-Digital-Counterterrorism.pdf>

Dilipraj, E. (2015). Challenges of terrorism in cyberspace, *Defence and Diplomacy Journal*, 4(3), 57-71

Djelantik, S. (2019). Islamic State and the social media in Indonesia. *Journal of content, community and communication* ,147-155

El-Nawawy, M. & Khamis, S. (2009). *Islam dot com*. New York: Palgrave Macmillan

FBI, Terrorism <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism>

Firman, F., Machyawaty, T., Suseno, B. (2020). In ideology: There is no lone-wolf terrorism, *International Review of Humanities Studies*,5(1), 52-63

From Arpanet to the Internet (2018), <https://www.sciencemuseum.org.uk/objects-and-stories/arpanet-internet>

Ghamari, El. M. (2018). Pro-Daesh Jihadist propaganda . A study of social media and video games. *Security and Defence Quarterly*, 69-90

Giantas, D. & Stergiou, D. (2018). From Terrorism to Cyberterrorism: the case of ISIS. *Hellenic Institute of strategic Studies*, 1-32

Global Terrorism Database, <https://www.start.umd.edu/gtd/>

Harleen, G. (2014). Dabiq: The strategic messaging of the Islamic state. *Institute for the study of war*,1-12

Haroro, J. I., (2018). Islamic State's English-language magazines. 2014-2017: Trends & implications for CT-CVE strategic communications, *ICCT*, 25-31

Heather, M. V. & Keagle, J. (2014). A time to Tweet, as well as a time to kill : ISIS projection of power in Iraq and Syria. *Institute for National Strategic studies*,1-12

<https://www.files.ethz.ch/isn/185255/DH-77.pdf>

Hamm S. M., & Spaaij, R. (2017). *The Age of Lone Wolf Terrorism*. New York: Columbia University Press

Hove, M. (2018). Middle East: The origins of the Islamic State. *Conflict Studies Quarterly*, 3-22 <http://www.csq.ro/wp-content/uploads/Medi-el-HOVE.pdf>

Introvigne, M. (2005). Religion and Cyberspace. *Routledge London*, 102-117

Islamic State Hacking Division,

https://en.wikipedia.org/wiki/Islamic_State_Hacking_Division

Jiang, B. & Ormeling, F. (2002). Mapping Cyberspace: Visualizing, Analysing and Exploring Virtual Worlds. *Cartographic Journal*, 37 (2), 117-122

Kaur, H. K. (2019). What is the greatest threat: international terrorism, or responses to it?, 1-22

Klausen, J., (2015). Tweeting the Jihad: Social Media Networks of Western Foreign Fighters in Syria and Iraq, *Studies in Conflict & Terrorism*, 1-22

Kremling, J. & Sharp, P. A. (2018). *Cyberspace, cybersecurity, cybercrime*, USA: SAGE Publications

Kostopoulos, G. (2018). Cyberterrorism: The Next Arena of Confrontation, *Communications of the IBIMA* 6, 165-169

<https://ibimapublishing.com/articles/CIBIMA/2008/526232/526232.pdf>

Lakomy, M. (2017). Cracks in the online Caliphate: How the Islamic state is losing ground in the battle for cyberspace. *Perspectives on Terrorism* ,11(3), 40-53

Lee, S. C., Choi, K. & Shandler, R. (2021). Mapping global cyberterror network: An empirical study of Al Qaeda and ISIS cyberterrorism events. *journal of contemporary criminal justice*. 2-14

Liang, S. C. (2017), Unveiling the ‘‘united cyber caliphate’’ and the birth of e terrorist. *George Town journal of international affairs*, 18(3), 11-20

Macdonald, S. & Jarvis, L. & Nouri, L. (2014). What Is Cyberterrorism? Findings From a Survey of Researchers. *Terrorism and Political Violence*, 657-678.

Maggioni, M. (2017). *Twitter and Jihad: The Communication Strategy of ISIS*. Italy: ISPI

Mansour, S. (2018). Social Media Analysis of User’s Responses to Terrorism Using Sentiment Analysis and Text Mining. Elsevier, 96-103

Marone, F. (2019). *Digital Jihad. Online Communication and Violent Extremism*, Milan: Ledizioni LediPublishing https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/ispidigitaljihad_web.pdf

Mohsin, M. (2021), 10 Facebook statistics every Marketer should know in 2021,

<https://www.oberlo.com/blog/facebook-statistics>

Moustafa, A., Amarnath, A. & Audrey, A. (2021). The Cloud Caliphate: Archiving the Islamic State in Real-Time. *Institute for Strategic Dialogue*,1-23

NATO's military concept for defence against terrorism (2016),
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69482.htm

Plotnek, P. & Slay J. (2020). What is Cyber Terrorism: Discussion of Definition and Taxonomy. *18th Australian Cyber Warfare Conference 2019*, 1-85

Rakesh, C. (2018). Cyberterrorism: hate speech on social media: A review on Indian. *Commonwealth Law Review Journal*, 148-161

Rapoport, D. (2002). *The four waves of modern terrorism*. 46-73

<https://international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf>

Patterson, R. (2018). ISIS "Virtual Caliphate: "What is a Virtual Caliphate?

<https://www.justiceclearinghouse.com/resource/isis-virtual-caliphate-danger-in-our-communities-2/>

Sakthivel, S. Jobin, S. (2020). Cyberterrorism: a potential threat to global security. *Pearson journal of social sciences & humanities*, 6(6), 334-341

https://www.pearsonjournal.com/Makaleler/56043394_334-341.pdf

Seissa, G. I., Jamaludin, I., Nor-Zaiasron, Y. (2017). Cyberterrorism Definition Patterns and Mitigation Strategies: A Literature Review. *International Journal of Science and Research*, 6(1) ,180-186

Soesanto, S. , Cyber Terrorism: Why it exists, why it doesn't, and why it will , 1-7

http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/ari47-2020-soesanto-cyber-terrorism-why-it-exists-why-it-doesnt-and-why-it-will

Speckhard, A. & Ellenberg, D. M. (2020). ISIS in Their Own Words: Recruitment History, Motivations for Joining, Travel, Experiences in ISIS, and Disillusionment over Time – Analysis of 220 In-depth Interviews of ISIS Returnees, Defectors and Prisoners. *Journal of Strategic Security*, 10(1), 82-127

Tabansky, L. (2011). Basic concept in cyber warfare. *Military and Strategic Affairs*, 3(1),

2-18, <http://book.itep.ru/depository/cyberwar/1308129610.pdf>

The United States Attorney's office (2021), Russian Hacker Sentenced To 12 Years In Prison For Involvement In Massive Network Intrusions At U.S. Financial Institutions, Brokerage Firms, A Major News Publication, And Other Companies, <https://www.justice.gov/usao-sdny/pr/russian-hacker-sentenced-12-years-prison-involvement-massive-network-intrusions-us>

The rise and the fall of the Islamic State group: The long and short story (2019), <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-47210891>

Timeline: The rise, spread and fall of the Islamic State (2019), Wilson Centre, <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state>

Transportation Security, <https://www.tsa.gov/travel/security-screening>

Trujillo, M., Gruppi, M. & Horne, D. B. (2020). What is BitChute? Characterizing the "Free Speech" Alternative to YouTube. *Conference on Hypertext and social media*, 1-11

<https://arxiv.org/pdf/2004.01984.pdf>

Tsesis, A. (2017). Social media accountability for terrorist propaganda. *Fordham Law Review*, 86(2), 605-631

United States Code Title 22, Foreign relations and intercourse Chapter 38,

<https://www.legislationline.org/download/id/1426/file/436377cc286d5ed2babf7faed4784018.pdf>

US Centcom Twitter account hacked by pro-IS group (2015),

<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-30785232>

Weimann, G. (2015). *Terrorism in cyberspace: The next generation*, USA: Woodrow Wilson Centre Press / Columbia University Press

Wiskind, C. (2016). Lone Wolf Terrorism and Open-Source Jihad: An Explanation and Assessment, *International Institute for Counter-Terrorism (ITC)*, 3-52

Zeman, T., Jan, B. & Rudolf, U. (2018). Profile of a Lone Wolf Terrorist: A Crisis Management Perspective, *Journal of Security & Sustainability*, 8(1), 5-18.

West, L. (2016). #Jihad: Understanding social media as a Weapon. *Security Challenges* ,12(2), 9-26

Zelin, A. (2021), Jihadis 2021: ISIS and Al-Qaeda,

<https://www.wilsoncenter.org/article/jihadis-2021-isis-al-qaeda>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αξιώτη, Κ. (2020). Πώς οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου άλλαξαν τον κόσμο,

<https://odeth.eu/%cf%80%cf%8e%cf%82-%ce%bf%ce%b9-%cf%84%cf%81%ce%bf%ce%bc%ce%bf%ce%ba%cf%81%ce%b1%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%ad%cf%82-%ce%b5%cf%80%ce%b9%ce%b8%ce%ad%cf%83%ce%b5%ce%b9%cf%82-%cf%84%ce%b7%cf%82-11%ce%b7%cf%82/>

Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου, της 13^{ης} Ιουνίου, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας,

<https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002F0475&from=EN>

Coyne, R. Που στον κόσμο είναι ο κυβερνοχώρος; Η φαινομενολογία των επικοινωνιών μέσω υπολογιστών, Μετάφραση: Βαλάσκα, Β., Κατσίμπα, Ε. 3

<https://web.archive.org/web/20041119103218/http://hyperion.math.upatras.gr/courses/newcommmedia99-00/papers99-00/coyne-kybe.html>

Επιτήδειος, Γ.(2000), Τι είναι ο κυβερνοχώρος;

<http://www.eei.gr/interbiz/articles/cyberspace.htm>

ΗΠΑ: Το Ισλαμικό Κράτος παραμένει <<απειλή>> (2021),

<https://www.naftemporiki.gr/story/1708108/ipa-to-islamiko-kratos-paramenei-apeili>

Καράγιωργας, Ι. (2019). Η άνοδος και η πτώση του Ισλαμικού Κράτους.

<https://gr.euronews.com/2019/10/27/i-anodos-kai-i-ptosi-tou-isis>

Καρδαρά, Α. (2017). Το φαινόμενο της τρομοκρατίας : καταβολές και ορισμός.

<https://www.postmodern.gr/fenomeno-tis-tromokratias-katavoles-ke-orismos/>

Κορδά, Σ. (2020). Η διεθνοποίηση της τρομοκρατίας μετά την 11η Σεπτεμβρίου και η ριζική αλλαγή της παγκόσμιας τάξης. <https://thesafiablog.com/2020/05/06/terrorismkorda2020/>

Λιαρόπουλος, Α. (2016), Άποψη: Ζητήματα ασφάλειας στον κυβερνοχώρο.

<https://www.kathimerini.gr/society/886704/apopsi-zitimata-asfaleias-ston-kyvernochoro/>

Μπουρδάκης, Β. Κυβερνητική- Κυβερνοχώρος: τι σημαίνουν αυτές οι λέξεις;

<http://cyberstruggle.blogspot.com/2015/05/blog-post.html>

Baylis, J. Smith. S. & Owens, P. (2013). *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής*. Αθήνα:

Εκδόσεις Επίκεντρο

Heywood, A. (2013). *Διεθνείς σχέσεις και πολιτική στην παγκόσμια εποχή*. Αθήνα: Κριτική

Λιαρόπουλος, Α. (2016), Άποψη: Ζητήματα ασφάλειας στον κυβερνοχώρο.

<https://www.kathimerini.gr/society/886704/apopsi-zitimata-asfaleias-ston-kyvernochoro/>

Λω, Ντ. Ράνταλ. (2020). *Τρομοκρατία μια παγκόσμια ιστορία*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτη

Μπόση, Μ. (2018). *Οι όψεις της διεθνούς ασφάλειας*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα

Ο Guardian αποκαλύπτει την αληθινή ταυτότητα του νέου ηγέτη του Ισλαμικού Κράτους (2020), <https://www.in.gr/2020/01/21/world/o-guardian-apokalyptei-tin-alithini-taytotita-tou-neou-igeti-tou-islamiku-kratous/>

Πιερρινάκου, Π. (2018), Η δυσκολία του ορισμού της έννοιας της << τρομοκρατίας >> και η περίπτωση της Περουβιανής τρομοκρατικής οργάνωσης << Φωτεινό Μονοπάτι >>.

<https://kedisa.gr/%CE%B7->

<https://kedisa.gr/%CE%B4%CF%85%CF%83%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CE%B1->

<https://kedisa.gr/%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D->

<https://kedisa.gr/%CF%84%CE%B7%CF%82->

<https://kedisa.gr/%CE%AD%CE%BD%CE%BD%CE%BF%CE%B9%CE%B1%CF%82->

<https://kedisa.gr/%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%84%CF%81/>

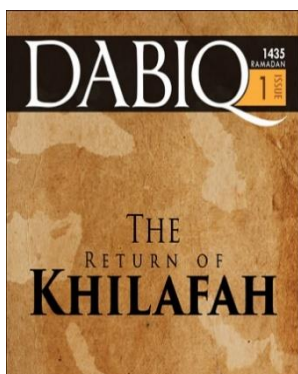
Σαλιαν, Ζ. (2017). *Τρομοκρατία και πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Στοχαστής

Τι είναι το κυβερνοέγκλημα, <https://cyberalert.cy/tips/ti-einai-to-kubernoegklima/>

Το Twitter <<καθάίρεσε>> τον Τραμπ, (2021)

<https://www.Kathimerini.gr/world/561220570/anastelletai-monima-i-leitoyrgia-toy-logariasmy-toy-tramp-sto-twitter/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

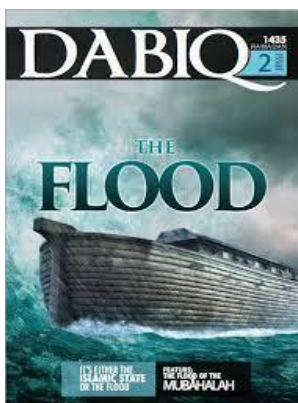

Τίτλος: <<The return of the Caliphate>>

Ημερομηνία έκδοσης: 5 Ιουλίου 2014

Σελίδες: 50

Βασικό θέμα: Το πρώτο τεύχος του περιοδικού Dabiq εστιάζει στη συγκέντρωση πληροφορίας σχετικά με για την ίδρυση του Χαλιφάτου.

Τίτλος: <<The Flood of the Mubahalah>>

Ημερομηνία έκδοσης: 27 Ιουλίου 2014

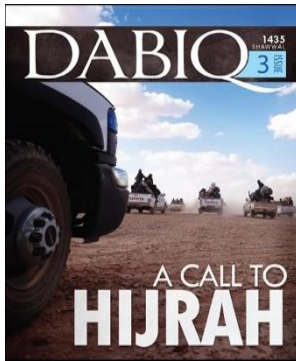
Σελίδες: 44

Βασικό θέμα: Το δεύτερο τεύχος του περιοδικού μέσα από την ιστορία Κιβωτός του Νώε παρομοιάζει πως το Χαλιφάτο είναι η κιβωτός και δεσμεύει την πίστη των Μουσουλμάνων προς το Ισλαμικό κράτος για να μην αφανιστούν από την πλημμύρα.¹⁸⁷

---

¹⁸⁷ Ghamari El Magdalena :'' Pro-Daesh Jihadist propaganda . A study of social media and video games'' in: *Security and Defence Quarterly* (2018), σελ.69-90

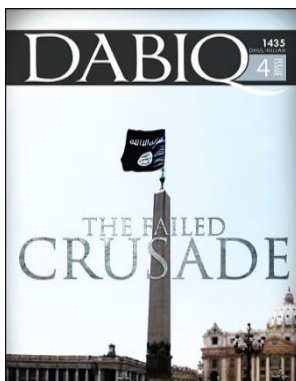

Τίτλος: <<The Call to Hijrah>>

Ημερομηνία έκδοσης: 10 Σεπτεμβρίου 2014

Σελίδες: 42

Βασικό θέμα: Το τρίτο τεύχος του περιοδικού Dabiq προτείνει την μετάβαση (hijra) των Μουσουλμάνων στο Ισλαμικό κράτος.

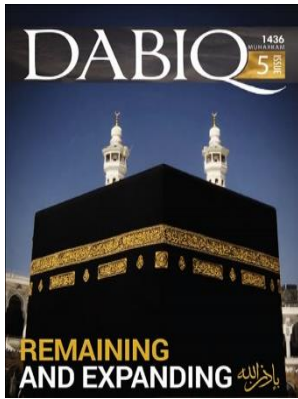

Τίτλος: <<The failed Crusade>>

Ημερομηνία έκδοσης: 11 Οκτωβρίου 2014

Σελίδες: 56

Βασικό θέμα: Το τέταρτο τεύχος του περιοδικού Dabiq απεικονίζει στο εξώφυλλό του την πλατεία του Αγίου Πέτρου στη Ρώμη προϊδεάζοντας την ελπίδα για την παγκόσμια κυριαρχία.

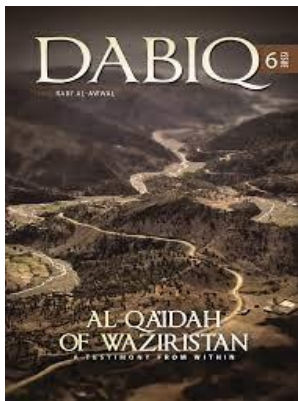

Τίτλος: “Remaining and Expanding”

Ημερομηνία έκδοσης: 21 Νοεμβρίου 2014

Σελίδες: 40

Βασικό θέμα: Το πέμπτο τεύχος του περιοδικού Dabiq το εξώφυλλο του περιοδικού παραπέμπει όπως και στο πρώτο τεύχος στην αποκάλυψη της ταυτότητας για την αποδοχή του Χαλιφάτου.

Τίτλος: <<Al-Qaeda in Waziristan>>

Ημερομηνία έκδοσης: 29 Δεκεμβρίου 2014

Σελίδες: 63

Βασικό θέμα: Το έκτο τεύχος του περιοδικού Dabiq αναπτύσσει την τρομοκρατική επίθεση στο Σίδνεϋ ενώ σημαντική είναι η αποσαφήνιση στον όρο Jihad.

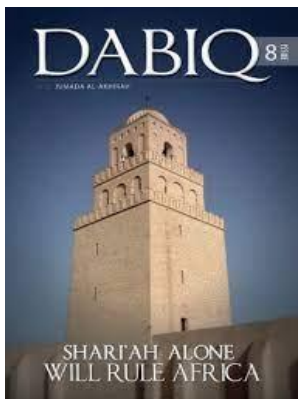

Τίτλος: ‘From Hypocrisy to Apostasy’

Ημερομηνία έκδοσης: 15 Φεβρουαρίου 2015

Σελίδες: 83

Βασικό θέμα: Το έβδομο τεύχος του περιοδικού Dabiq τράβηξε την προσοχή των μέσων ενημέρωσης παγκοσμίως. Το τεύχος σχετίζεται με γεγονότα που συνέβησαν στην Ευρώπη, ειδικότερα την ανάληψη ευθυνών για την επίθεση στο Charlie Hebdo, συνεντεύξεις με Τζιχανιστές και ειδική αναφορά στον John Cantlie.

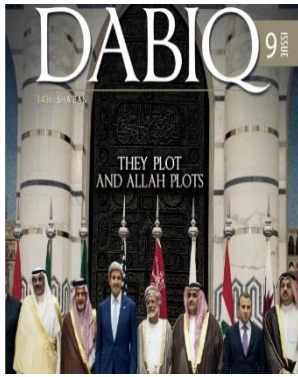

Τίτλος: <<Shari'ah Alone will Rule Africa>>

Ημερομηνία έκδοσης: 30 Μαρτίου 2015

Σελίδες: 68

Βασικό θέμα: Το όγδοο τεύχος του περιοδικού Dabiq αναφέρεται όπως και σε προηγούμενα τεύχη στην πρόοδο του Ισλαμικού κράτους εστιάζοντας στις τρομοκρατικές επιθέσεις στην Λιβύη και την Τυνησία.

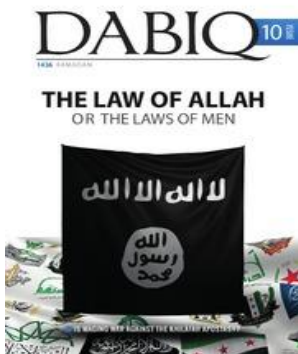

Τίτλος: <<They Plot and Allah Plots>>

Ημερομηνία έκδοσης: 21 Μαΐου 2015

Σελίδες: 80

Βασικό θέμα: Το ένατο τεύχος του περιοδικού Dabiq όπως φαίνεται και από τον τίτλο , επικεντρώνεται στο πρόσωπο του Αλλάχ και αποκαλύπτει την παραδοχή της σεξουαλικής δουλείας.

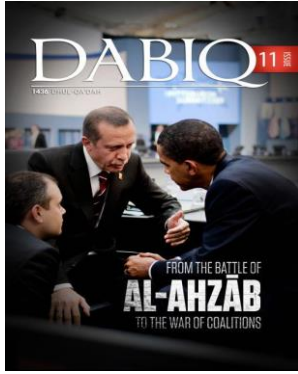

Τίτλος: <<The Laws of All or the Laws of Men>>

Ημερομηνία έκδοσης: 13 Ιουλίου 2015

Σελίδες: 79

Βασικό θέμα: Το δέκατο τεύχος του περιοδικού Dabiq περιλαμβάνει την πειθαρχία από μικρή ηλικία στις εντολές και οδηγίες του Αλλάχ και τις ιστορικές αναδρομές για την υπερίσχυση των πρώτων Μουσουλμάνων επί των αντιπάλων τους.

Τίτλος: <<From the Battle of Al-Ahzab to the War of Coalitions>>

Ημερομηνία έκδοσης: 9 Σεπτεμβρίου 2015

Σελίδες: 66

Βασικό θέμα: Το εντέκατο τεύχος του περιοδικού Dabiq εστιάζει στο Ισλαμικό Κράτος να εναντιώνεται στην Al ' Qaeda και τον Σιτικό μεσσία (Mahdi).

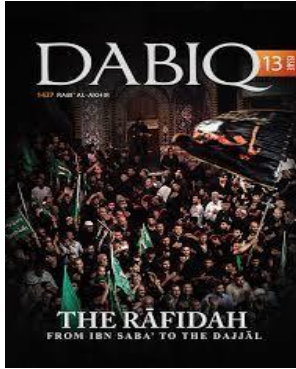

Τίτλος: <<Just Terror>>

Ημερομηνία έκδοσης: 18 Νοεμβρίου 2015

Σελίδες: 65

Βασικό θέμα: Το δωδέκατο τεύχος του περιοδικού Dabiq τονίζει βάσει του τίτλου του τις τρομοκρατικές επιθέσεις που έλαβαν χώρα στη Γαλλία, την καταστροφική έκρηξη στη Βηρυτό και την τραγωδία για την συντριβή του Ρωσικού αεροσκάφους στο Σινά.

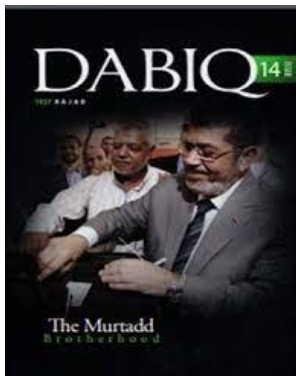

Τίτλος: <<The Rafidah: From Ibn Sa'ba to the Dajjal>>

Ημερομηνία έκδοσης: 19 Ιανουαρίου 2016

Σελίδες: 56

Βασικό θέμα: Το δέκατο τρίτο τεύχος του περιοδικού Dabiq επικεντρώνεται στην τρομοκρατική επίθεση με απόπειρα βομβαρδισμού στην Καλιφόρνια και διατυπώνει άποψη με αρνητικό πρόσημο για την ιστορία του Σιιτικού Ισλάμ στο Ιράν.

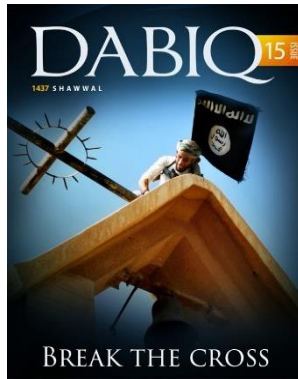

Τίτλος: <<The Murtadd Brotherhood>>

Ημερομηνία έκδοσης: 13 Απριλίου 2016

Σελίδες: 68

Βασικό θέμα: Το δέκατο τέταρτο τεύχος του περιοδικού Dabiq δίνει το κίνητρο στην τρομοκρατική οργάνωση να αφαιρέσει την ζωή σε Μουσουλμάνους της Δύσης οι οποίοι έχουν ενταχθεί σε Αδελφότητα.

Τίτλος: <<Breaking the Cross>>

Ημερομηνία έκδοσης: 31 Ιουλίου 2016

Σελίδες: 82

Βασικό θέμα: Το δέκατο πέμπτο τεύχος του περιοδικού Dabiq¹⁸⁸ ενώ κατάλληλο για την διάδοση προπαγανδιστικού περιεχομένου και στρατολόγηση μελών ISIS στην Ινδονησία.

---

¹⁸⁸ Ghamari M.: Pro-Daesh, σελ.69-90